

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ PROGRAMI**

**SUÇA SÜRÜKLENMİŞ ÇOCUKLARA YÖNELİK
CEZA İNFAZ KURUMLARINDAKİ EĞİTİM
UYGULAMALARININ TARİHSEL BAĞLAMDA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HANİFE KURT

**ANKARA
AĞUSTOS, 2022**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ PROGRAMI**

**SUÇA SÜRÜKLENMİŞ ÇOCUKLARA YÖNELİK
CEZA İNFAZ KURUMLARINDAKİ EĞİTİM
UYGULAMALARININ TARİHSEL BAĞLAMDA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HANİFE KURT

PROF. DR. YASEMİN KARAMAN KEPENEKÇİ

**ANKARA
AĞUSTOS, 2022**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Hanife KURT adlı öğrencinin hazırladığı “Suça Sürüklenmiş Çocuklara Yönelik Ceza İnfaz Kurumlarındaki Eğitim Uygulamalarının Tarihsel Bağlamda Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışma Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı / Eğitim Yönetimi Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan Prof. Dr. Hasan Hüseyin AKSOY

.....

Üye Prof. Dr. Yasemin KARAMAN KEPENEKÇİ

.....

Üye Doç. Dr. Nihan DEMİRKASIMOĞLU

.....

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından .../.../20... tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

.....

Prof. Dr. İlhan YALÇIN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

(İmza)

Hanife Kurt

ÖZET

SUÇA SÜRÜKLENMİŞ ÇOCUKLARA YÖNELİK CEZA İNFAZ KURUMLARINDAKİ EĞİTİM UYGULAMALARININ TARİHSEL BAĞLAMDA DEĞERLENDİRİLMESİ

KURT, Hanife

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yasemin KARAMAN KEPENEKÇİ

Ağustos, 2022, xiv + 79 Sayfa

Cezaevleri, özellikle toplumsal yaşama uyum sağlayamayan, toplumsal barışı ve güveni tehdit eden, bireyin beden bütünlüğünün ihlaline neden olan ve yeniden suç işlemeye eğilimli olanlar başta olmak üzere, hukukun verdiği cezaların hürriyeti bağlayıcı özel örneklerinin uygulandığı kurumlardır. Suçluları bir süre hapse atıp sonra salıvermek, onların davranış değişiklikleri kazandıkları, reform yaptıkları ve topluma uyum sağlamaya hazır oldukları anlamına gelmez. Kişisel gelişim ancak eğitsel faaliyetlerle mümkündür. Cezaevi kurumlarındaki eğitim faaliyetlerinin amacı öncelikle kişiye özel bir eğitim programı uygulayarak onu geliştirmek; suça ve suçun sonuçlarına ilişkin farkındalık yaratmaktır. Cezaevlerinin eğitim ve rehabilitasyon boyutunun gerektiği gibi işlememesi durumunda suça karışan bireylerin bu faydaları elde etmesi pek olası görünmemektedir. Bu bağlamda cezaevi kurumları tarafından yürütülen eğitim programlarının amacına ulaşmasının toplumsal refah açısından önemli olduğu söylenebilir. Çocukların suça sürüklenmesi olaylarında ise ceza infaz kurumlarında gerçekleştirilen eğitim uygulamalarının değerlendirilmesi daha büyük önem teşkil eder.

Bu araştırmanın amacı, Cumhuriyetten günümüze (1926–2005 ve 2005–2022 yılları arasında) suça sürüklenmiş çocuklar için ceza infaz kurumlarında uygulanan genel ve mesleki eğitim uygulamaları ile diğer eğitsel uygulamaları incelemek, karşılaştırmak ve değerlendirmektir. Bu amaçla yürütülen araştırmada tarihsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Suç işleyen çocuğun yeniden eğitilerek topluma kazandırılmasının önemi, artık tartışmasız olarak kabul edilmektedir. Ceza infaz kurumlarındaki eğitim uygulamalarını

konu alan mevzuat ışığında, 2005 yılından itibaren bu alanda önemli adımların atıldığı ve suça sürüklenmiş çocukların eğitim uygulamaları kapsamında büyük gelişmelerin kaydedildiği anlaşılmaktadır. Özellikle belirtilen yıldan itibaren ilgili mevzuatta kurum personelinin hizmet içi eğitimine önem verilmesi, ceza infaz kurumlarındaki eğitimin daha sistemli ve planlı bir hale geldiğini göstermektedir. Bununla birlikte, kurum türleri aynı olsa da kurumların fiziksel imkânlarının farklı olması eğitime erişimde sorunlar yaşanmasına yol açabilmektedir. Ceza infaz kurumlarında 2005 yılından önceki eğitsel uygulamalarla sonrakiler arasında çeşitlilik olarak çok büyük bir farklılık gözlenmemektedir. Ancak 2005 yılından itibaren bu kurumlardaki eğitsel uygulamalara ilişkin mevzuatı detaylandırma, teknolojik araç gereçlerden faydalanma, bireyselleştirilmiş eğitim programları geliştirme, uzaktan eğitim imkânları sunma gibi hususlarda gelişmeler yaşanmış ve dolayısıyla eğitim hakkına erişim konusunda ilerlemeler kaydedilmiştir. Eğitsel faaliyetlerde bireysel farklılıkların daha fazla dikkate alındığı ve bireyin daha çok merkeze konulduğu görülmektedir. Ayrıca 2005 yılından itibaren ceza infaz kurumlarının başka kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmaları konusunda gelişmeler kaydedilmiştir. Bu durum Adalet Bakanlığı'nın liderliğinde farklı kurum kuruluşlar ve STK'larla yapılan işbirlikleri ve protokollerden de anlaşılmaktadır. Tüm bu gelişmeler ışığında 2005 yılından sonra çocuk ceza adalet sisteminde büyük dönüşümün yaşandığı söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Suç, suça sürüklenmiş çocuk, ceza infaz kurumu, eğitim, eğitim hakkı.

ABSTRACT

EVALUATION OF EDUCATIONAL PRACTICES IN PENITENTIARY INSTITUTIONS FOR JUVENILE DELINQUENTS IN HISTORICAL CONTEXT

KURT, Hanife

Master Degree, Department of Education Science

Supervisor: Prof. Dr. Yasemin KARAMAN KEPENEKÇİ

August, 2022, xiv + 79 Pages

Prisons are institutions that contain specific examples of the punishments imposed by law, especially those that do not adapt to social life, threaten social peace and trust, violate the physical integrity of the individual, and are prone to commit crimes again. Imprisoning and releasing criminals for a period of time does not mean that they have gained behavioral changes, reformed and are ready to adapt to society. Personal development is only possible through educational activities. Education activities in prison institutions develop a personalized training program and raise awareness about crime. If the rehabilitation aspect of prisons does not function properly, it is unlikely that individuals involved in crime will gain these benefits. In this context, it is important for social welfare whether the education programs carried out by prison institutions reach their goals in the education process evaluate the process. It is also important to evaluate the training practices carried out in criminal execution institutions in the event of the children being dragged to crime.

The aim of this research is to examine, compare and evaluate the general and vocational training and other educational applications applied to delinquent children in penitentiary institutions from the republic to the present (between 1926–2005 and 2005–2022). The research for this purpose uses historical analysis method.

In light of the legislation on education practices in penal institutions, it is understood that important steps have been taken in general since 2005 and that a major improvement has been made in the general education practices of children who have been dragged to the crime. The importance of re-educating a child who committed a crime and

bringing it into society is now considered undisputed. the importance of in-service training of the institution personnel in the post-2005 legislation indicates that training in the penal institutions has become more systematic and planned. However, even though the types and types of institutions are the same, it is also possible that differences in physical opportunity between them may cause problems in access to education. Although there is no significant difference in the diversity of practices prior to 2005, progress has been made in accessing education rights as there have been developments in the implementation of applications and the implementation of applicable legislation, the use of technological tools, individualized training programs, remote education. The practices in this area show that individual differences are more taken into account and therefore activities are more individual-centric. Further developments have been made in cooperation with other institutions and organizations since 2005. This is also understood by cooperation and protocols with different institutions and NGOs led by the Ministry of Justice. In light of all these developments, there is a major transformation in the juvenile justice system.

Key Words: Crime, penitentiary institutions, juvenile delinquency, education, rights to education.

ÖNSÖZ

Bu coğrafyanın çocukları özgür iradeleri dışında hep bir yerlere sürükleniyor. Nihayetinde ya ebeveynlerinin kaderlerinin ya sistemin aksayan taraflarının kurbanı olmaktan kurtulamıyorlar. Bu yolda hayaller kurban edilebiliyor ya da ömür boyu üstesinden gelinmeye çalışılacak travmalar miras alınabiliyor. En kötüsü ise hayat öyküleri suç kelimesiyle yan yana düşebiliyor. Hâlbuki doğduklarında masumiyetin timsaliyken bu çocuklar, kurban edilen hayatlarının, hayallerinin suçluluğunu bir ömür taşımak zorunda kalıyor. Ve aslında onlar çocukluklarıyla -hâlâ çocukken- vedalaşıyor. Bu konuyu seçmemin sebebi; gerçekleşen bu erken vedayı aklımın, yüreğimin kabullenmek istememesidir. Yaptığım çalışmanın bu soruna dair ne ölçüde katkıda bulunacağına dair hiçbir fikrim olmasa da çocukların ideal olana ulaşmasına destek vermiş olabilmeyi umut etmekten başka elimden bir şey gelmiyor. Bir kelebek etkisi yaratabilmek umuduyla; tüm çocuklar için daha adil bir dünyanın bekçiliği yapabilecek gücü bir an olsun kaybetmemeyi diliyorum. Hepimiz için.

Her insanın hayatında dönüm-dönüşüm noktaları vardır ya benim de yüksek lisans eğitimim hayatımın böyle bir döneminde başladı, devam etti ve nihayet son buluyor. İçine düştüğüm atalet kuyusundan, dünyayı felç eden salgından ve bürokrasinin azizliğinden kaynaklanan engellerden dolayı yaşamış olduğum çaresizlik; beni bir lisans eğitimi süresince bir sürece mahkûm etmiş olmasına rağmen, vazgeçemediğim ve sonuna kadar yürüyebildiğim için minnettarım.

Sonunu göremediğim bu yolu yalnız yürümediğim için gerçekten çok şanslıydım. Bu yolda; ayağıma takılan taşları toplayan, yoluma düşen taşları kaldıran, düştüğümde elimden tutup kaldıran, aklımın-başımın tozunu alan, nefesim kesildiğinde nefesim, yorulduğumda durağım, kalemime mürekkep ve türlü türlü şikâyetlerime dev bir kulak olan yol arkadaşlarımla birlikteydim. Sağ olsunlar, var olsunlar.

Öncelikle tüm özverisiyle, güler yüzüyle, destek veren sözleriyle ilgisini üzerimden eksik etmeyen; zamanını, bilgisini benden esirgemeyen, fikirlerinden, kişiliğinden, insaniyetinden, tecrübesinden çok şey öğrendiğim değerli hocam, danışmanım Prof. Dr. Yasemin Karaman Kepenekci'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bitmesini hiç istemediğim yüksek lisans ders aşamasında ufkumu genişleten, değerli hocalarım; Prof. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy, Prof. Dr. İnayet Aydın, Prof. Dr.

Kasım Karakütük, Prof. Dr. Şakir Çınkır, Doç. Dr. Tarık Soydan ve Doç. Dr. Pelin Taşkın'a ve jürimde yer almayı kabul ederek değerli önerileri ile tezime zenginlik katan Doç. Dr. Nihan Demirkasımoğlu'na çok teşekkür ederim.

Tez serüvenimin başlangıcında çalışmam kapsamında Sincan Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda suça sürüklenmiş çocuklara uygulayacağım bir anket söz konusuydu. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nden salgın kapsamında alınan tedbirlerden kaynaklı izin alamam sebebiyle uygulayamasam da; anketim için uzman görüşlerine başvurduğum ve bu ricamı geri çevirmeyerek vermiş oldukları dönütlerle de tezime katkılarını sunan Doç. Dr. Halil Buyruk, Arş. Gör. Dr. İnci Öztürk, Arş. Gör. Burcu Toptaş, Arş. Gör. İnci Öztürk Erkoçak Arş. Gör. Özge Erdemli ve Arş. Gör. Tuğba Güner Demir'e çok teşekkür ederim.

Bu konuyu seçmemdeki ilham kaynağım Sincan Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda İnfaz ve Koruma Memuru olarak görev yapan, suça sürüklenmiş çocukların hayatlarına yakından tanıklık eden, yol arkadaşım, kardeşim, Yavuz Bahadır Kurt'a ve her daim desteğini arkamda hissettiğim ve bundan sonra da hissedeceğimden şüphe etmediğim ebeveynlerime, canım aileme çok teşekkür ederim.

Bu yolda benimle yürüyen ama belki de sürecime ne denli katkı sağladıklarından habersiz, motivasyonumu ve umudumu, psikolojimi daimî olarak güncelleyen dostlarım; Abdullah Değirmenci, Ayşen Türkay, Eda Gül, Gülçin Arslan, Kübra Aksakal, Mehtap Uzal, Nâzım Han, Pınar Ak, Pınar Sert, Seda Sevindik, Sevgi Demirsoy Çöloğlu, Tuba Işık Gündoğan, Tuğba Üçok, Yesimin Ünalp ve Zeynep Aşıyan Koşun'a teşekkürlerim sonsuzdur.

Yine bu çalışmama ne denli katkı sunduklarından bihaber teşekkürlerimi sunmak istediğim kişiler, sekiz yıldır görev yaptığım kurum olan Keçiören 23 Nisan Ortaokulu'nun idareci kadrosudur. Müdürüm Atakan Aksan, Müdür Yardımcılarım Halil İbrahim Demir, Oğuzhan Gökmen, Murat Aydos ve Sevilay Aydoğan'a, bu süreçte vazifemi kolaylaştırarak her konuda bana destek oldukları için çok teşekkür ederim.

Son olarak; bana öğretmenliği öğreten ve daha birçok şeyi öğrenmemde katkısı bulunan; kanımdan olmasalar da canımdan, yüreğimden çocuklarıma, tüm öğrencilerime teşekkürü bir borç bilirim.

Hanife KURT
Ankara, Ağustos 2022

Dünyanın bütün çocuklarına...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	xi
KISALTMALAR.....	xiv
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	5
Önem.....	5
Sınırlılıklar	6
Tanımlar.....	6
BÖLÜM 2	8
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	8
Çocuk Kavramı	8
Suç Kavramı	10
Suça Sürüklenmiş Çocuk Kavramı	11
Çocuğu Suça Sürükleyen Nedenler	14
Çocuk Ceza Adalet Sistemi	16
Suça Sürüklenmiş Çocuklarla İlgili Hukuksal Düzenlemeler	19
BM Çocuk Ceza Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar (Pekin Kuralları)	19
Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi	20
Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin BM Kuralları (Havana Kuralları)	21
Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin BM Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri).....	21
5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu	22
Suça Sürüklenmiş Çocukların Islahı.....	24
Eğitimevleri.....	26
Kapalı Ceza İnfaz Kurumları	26
Türkiye’deki Ceza İnfaz Kurumlarında	27
Suça Sürüklenmiş Çocuklara Verilen Eğitim	27
Bazı Ülkelerdeki Ceza İnfaz Kurumlarında.....	28
Suça Sürüklenmiş Çocuklara Verilen Eğitim	28
Fransa’daki Ceza İnfaz Kurumlarında Verilen Eğitim	28
İspanya’daki Ceza İnfaz Kurumlarında Verilen Eğitim.....	29
İtalya’daki Ceza İnfaz Kurumlarında Verilen Eğitim	29
Eğitim Hakkı Kavramı.....	30

İlgili Araştırmalar	33
BÖLÜM 3	36
YÖNTEM	36
Araştırmanın Modeli	36
Verilerin Kaynağı	37
Verilerin Toplanması	38
Verilerin Çözümlemesi	38
BÖLÜM 4	39
BULGULAR VE YORUMLAR	39
1926–2005 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında	39
Gerçekleştirilen Eğitim Uygulamaları	39
1926–2005 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Genel Eğitim	
Kapsamındaki Uygulamalar	39
1926–2005 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Mesleki Eğitim	
Kapsamındaki Uygulamalar	41
1926–2005 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Diğer Eğitsel	
Faaliyetler Kapsamındaki Uygulamalar	43
2005–2022 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında	44
Gerçekleştirilen Eğitim Uygulamaları	44
2005–2022 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Genel Eğitim	
Kapsamındaki Uygulamalar	45
2005–2022 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Mesleki Eğitim	
Kapsamındaki Uygulamalar	52
2005–2022 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Diğer Eğitsel	
Faaliyetler Kapsamındaki Uygulamalar	55
1926–2005 ve 2005–2022 Arasındaki Dönemlerde Suça Sürüklenmiş Çocuklara	
Ceza İnfaz Kurumlarında Gerçekleştirilen Eğitim Uygulamalarının	
Karşılaştırılması	59
BÖLÜM 5	62
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	62
Sonuçlar	62
1926–2005 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Genel Eğitim	
Kapsamındaki Uygulamalar ile İlgili Sonuçlar	62
1926–2005 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Mesleki Eğitim	
Kapsamındaki Uygulamalar ile İlgili Sonuçlar	63
1926–2005 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Diğer Eğitsel	
Faaliyetler Kapsamındaki Uygulamalar ile İlgili Sonuçlar	63
2005–2022 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Genel Eğitim	
Kapsamındaki Uygulamalar ile İlgili Sonuçlar	63
2005–2022 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Mesleki Eğitim	
Kapsamındaki Uygulamalar ile İlgili Sonuçlar	64
2005–2022 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitsel	
Faaliyetler Kapsamındaki Uygulamalar ile İlgili Sonuçlar	65

1926–2005 ve 2005–2022 Arasındaki Dönemlerde Suça Sürüklenmiş Çocuklara Ceza İnfaz Kurumlarında Gerçekleştirilen Eğitim Uygulamalarının Karşılaştırılmasına ile İlgili Sonuçlar	65
Öneriler	66
KAYNAKLAR	67
EKLER	75
EK 1. İzin Reddi Yazısı	76
EK 2. Etik Kurul Kararı	77
BENZERLİK BİLDİRİMİ	78
ÖZGEÇMİŞ	79

KISALTMALAR

AIHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AİÖ	Açık Öğretim Ortaokulu
AÖF	Açık Öğretim Fakültesi
AÖL	Açık Öğretim Lisesi
BİSİS	Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi
BM	Birleşmiş Milletler
CGTİK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CTE	Ceza ve Tevkifevleri
ÇHS	Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
ÇMK	Çocuk Mahkemeleri Kanunu
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
TCK	Türk Ceza Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Projesi

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın problem durumu, amacı, önemi sınırlılıkları ve çalışmada geçen kavramların tanımları ele alınmıştır.

Problem

Her çocuk kendisini koruyan, her yönden geliştiren ve destekleyen bir ortamda büyümeyi hak eder. Toplumun düzenlenmesini sağlayan kuralların içinden en kayda değer ve etkili olan hukuki kurallar olduğu için (Karaman Kepenekci ve Taşkın, 2017) çocuğun fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak sağlıklı gelişimi için hukuksal anlamda her türlü tedbirin alınması ve eğitsel anlamda çocuğun desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Akyüz'e göre (2000) alınacak tedbirlerin insan onuruna, saygınlığına, özgürlüklerine ve haklarına uygun olması; çocuk kadar topluma da yarar sağlaması gerekmektedir. Bundan dolayı toplumlar her koşulda, her yaşta ve her düzeyde çocukların eğitimine önem vermek adına gerekenleri yapmak durumundadır.

Yavuzer'e (2015) göre çocuklar hangi kurallara, niçin uymaları gerektiğini tam olarak anlayamazlar. Çocuklar ancak gelişimleri ilerledikçe ve yetişkinliğe geçişle birlikte sosyalleşmeyi, çevresini anlamayı ve ona uyum sağlamayı öğrenir (Çakır, 2013). Bu nedenle, çocukların suç davranışına dair algısı yetişkinlerden farklıdır. Çocukların davranışlarını kontrol ederken zorlanmaları, olumsuz durumlara karşı toleranslarının düşüklüğü, engellenme ile karşılaştıklarında nasıl baş edeceklerini bilememeleri, problem çözme, öfke kontrolü ile iletişim kurma vb. toplumsal becerilerinin zayıflığı gibi nedenlerle sosyal hayat içerisinde dengesizlik yaşamaları olasıdır. Gelişimsel süreç içinde çocukların önemli bir kısmı sağlıklı bir sosyalleşmeyle çevreye uyum konusunda denge kurabilmekte ama bazıları bu dengeyi çeşitli nedenlerle sağlayamamaktadır (Ekici, 2016). Çocuğun yaşamış olduğu bu uyumsuzluk ve dengesizlik de onun suç işlemesine sebep olmaktadır. Bu nedenle de kanunlar önünde bir çocuğun suç işlemesi ile bir yetişkinin suç işlemesi durumunda uygulanacak yaptırımlar aynı değildir. Günümüzdeki hukuk sistemleri, suçluyu çocuk ve yetişkin olarak sınıflamakta, her birine farklı yaptırımlar

uygulamaktadır (Attar, 2010). Suça sürüklenen çocuklarla ilgili mevcut hukuksal düzenlemeler onlara uygulanacak yaptırımların ya da önlemlerin suç işlemeyi önleme işlevini de yerine getirmesi gerekir. Bunun için bireyin özelliklerini ve içinde bulunduğu koşulları esas alan ölçütlere ihtiyaç duyulmakta ve bu ölçütlerin de ceza hukukuna bağlı olarak değişmekte ve gelişmekte olduğu anlaşılmaktadır (Attar, 2010).

Suça sürüklenmiş çocukların ıslahında en iyi yöntem suçun işlenmesinden sonra ona bir kurum içerisinde gereken eğitimi vermektir (Yavuzer, 1998). Böylece bu çocukların kendilerine, ailelerine ve topluma faydalı insanlara dönüşmeleri, iş ve meslek sahibi olmaları, sonuç olarak topluma uyum sağlamaları gerçekleşebilecektir. Bu kurumlarda verilen eğitimin nihai amacı da bireyi suça sürükleyen bireysel nedenlerle birlikte, bu davranışa sebep olan toplumsal etkileri de yok etmektir (Arslan, 2004).

Çocuk suçluluğu toplumun her kesimi etkileyen bir durum olduğundan; aydınlık, refah ve güvenli bir gelecek için çocukların her yönden sağlıklı ve bütünsel gelişiminin desteklenmesi önemlidir. Attar'a (2010) göre çocuğun suç işlemesi, onun yeniden eğitime ihtiyacı olduğunu gösterir. Yeniden eğitim kavramı, çocuk suçluluğunun yalnızca hukuksal değil; psikolojik, eğitsel ve toplumsal içerikli bir sorun olduğunu göstermektedir (Yavuzer, 1998). Ayrıca "yeniden eğitim" kavramı suça sürüklenmiş çocukların, anormal ve anti-sosyal davranışlar gösterdiklerini, bu uyumsuzluğu ortadan kaldırmak için de toplumsal olarak bütüncül çalışmalara ihtiyaç olduğunu ortaya çıkarır (Sürücü ve Arslan, 2008). Toplumların geleceği iyi yetiştirilmiş çocukların varlığıyla tam olarak güvence altına alınabilir. Kalkınma ve gelişimin sürekliliğinin sağlanmasında çocuğa verilen değer ön plana çıkmakta ve bu değer toplumların gelişmişlik düzeyleriyle aynı yönde artış göstermektedir (Akyüz, 2000). Fakat toplumların en büyük sorunlarından biri de suça sürüklenen çocuklar için gerçekleştirilen eğitsel nitelikli rehabilitasyon (iyileştirme) programlarının yetersiz olmasıdır (Uğurlu ve Aksoy Gülsen, 2014). Bu nedenle suça sürüklenmiş çocuklara ilişkin eğitsel uygulamaların ayrıntılı olarak incelenmesi ve eksikliklerinin giderilmesi gereklidir.

Uluslararası hukuktaki çocuğun suçun mağduru ya da faili olması durumları bağımsız olarak değerlendirilmektedir (Uğurlu ve Aksoy Gülsen, 2014). Elbette ki suça sürüklenen çocuğa uygun bir yaptırımın uygulanması gerekir. Öncelikle çocuğun yüksek yararı doğrultusunda devlet tarafından suça sürüklenen çocuk için koruyucu tedbirlerin alınması önemlidir. Yaptırım uygulanacaksa bunun çocuğun durumuyla, gerçekleştirdiği eyleme uygun ve orantılı olması lazımdır. Türk ceza hukukunda suça sürüklenmiş çocuklara karşı geliştirilecek tepkilerin ana amacı, suçun işlenmesinin engellenmesi ya

da mağdurun haklarının korunması değil; çocuğun içerisinde yer aldığı ortamdan çıkarılarak korunması, suçu bir hayat şekli haline getirmenin engellenmesi, diğer bir deyişle çocuğun rehabilite edilmesidir (Akarca, 2012). Bu amaçla da mevzuatta suça sürüklenmiş çocukların ceza infaz kurumları ayrıca belirtilmiştir.

Türk hukuk sisteminde 2005 yılına kadar yürürlükte olan çocuk suçluluğuna ilişkin yasal düzenlemelerin çocuğu eğitime amacı değil, cezalandırma amacı taşıdığı ileri sürülmüştür (Onur, 1979). 2005 yılından önceki ıslah kurumlarının amacı bir yandan hükümlü çocukları sağaltmak, eğitmek, bir meslek kazandırmak/iş eğitimi yaptırmak ve sosyalleştirmek; diğer yandan da onları kontrol altına almak ve cezalandırmaktı (Uluğtekin, 1991). 13 Aralık 2004 tarihinde kabul edilen “5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun”da ise çocuk ceza infaz kurumları arasında yer alan eğitimevleri “*çocuk hükümlülerin eğitilmeleri, meslek edinmeleri ve yeniden topluma bütünleşmeleri amacıyla cezaların infazının yerine getirildiği tesisler*” olarak tanımlanmıştır. “5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun”un 11. maddesine göre “ceza infaz kurumları”, suça sürüklenen tutuklu çocukların veya çocuk eğitimevlerinden kapalı ceza infaz kurumlarına nakilleri (adaptasyon problemleri, disiplin suçları işlemiş olmaları ve benzeri nedenler ile) için karar verilmiş olan, 12–18 yaş grubundaki çocukların tutulduğu, “Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi”ni uygulayan eğitim ve öğretime dayalı merkezleri olarak ifade edilmektedir. Kanunlara göre bu kurumlarda suça sürüklenmiş çocukları topluma yeniden kazandıracak eğitimin, öğretimin, iş ve sanat bilgisinin onlara verilmesi amaçlanmaktadır.

Attar’a (2010) göre ıslah sisteminin amacı ceza ya da sağaltma değil, yeniden toplumsallaştırma ve eğitim olmalıdır. Nitekim bu durum Türkiye’nin 1990–1994 yıllarını kapsayan kalkınma planında bu kurumların şu amaçlarından da anlaşılmaktadır: “*Ceza İnfaz Kurumları’nın, hükümlüleri topluma kazandırıcı ve sistem dışına çıkılmasını önleyici yönde geliştirilmesi ve iyileştirilmesine, özellikle çocuk hükümlülerin ıslahı ve yetiştirilmesine önem verilecektir.*” Bu bağlamda çocuğa özgü bir infaz sisteminin geliştirilmesi, diğer bir deyişle cezalandırmaktan öte suça sürüklenmiş çocuğun topluma kazandırılması amacının daha belirgin bir şekilde ülke politikalarına yansıdığı anlaşılmaktadır.

Çocuk Koruma Kanunu’nun 2005 yılında yürürlüğe girmesiyle Türkiye’de toplumun emniyeti ve huzuru için hükümlü çocukların yeniden eğitilmeleri bilinci ve talebi oluşmuştur (Attar, 2010). Bu taleple birlikte ceza infaz kurumlarında çocuklara verilen eğitim düzeni ile ilgili birçok yenilikler yapılmıştır. Bu yeniliklerden sonra ulusal

ve uluslararası mevzuatta meydana gelen gelişmeler, Türkiye’deki cezaevlerinde yürütülen eğitim çalışmalarına büyük katkı sağlamıştır. Fakat eğitimin dinamiklik ilkesi gereği cezaevlerindeki bu eğitim reformu aralıksız devam etmelidir. Çünkü yapılan reformlar kapsamında planlanan tüm çalışmaların uygulamaya konmasıyla cezaevlerindeki çocukların eğitim hakkına erişimlerinde önemli gelişmeler kaydedileceği tahmin edilmektedir.

Suçta sürüklenen çocukların infaz kurumları, yetişkin infaz kurumlarıyla karşılaştırıldığında yeniden eğitim yöntemiyle anti-sosyal davranışların sönmesine, çocuğun topluma kazandırılmasını sağlayan eğitim programlarının uygulanmasına imkân tanınmalıdır. Bu kurumlarda verilen eğitim hizmetleri, çocuğu yaşama hazırlamayı ve katmayı hedeflemelidir (Demir, 2019). Bu bağlamda yapılan çocuk ceza infaz kurumlarındaki çocukların eğitim hakkına erişimlerinde yaşanan sorunları ve yeniden suç işlememeleri için gereken programların uygulanıp uygulanmadığını ortaya koyan farklı çalışmalara gereklilik vardır.

Eğitim sisteminin özünü teşkil eden, eğitim ve öğretim alanında devletin sorumluluk ve yetkilerini tanımlayan ve eğitim kurumlarının amaçlarını belirleyen en kapsamlı yasal düzenleme olan Milli Eğitim Temel Kanunu’da her vatandaşın ilköğretim hakkına sahip olduğu ve ilköğretimden sonra alınan eğitimden kişisel menfaatler kapsamında yararlanabileceği belirtilmektedir (m. 7). Ayrıca fırsat ve imkân eşitliği kapsamında korunmaya muhtaç çocukların yetiştirilmesi için özel tedbirler alınacağı hükme bağlanmıştır. Kanun’un 9. maddesinde ise; yaşam boyu eğitimin devamı amaçlanmaktadır. Milli eğitim her ortamda ve her fırsatta yapılabileninden ve bu alandaki eğitimin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından denetleneceğinden bahsedilmektedir (m. 17). Bu maddenin içeriği dikkate alındığında, devletin bireylerin eğitim hakkını müdahale olmaksızın devam ettirebilmesi için gerekli koşulları oluşturacağı ve tutuklu, dezavantajlı kişilerin eğitim hakkının koruyucusu olarak eğitim vermekle sorumlu olacağı açıktır. Bu sebeple çocukların özgürlüğünü kısıtlayan yaptırımların suçun öngördüğü cezanın ışığında kısa süreli ve son çare olarak değerlendirilmesi gerekir. Çocukların neden suç işledikleri değil, nasıl cezalandırılacağı düşünüldüğünde eğitimde var olan sorunlara dikkat edilmesi gerekmektedir (Bilgiç, 2013).

Bu araştırmanın temel problemi; 1926–2005 ve 2005–2022 yılları arasında, suça sürüklenmiş çocuklar için çocuk ceza infaz kurumlarında eğitim ve öğretim faaliyetleri kapsamında ne tür uygulamaların yapıldığını ve bu uygulamalar arasında ne gibi benzerlik ve farklılıklar olduğunu belirlemektir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, Cumhuriyetten günümüze (1926–2005 ve 2005–2022 yılları arasında) suça sürüklenmiş çocuklar için ceza infaz kurumlarında gerçekleştirilen genel eğitim, mesleki eğitim ve diğer eğitsel faaliyetler (sosyal, sanatsal, sportif ve kültürel) kapsamındaki uygulamaları incelemek, karşılaştırmak ve değerlendirmektir.

Bu amaca ulaşabilmek üzere aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1- 1926–2005 yılları arasında (13 Mart 1926 senesinde çıkan “765 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)” kapsamında çıkarılan mevzuat döneminde),

a) Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında genel eğitim kapsamında ne tür uygulamalar gerçekleştirilmiştir?

b) Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında mesleki eğitim kapsamında ne tür uygulamalar gerçekleştirilmiştir?

c) Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında diğer eğitsel faaliyetler kapsamında ne tür uygulamalar gerçekleştirilmiştir?

2- 2005–2022 yılları arasında (26 Eylül 2004’te çıkan ve 1 Haziran 2005’te yürürlüğe giren “5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)” kapsamında çıkarılan mevzuat döneminde),

a) Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında genel eğitim kapsamında ne tür uygulamalar gerçekleştirilmiştir?

b) Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında mesleki eğitim kapsamında ne tür uygulamalar gerçekleştirilmiştir?

c) Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında diğer eğitsel faaliyetler kapsamında ne tür uygulamalar gerçekleştirilmiştir?

3- 1926–2005 ve 2005–2022 arasındaki dönemlerde suça sürüklenmiş çocuklara ceza infaz kurumlarında yürütülen genel eğitim ve mesleki eğitim ve diğer eğitsel faaliyetler kapsamındaki uygulamaların benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

Önem

Çocuklar yaşadığı toplumun gelecekteki yetişkinleri olacağı için, onların topluma faydalı birer birey olmaları geçmişten günümüze her toplum açısından büyük önem

taşımıştır. Bu sebeple suça sürüklenmiş çocuklara yönelik yaptırımların onları topluma kazandırmayı, hayatlarına devam etmeyi, kendilerine iyi bir gelecek kurmayı sağlayacak uygulamalar olması gerekir. Yaptırımların suça sürüklenen çocukları eğitmeye hizmet etmesi gerekmektedir.

Bu araştırmayla ceza infaz kurumlarındaki çocuklara sunulan genel ve mesleki eğitimlerle ve diğer eğitsel faaliyetler kapsamındaki uygulamaların tarihsel süreç içindeki gelişimi ortaya konulduğu için ilgili literatüre katkı sunması umulmaktadır. Bu araştırmanın, ilgili bakanlığın eğitsel uygulamalarına ışık tutabileceği düşünülmektedir. Bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda ilgili bakanlık ve kurumlar düzeyinde gerekli eğitsel tedbirler alındığı takdirde suça sürüklenmiş çocukların toplum içinde gerçek ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir yaşama kavuşması mümkün olabilecektir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, Türkiye’de 1926–2005 ve 2005–2022 yılları arasındaki dönemlerde (13 Mart 1926 yılında kabul edilen “765 sayılı TCK” döneminde ve 26 Eylül 2004’te kabul edilen ve 1 Haziran 2005’te yürürlüğe giren “5237 sayılı TCK” döneminde) çocuk cezaevlerinde gerçekleştirilen genel eğitim ve mesleki eğitim ve diğer eğitsel uygulamalarının değerlendirilmesiyle sınırlıdır.

Tanımlar

Çocuk: 18 yaşını doldurmamış gerçek kişidir.

Çocuk Suçluluğu: Bir çocuktaki anti-sosyal davranış bozukluklarının ceza kanununun müdahalesini gerekli kılacak bir duruma dönüşmesi durumudur.

Suç Sürüklenmiş Çocuk: Bir ceza hukuku normunu ihlal ettiği hakkındaki mahkeme kararı ile kesinleşmiş çocuktur.

Eğitim: Kapalı ceza infaz kurumundaki çocuklara temel bilgi ve beceri kazanma, meslek edinme, sanatsal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılma için uygulanan eğitimlerdir.

Çocuk Ceza İnfaz Kurumu: 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yasa’nın 11. maddesine göre, “suça sürüklenen çocuk tutukluların veya çocuk eğitim evlerinden adaptasyon problemi yaşamak, disiplin suçu işlemek vb. nedenler ile kapalı ceza infaz kurumlarına nakledilmelerine karar verilen 12–18 yaşındaki çocukların

tutulduğu, firara karşı engelleri ile i ve dış güvenlik görevlileri olan, “Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi”nin uygulandığı eğitime ve öğretime dayalı kurumlardır.”

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çocuk ve çocukluk kavramları, suç kavramı, suça sürüklenmiş çocuk kavramı, çocuğu suça sürükleyen nedenler, çocuk ceza adalet sistemi, suça sürüklenmiş çocuklarla ilgili hukuksal düzenlemeler, suça sürüklenmiş çocukların ıslahı, Türkiye’deki ceza infaz kurumlarında suça sürüklenmiş çocuklara verilen eğitim, Kara Avrupası Hukuk Sisteminin uygulandığı bazı ülkelerdeki ceza infaz kurumlarında suça sürüklenmiş çocuklara verilen eğitim, eğitim hakkı kavramı ve ilgili araştırmalar konuları incelenmiştir.

Çocuk Kavramı

Çocuk, fiziksel gelişimini daha tamamlamamış ve yetişkin bir insanla karşılaştırıldığında yaptıklarının sebeplerini ve sonuçlarını anlayabilecek akli olgunluğa erişememiş olan bireydir (Sağlam ve Aral, 2016). Yapılan bu genel tanımın yanı sıra bakış açılarındaki değişiklikler farklı çocuk tanımlarını ortaya çıkarabilmektedir. Yavuzer’in (1998) de belirttiği gibi “çocuk küçültülmüş bir yetişkin değil, kendine özgü zekâ ve kişilik özellikleriyle donanmış bağımsız bir bireydir.” Başka bir ifadeyle çocuk “sürekli gelişim içinde olan bir varlık” olarak ifade edilirken; aynı zamanda “kültürün nesiller arası aktarımı açısından da değerli bir varlık” olarak nitelendirilmiştir (Altınköprü, 2008).

Türk Medeni Kanunu’na göre çocukluk 18 yaşında biter (m. 11). Çocuk suçluluğuyla ilgili önemli bir nokta olan çocuk kavramının tanımına 765 sayılı TCK’da yer verilmemesine rağmen 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe konan “5237 sayılı TCK”de bu eksiklik giderilmiştir (Polat, 2010). “TCK”nin 6. maddesinde çocuk için “henüz 18 yaşını doldurmamış kişi” şeklinde bir tanım vardır (TCK, m.6). Diğer taraftan, 1979’da yürürlüğe giren “Çocuk Mahkemeleri Kanunu (ÇMK)” 15 yaşını doldurmamış bireyleri “küçük” şeklinde tanımlar (2005).

“Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” (1991) ise çocuğu, 18 yaşın altındaki kişiler olarak tanımlamıştır. “Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi” (2001) 18 yaşından küçük çocukları kapsar. 1985 yılında kabul edilen Pekin Kuralları

(1985) şeklinde de bilinen “Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kuralları”, çocukluk için belirli bir yaş aralığı içermemekte ve bir çocuk bir suça karıştığında, yetişkinlerden farklı şekilde ele alınmasını hükme bağlamaktadır. “Pekin Kuralları”nın 1. maddesi şu ifade yer verilmektedir:

Ülkeler, çocukların doğru yoldan saptırılmaya müsait yaşlarda olmaları nedeniyle, bu dönemlerinde onlara toplum içinde yararlı bir yaşam sağlamak için çaba göstermeli ve suçtan ve kabahatlerden uzak bir yaşam için çocukların içinde bulundukları koşulları iyileştirmelidirler.

Yukarıdaki maddeden çocukların yaşları gereği bakıma, yardıma, desteğe ve yasal korumaya ihtiyaçları olduğu, suç oluştuğunda suça sürüklenme riskinin ortadan kaldırılması gerektiği anlaşılmaktadır (Can, 2018).

Erkut ve diğerleri (2017) gerçekleştirdikleri araştırmada ilk çağda zayıf ve hasta çocukların ölüme terk edildiğini, engelli doğan çocukların tabiatüstü güçler nedeniyle ceza şeklinde görüldüğünü, orta çağlarda, kutsal dinlerin yaygınlaşmasıyla birlikte, çocuğun birey olarak değerli olduğunu belirtmişlerdir, Sanayi Devrimi ile 19. yüzyılda çocuk ucuz işçi olarak görülmüştür. Modern çağda ve devamında çocuklara özel tatlıların, çikolataların ve mısır gevreklerinin keşfedildiği ve ilk oyun alanının kurulduğu ifade edilmektedir. Tarihsel süreçte, çocuğun değer ve çocukluğa bakış açısının değiştiği ve bu değişimde o dönemin koşullarının da etkili olduğu belirtilmektedir. Akbaş (2009) modern çocukluk anlayışlarının çocukları standartlaştırdığına, bireysel fikirleri ne olursa olsun katılımlarının ihmal edildiğine, çocuğun kendi hayatında söz sahibi olma imkânının bulunmadığına ve onu pasif bir durumda bıraktığına işaret etmektedir.

Türkiye’de çocukluk tarihine bakıldığında, eski çağlarda çocukların yedi yaşından itibaren yetişkinler gibi giyinip davranan “küçük yetişkinler” olarak kabul edildiği bilinmektedir (Özservet, 2014). Zaman içinde bu tavır ve davranışlar değişmiştir. Osmanlı Devleti’nde yüzyıllar boyunca devlet, aile ilişkilerinin bir parçası şeklinde gördüğü çocuklara müdahale etmemiştir (Karataş, 2016). 17. yüzyılda çocukların tarihi üzerine yapılan araştırmalar, çocukların sevimli görüldüklerini, 18. yüzyılda yetişkinlerden farklı bir olgunluk düzeyine sahip olduklarını belirtmiştir (Özservet, 2014). Reformist ve yenilikçi hükümdar II. Mahmut’un 1824 yılında fermanında yer alan “çocukların zorunlu olarak okula gönderilmesi” hükmü eğitim hakkının temeli olup, çocuğun toplumun geleceği olarak görüldüğünü göstermektedir.

Çocuğa yüklenen anlamın farklılaşması ülkelerin ekonomik, sosyo-kültürel, siyasi ve hukuksal düzenlerine bağlı olarak geliştiğini göstermektedir (Kunt, 2003). Toplumlar

çocuk kavramına farklı bakabilmektedir. Azgelişmiş ülkelerde klasik anlayış çerçevesinde çocuk iktisadi boyutta aileye katkıda bulunabilecek kişi, daha sonraki süreçteyse aile için bir sosyal güvenlik vasıtası manasına gelmektedir (Kulaksız, 2014). Çocuklar, çocukluklarından itibaren aile geçim sorumluluğunu üstlenmekte, yaşlılık döneminde evde yaşlı bakımına yönelmektedir. Ancak modern dünyada çocuk bir “kişi” olarak görülmeye başlanmıştır. 20. yüzyılın, çocukların ve gençlerin yüzyılı olduğu söylenebilir. Bu yaklaşımda çocukların bilgilendirilmesi, demokratik bir bağlamda kendilerini ifade edebilmeleri, aktif vatandaşlar olmaları ve toplumsal roller edinmeleri, topluma ve toplumsal yaşama katılma hakkının korunması önemlidir (Akyüz, 2013). Söz konusu yeni perspektif, Sanayi İhtilali sonrası aydınlanma döneminde burjuvazinin öncülüğünde geliştirilmiş, çocukluğun farklı gelişimsel ve kişisel özelliklere sahip olduğu ve çevresel faktörlerden etkilendiği vurgulanmıştır (Yolcuoğlu, 2015).

Suç Kavramı

İnsanlığın tarihi kadar eski olan “suç” terimi her toplumda, kültürde, geçmişten bugüne değişik tanımlamalara sahip olmuş ve anlamlar değiştirmiştir. Suç kavramı, toplumsal düzenin sürekliliği bakımından korunması gereken değerlerin ve bu değerlerin muhafaza edilmesine ilişkin kuralların bilerek ya da bilmeyerek ihlal edilmesine neden olan eylemleri kapsar. Benzer bir şekilde Durkheim (akt. Demirbaş, 2016) da 1985’te suçu kolektif duygulara veya düşüncelere aykırı eylemler olarak tanımlamıştır. Suç, toplum için zararlı ya da tehlikeli görüldüğü için yasaklanan, yaptırım konusu olan ve karşılığında cezalandırılan davranışları içerir (Uyar, 2009). Basit bir ifadeyle suç, başkalarına zarar verme, özgürlüklerini kısıtlama ve toplumsal düzenin işleyişini bozma eylemlerini içerir.

Toplumca uygun kabul edilen davranışlardan sapma durumu her kültürdeki her yaştan bireyler için mümkündür. Suçun faili bir birey olmasına rağmen aslında suç sosyal bir olaydır (Göver, Şenol, aktaran Henry, Lanier, 2017). Çünkü suçun sonucu, suç işleyenleri ve toplumu etkiler. Suç kavramının olumsuz bir olay olarak tanımlanarak bir yaptırıma söz konusu olması, insanların toplum içinde kurallara göre yaşamalarını sağlamaktadır (Ata, 2018).

Durkheim, suçun her toplumda farklı şekilde işlenebileceğini, insanlar ve kurallar olduğu sürece ona karşı çıkanların da olacağını, suçsuz toplum olamayacağını vurgulamıştır (Arisoy, 2009). Suça yasal yaklaşımın ötesinde sosyolojik bir bakış açısı

getiren ilk kişilerden biri olan Reckless, suçu “modern devlet ceza hukuku veya sosyal grup kuralları tarafından tanınan davranış normlarının ihlali” şeklinde tanımlamaktadır (Göver, Şenol akt. Henry, Lanier, 2017). Sosyolojik olarak, sosyal kuralların ihlalinden kaynaklanan suçların cezalandırılması veya yasaklanması sürecinde failin kişiliği dikkate alınır. Sanığın kişilik özellikleri ve suçun sebepleri araştırılmalıdır (Güdek, akt. Erdoğan, 2016).

Suç kavramı TCK’ya göre, “hukuka aykırı olarak”, “hukuka aykırı başka bir davranışla”, “hukuka aykırı diğer eylemlerle”, “hukuka aykırı yolla”, “hukuka aykırı yollarla” şeklindedir. Yani hukuki düzeyde suç kavramı, kanunla cezalandırılan veya toplum tarafından kınanıp, dışında bırakılan fiillerin toplamı olarak tanımlanabilir. Hukukun konu edindiği aynı zamanda sosyolojik ve kültürel boyutları olan suç, çeşitli sebeplerin bir sonucu olarak ortaya çıkan anti-sosyal davranışlar şeklinde de düşünülebilir (Kunt, 2003). Dönmezer’e (2018) göre de suç, yasa koyucu tarafından seçilen bir sapmadır ve cezai yaptırımların uygulanmasını zorunlu kılar.

Suç kavramının, karmaşık yapısı ve hem toplumsal hem bireysel boyutları düşünüldüğünde birçok farklı alanın inceleme alanına girdiği ve gireceği açıktır. Çünkü insanlığın varlığıyla başlayan suç, insan nesli tükenene dek devam edecektir. Buna göre suç kavramı kanun ihlali sebebiyle hukuki, suç olan davranışların belirlenmesi sebebiyle kriminolojik, toplumun düzenindeki işleyişi bozmasından dolayı sosyolojik, bireylerin suç teşkil eden edimi gerçekleştirmesi bakımından psikolojik, sebep ve sonuçları dolayısıyla ekonomik, dini kurallara ters düştüğünden dini, etik kurallarla çelişmesi açısından ahlaki bir olgudur (Arısoy, 2009).

Suç Sürüklenmiş Çocuk Kavramı

Çocuklara özgü bir adalet sistemi ve çocukların yetişkinlerden farklı sınıflanması anlayışının yaygınlaşmasıyla modern hukukta “çocuk suçluluğu” kavramı ortaya çıkmıştır (Atılgan, 2009). Çocuğun suç işlemesi “bir çocuktaki anti-sosyal eğilimlerin yasa müdahalesi gerektirecek bir duruma dönüşmesi” biçiminde tanımlanmıştır (Burt, 1950).

Yavuzer (2015), suç işleme durumunda çocuk ile yetişkin ayrımının yapılması gerektiğine dikkat çekmiştir. Ergenliği özellikle bir “sorun aşaması” olarak tanımlamış ve olgunlaşmamış çocuklara da adi suçlular gibi davranmanın yanlış bir yaklaşım olacağını ifade etmiştir. Ayrıca Yavuzer (1998), suçluluk kavramını çocuk ve yetişkinler

tarafından işlenen suçların tür ve sebeplerindeki farklılıklardan dolayı suça dair yapılan Ceza Hukuku'ndaki tanımlamalarla belirlemenin yanlış ve eksik olduğunu söylemektedir. Çocuklar yasaların suç olarak kabul ettiği davranışları bilmezler, kolayca kandırılabilirler ve yetişkinler kasıtlı olarak çocukları zorlama ve teşvik etmede etkendirler (Söyüt, 2017). Yavuzer'e göre (2015) "suç işleyen çocuk yoktur, suça itilen çocuk vardır". Bu sebeple çocuk suçluluğu durumunda, "suçlu" kavramına değil, çocuğu suç işlemeye neyin motive ettiğine bakılması gerekir.

Saldırım (2013) çevrenin çocuk suçluluğu olgusu üzerindeki etkisinden şu biçimde bahsetmiştir: "Bakım ve korunmaya muhtaç, fiziksel ve zihinsel gelişimlerini tamamlayamamış, toplumun onları eğitmekle yükümlü olduğu çocukların suç işlediklerinden değil ancak toplumun onları suça ittiğinden söz edilebilir". Bu görüş, çocukların gelişme dönemlerinde destek ve rehberliğe ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir.

2005 yılında yürürlüğe giren "ÇKK" kapsamında bir çocuğun kanunlarda suç sayılan bir eyleme dahil olması "suça sürüklenme" olarak kabul edilmiştir. "ÇKK"nin 3. maddesinde, "suça sürüklenen çocuk, yasalar uyarınca şüpheli suçlar nedeniyle soruşturulan veya kovuşturulan ya da davranışı nedeniyle, suç işlemeye arar veren çocuk" olarak tanımlanması yapılmıştır. Bu durumda yasalar çerçevesinde suça karışan çocuğun bir suçlu olarak görülmediği, hatta suçun mağduru olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Bu sebeple de suça sürüklenen çocuğa ceza verilmesi değil, korunması temel amaç olarak kabul edilmektedir. Fakat bu anlayış suça sürüklenen çocuğun her türlü yaptırımdan muaf tutulmasını kapsamamaktadır. Burada esas olan suça sürüklenmiş çocuğa uygulanmasına karar verilen cezanın çocuğun durumuna ve fiiline göre orantılı uygulanması gerektiğidir.

"765 sayılı TCK"ye göre çocukların cezai sorumluluk yaşı 11'dir. Bu kanunun 53/1. Maddesine göre "suç tarihinde 11 yaşını doldurmamış çocuklar hakkında tatbikat yapılamaz ve ceza verilemez." "5237 sayılı TCK"de, cezai sorumluluğu olan çocukların yaşları ve ceza süreleri madde 31'de açıklanmıştır:

Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiili algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu

kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on iki yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde yedi yıldan dokuz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte ikisi indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası altı yıldan fazla olamaz. Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on dört yıldan yirmi yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası sekiz yıldan fazla olamaz (m. 31).

Yukarıdaki maddeye göre çocukların cezai ehliyeti konusunda suçun işlendiği zaman bulunulan yaş itibarıyla 0–12 yaş, 12–15 yaş ve 15–18 yaş grubu olmak üzere üç grubuna göre ayırım yapıldığı anlaşılmaktadır (Kahraman, 2012). Başka bir ifadeyle; kanunlarda çocukların cezai sorumluluğunu konusunda bireyin fiziksel, duygusal, sosyal ve zihinsel gelişim özelliklerinin birbirinden farklı zaman dilimleri içinde gerçekleştiği ölçütü ile hareket edilmiştir (Ayanoglu, 2002). Ayrıca çocukların cezai sorumlulukları “Çocuk Mahkemeleri Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun” kapsamında da düzenlenmiş olup bu kanundaki hükümler “suçu işlediği tarihte henüz 15 yaşını bitirmemiş” kimseleri kapsar. Bu mevzuata dayanarak kanunların suça sürüklenmiş çocuğun gelişim dönemini, çevre koşullarını ve olgunlaşmamış kişiliğini inceleyerek 12–18 yaş arasındakileri eylemlerinden sorumlu tuttuğu anlaşılmaktadır. Fakat çocukların cezai sorumluluğu kapsamındaki bu yaş sınırı ülkeden ülkeye farklılık göstermekte olup 7–21 yaşları arasında değişiklik göstermektedir (Tekin, 2005).

Çocukların davranışlarını kontrol etmekte güçlük çekmesi, hayal kırıklığına karşı toleranslarının düşüklüğü, engellenme ile karşılaştıklarında nasıl baş edeceklerini bilememeleri, sorun çözme, öfke kontrolü ve iletişim kurma gibi sosyal becerilerinin zayıflığı nedeniyle sosyal hayat içerisinde dengesizlik yaşamaları muhtemeldir. Gelişim süreci içerisinde çocukların büyük bir bölümü sağlıklı bir sosyalleşme ve çevreye uyum sağlamada denge kurabilmekte ama bazıları bu dengeyi çeşitli sebeplerle sağlayamamaktadır (Ekici, 2016). Çocuğun yaşamış olduğu bu uyumsuzluk ve dengesizlik de onu suça sürüklemektedir. Yasalardan bağımsız olarak toplumsal ve psikolojik etkenler göz önünde bulundurulduğunda da suçlu çocuk kavramından ziyade “suça sürüklenmiş çocuk” kelimesi yerinde olacağı düşünülmektedir.

Çocuğu Suça Sürükleyen Nedenler

İnsanların suç işleme nedenleri Antik çağdan beri tartışılan bir konu olup günümüzde de incelenen ve araştırılan bir durumdur. Uzmanlar ve bilim insanları suçluluk davranışının altında yatan nedenlerin bireysel veya toplumsal olabileceğini öngörmektedir. Suç işlemeye neden olan etkenler; bireysel düzeyde genetik, biyolojik ve fizyolojik olabileceği gibi çevresel faktörleri de içerebilir (Yavuzer, 1998). Çocuk suçluluğunu genetik etkenler üzerinde temellendiren ve ilk kez doğuştan suçluluk kavramını öne süren Lombroso, suçluluğu bedenlerde bulunan bir kusurdan kaynaklandığını söylemiştir (akt. Ellwood, 1912). Goring (akt. Hagan, 2011) bu teoriye karşı çıkarak fiziksel olarak kriminal bir tipin var olmadığını savunmuştur. 21. Yüzyıl başlarında zekâ geriliği ile suç arasında ilişki kurulmaya çalışılmış ama manidar bir sonuç elde edilememiştir. Çocuk Yargıcı Frey (akt. Özkök, 1996) tarafından 17.10.1947 tarihinde Belçika İlimler Akademisi'ne sunulan çalışmada; suçlu çocukların %58'inin zekâ düzeyinin normal olduğu belirtilmiştir. Tarde (akt. Dolu, 2010; 1903) ise suçun öğrenildiğini, iyi ve kötü davranışların insanların birbirleriyle ilişkileri sonucunda özellikle düşük konumdakilerin kendilerinden yüksek konumdakileri taklit etmesiyle ortaya çıktığını ileri sürmüştür. Çocuk suçluluğunu genetik etkenler üzerinde temellendiren ve ilk kez doğuştan suçluluk kavramını öne süren Lombroso, suçluluğu bedenlerde bulunan bir kusurdan kaynaklandığını söylemiştir (akt. Ellwood, 1912). Goring (akt. Hagan, 2011) bu teoriye karşı çıkarak fiziksel olarak kriminal bir tipin var olmadığını savunmuştur.

Suç araştırmaları, bireylerin özellikleri nedeniyle suç işledikleri gerçeğine odaklanırken, bilimsel yöntemlerin artan kullanımıyla birlikte bireysel suçun, bireyin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşullardan etkilendiğini ortaya koymaktadır (Altunbaş, 2005). Günümüz düşünürleri de çocukların suç işlemede öncelikle sosyolojik etkenler üzerinde durmakla birlikte psikolojik etkenleri de göz ardı edememektedir (Attar, 2010).

Suç ile ilgili yapılan daha önceki çalışmalarda daha çok bireyin bireysel özelliklerinden kaynaklı suç işlediği üzerinde durulurken; bilimsel yöntemlerin daha fazla kullanılmaya başlamasıyla birlikte bireyin sosyal ve ekonomik koşullarından dolayı suç işlediği anlaşılmıştır (Altunbaş, 2005). Türkeri (1995) “Çocuk İslahevleri ve Çocuk Cezaevindeki Çocukların Suç İşleme Nedenleri Açısından İncelenmesi” üzerine yapmış

olduğu çalışmada suça sürüklenmiş çocukların yarısına yakınının gelir durumlarının asgari ücret düzeyinde veya altında olduğunu tespit etmiştir.

Çocuk suçluluğunun toplumdaki gelir adaletsizliklerinin neden olduğu fırsat eşitsizliklerinden ve yoksulluktan kaynaklanabileceği gibi çocuğun kendisinden ve ailesinden kaynaklı sebepler, ilgi, saygı ve sevgi eksikliği, ihmal ve istismara uğrama gibi durumlarından da kaynaklanabileceği belirten Attar (2010), sosyal ve ekonomik koşulların detaylı analizleri sonucunda elde edilen verilerden yola çıkarak çevresel faktörlerin diğerlerine göre daha ön planda olduğunu söylemektedir. Çevresel etmenlerin başında çocuğun içinde doğup büyüdüğü aile ve etkileşim içinde bulunduğu okul, arkadaş çevresi ve yaşadığı yerin özellikleri gelmektedir. Söz edilen nedenlerin etkisi, köylerden büyük şehirlere göçen ebeveynlerin çocuklarında daha çok görüldüğü bilinmektedir (Altunbaş, 2005). Özellikle içinde fiziki çevre ile arkadaş çevresi çocuğun suça sürüklenmesini tetiklemektedir. Farklı etmenlerin etkisiyle ve uygun olmayan sosyal ortamların ürettiği suç kavramının toplumsal olduğu kadar kültürel bir olay olduğu da düşünülmektedir (Kunt, 2003). “Türkiye’de Çocuk Suçluğu” adındaki başka bir çalışmada da çocukların suça sürüklenme sebeplerinin belirlenip sınırlandırılmasının mümkün olmadığından; ancak kişisel ve toplumsal nedenler dâhilinde sınıflandırılabileceğinden bahsedilmektedir (Keklikıran, 1999). Yukarıdaki açıklamalardan suç olgusunun sebeplerine dair ortaya atılan farklı yaklaşımların olduğu anlaşılmaktadır. İnsanın doğası gereği suçun kaynağı tek bir nedene bağlı olamayacağından (Ayanoğlu, 2002), suçluluğun sebepleri değerlendirilirken psikolojik, sosyolojik, ekonomik, hukuksal yönlerin bütüncül yaklaşımlarla ele alınması önemlidir (Yavuzer, 1998). Sonuç olarak çocuk suçluluğunun sebeplerine dair yapılan araştırmalardan yola çıkılarak suça sebep olan faktörler değerlendirilirken yukarıda bahsedilen tüm sebeplerin birbiriyle etkileştiği karmaşık bir olgunun varlığını göz önünde bulundurmak önemlidir.

İnsanların suç işleme sebepleri günümüzde de incelenen ve araştırılan bir durumdur. Uzmanlar ve bilim insanları suçluluk davranışının altında yatan nedenlerin bireysel veya toplumsal olabileceğini öngörmektedir. Bu nedenler bireysel düzeyde genetik, biyolojik ve fizyolojik olabileceği gibi çevresel faktörleri de içerebilir (Yavuzer, 1998). Sosyal ve ekonomik koşulların ayrıntılı analizleri sonucunda elde edilen veriler çocuğun suça sürüklenmesinde çevresel faktörlerin diğerlerine göre daha ön planda olduğunu göstermektedir. İlk çevresel nedenler, ev, okul, arkadaş çevresi gibi çocukların yaşadığı ve sosyalleştiği yerlerin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenlerin

etkileri, özellikle zorunlu göç sonucu kırsal yerleşim yerlerinden büyük şehirlere göç eden ailelerin çocuklarında daha sık görülmektedir (Altunbaş, 2005). Özellikle fiziki çevre ile arkadaş çevresi çocuğun suça sürüklenmesini tetiklemektedir. Ayrıca çocuk suçluluğunun toplumdaki gelir adaletsizliklerinin neden olduğu fırsat eşitsizliklerinden ve yoksulluktan kaynaklanabileceği gibi çocuğun kendisinden ve ailesinden kaynaklı sebepler, ilgi, saygı ve sevgi eksikliği, ihmal ve istismara uğrama gibi durumlarından da kaynaklanabileceği düşünülmektedir (Attar, 2010). Sonuç olarak suç ya da suçlu davranış, bireyin biyolojik, ruhsal, fizyolojik, sosyal, kültürel özelliklerinin bir veya birkaçının yol açtığı bir durumdur (Avcı, 2008).

Yukarıdaki açıklamaların ışığında, suçluluğun nedenlerinin psikolojik, sosyolojik, ekonomik, hukuksal yönleri içeren bütüncül yaklaşımlarla ele alınmasının önemli olduğu söylenebilir (Yavuzer, 1998) ve suçun kaynağı olarak tek bir sebep gösterilemez (Ayanoğlu, 2002). Farklı nedenlerin bir neticesi olarak meydana gelen, iyi olmayan toplumsal ortamın bir sonucu olarak ortaya çıkan “suç” kavramının toplumsal olduğu kadar ayrıca kültürel bir olay olduğu düşünülmektedir (Kunt, 2003). Çocuk suçluluğunun giderek arttığı bir dünyada çocuğu suça sürükleyen nedenlerin bulunması, bu sorunun çözümünü ve hatta önlenmesini de sağlayacaktır.

Çocuk Ceza Adalet Sistemi

Yargı sistemine herhangi bir şekilde dâhil olan çocuğun durumuna özgü yaklaşım, mevzuat, örgütlenme ve hizmetler içeren çocuk adalet sistemi, çocuk koruma sisteminin önemli bir parçasıdır. “Çocuk adalet sistemi çocuğa ve çocuğun ihtiyaçlarına ilişkin bütüncül bir bakış açısı ile yaklaşan, içinde farklı rol ve sorumluluklara sahip meslek elemanlarının görev aldığı, çocuk odaklı bir adalet sistemidir” (Dinç, 2020). Çocuk adaletinin temel amacı, çocuklara özel durumlarına göre davranmak, her durumda onların çıkarlarını gözetmek ve korumak, adalet sisteminin yıkıcı süreçlerinden minimum zarar ile çıkmalarını sağlamaktır (Karataş ve Mavili, 2019). Çocuk adalet sistemi çerçevesinde suça sürüklenen çocuklara uygulananlar genel olarak birincisi koruyucu önleyici hizmetlerin yer aldığı erken uyarı alanı, diğeri ise eğitici, rehabilite ve tedavi edici çalışmaları içeren müdahale alanı olmak üzere iki alan esas alınarak gerçekleştirilmektedir (Karataş ve Mavili, 2019). Uluslararası standartlar doğrultusunda, çocuk adalet sisteminde çocuğun durumunun iyileştirilmesi her zaman bir öncelik olarak

görülmeli ve suça sürüklenmiş çocuklara uygulanacak yaptırımlar suçun ve failin koşullarıyla orantılı olmalıdır (Akyüz, 2013).

İrtiş (2015), farklı tarihi nedenler ile özel konum verilen çocukla çocuk ceza adalet sisteminin cezai ve neoliberal dalgaların etkisiyle yeniden şekillenmekte olduğuna dikkat çekmektedir. Araştırmasında farklı gelişmiş ülkelerden örnekler vererek çocukların ve ergenlerin ceza adaleti sisteminde yeniden yetişkin olmaya çalıştıklarını belirtmektedir.

Türk hukuk sisteminde yetişkinlere karşı suç oluşturan şey, çocuklara karşı da suçtur. Çocukların suçluluk durumunu yetişkinlerin suçluluk durumundan ayıran kurallar, çocukların yaşlarıyla gelişim özelliklerine göre farklı değerlendirilmesine dayanır. Bundan dolayı ülkemizin bağımsız bir “çocuk adalet sistemi” yoktur (Uluğtekin 2012). Türkiye’de “Çocuk Mahkemeleri Kanunu”, çocuk adalet sisteminin temeli olarak ilk defa 1979 yılında kabul edilmiştir, fakat 1982 senesinde yürürlük kazanmıştır. Çocuk mahkemelerinin fiili olarak faaliyete başlaması 1987 senesi sonunda mümkün olmuştur. Çocuk mahkemeleri ilk olarak Ankara’da sonra da İstanbul’da faaliyete geçmiştir (Baykara-Acar, 2015). 20. yüzyılın başlarında Batı’da genel mahkemelerin işleyişinden farklı olan ve farklı hukuk anlayışlarına sahip özel çocuk adalet mahkemeleri oluşturulmuştur (Tekin, 2005).

Uluğtekin (2004) tarafından çocuk adaletinde amaçlarındaki farklılıklara göre tanımlanan aşağıdaki üç değişik yaklaşımı sıralanmıştır:

Birincisi, geleneksel yaklaşım olarak adlandırılan suç kontrol modelidir. İkincisi bakım yaklaşımı olarak adlandırılan rehabilitasyon modeli, üçüncüsü ise adalet yaklaşımı olarak adlandırılan adil yargılama modelidir. Üçüncü yaklaşım, onarıcı adalet yaklaşımı olarak da adlandırılır.

Geleneksel yöntemlerde bu, amacı toplumu suçlulardan korumak olan bir suç kontrol modelidir. Bu model çerçevesinde suçların bir an evvel tespit edilip cezalandırılması, suçluların cezaevine atılarak toplumun korunması gerekmektedir. Modelin öngördüğü çocuk adalet sisteminde polisin her zaman tutuklama, tutuklama ve soruşturma konusunda güçlü bir kapasitesi olmalıdır. Öte yandan refah yaklaşımı, suçlu çocukların üretken ve uyumlu bireyler olarak topluma entegrasyonuna dayanmaktadır. Çocuklarda suçluluğun psiko-sosyal ve ekonomik nedenlerini anlamaya çalışır. Bu nedenle, çocuğun psiko-sosyal ihtiyaçlarına göre uyarlanmış hizmetlerden cezalandırmak yerine yararlanmasını sağlamak esastır. Sorunun baştan teşhis edilebilmesine yönelik olarak adli kolluk çerçevesinde psiko-sosyal müdahale birimi kurulmuştur. Adil yargılama modelindeyse bireysel haklarla hürriyetlerin korunmasına önem

verilmektedir. Söz konusu yaklaşımda “eşit suçlar için eşit ceza anlayışı” esastır (Uluğtekin, 2004).

Türkiye’de çocuk adalet sistemine egemen olan anlayış, çocuklardan çok suçla cezaya odaklanan bir suç kontrol yaklaşımıdır. Klasik yöntemlerin hâkim olduğu bu sistemde, toplumun güvenlik ve huzurunu sağlayan hâkim, savcı, infaz ve koruma memuru ve polis gibi profesyoneller ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede Baykara-Acar (2015) şu soruyu yöneltmektedir: “Amacımız kanun ile çelişen çocukların güvenliğini ve kontrolünü sağlamak mıdır? Bu, çocukların reddedilmesine neden olur mu? Yoksa kapsayıcı mıdır?” Bu iki değişik perspektifin çocuk adalet sisteminin kurumsal yapısıyla işleyişine aksettği anlaşılmaktadır. Güvenlik önlemleri eklenir ve cezalandırılırsa, çocuk suçluların topluma işlevsel bir şekilde yeniden katılmaları için fırsatlar yaratmak yerine, önleyici hizmetler ertelenecek ve odak noktası suç olmaktan öteye gidemeyecektir.

Çocuk adalet sistemi, çocuk suçlular için adalet sistemini düzenleyen kurallar ve bu kurallar çerçevesinde kurulan kurumlar tarafından oluşturulmakta ve yapısı bazı temel ilkelere dayanmaktadır. Bu ilkeler temel olarak Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne dayanmaktadır ve uluslararası ve ulusal hukuk metinlerinde ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Temel amacı çocukların topluma kazandırılması ve tekrar suç işlenmesinin önlenmesi olan çocuk adalet sisteminin uyması gereken ilkelerden bazıları şöyle sıralanabilir (Akyüz, 2011):

- Çocuklar mümkün olduğunca ceza yargılamalarına dâhil edilmemeli ve adalet sisteminin dışında sorun çözme yöntemleri geliştirilmelidir.
- Çocuklar ve aileleri bilgilendirilmeli ve yargı sürecine katılımları sağlanmalıdır.
- Çocuklara karşı yürütülen kovuşturmalarda gizliliğe saygı gösterilmeli ve onlara yönelik çeşitli müdahaleler arasında çocuğun kişiliği, eğitimi ve kişisel gelişimi desteklenmelidir.
- Çocuklarla ilgili alınacak her türlü önlem, eğitim ve sosyal içermeye dayandırılmalıdır.
- Suç işleyen çocuklara yönelik yaptırımlarda sosyal önlemler vurgulanmalıdır.
- Tüm adalet sistemi, çocukların gelişmekte olan bireyler olduğunu kabul etmelidir.

Yukarıdaki temel ilkeler doğrultusunda çocuk adalet sisteminin yalnızca suça sürüklenen çocuğun yargılanması aşamasında değil ayrıca yargılama sonucundan sonraki süreçte de önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Suçla Sürüklenmiş Çocuklarla İlgili Hukuksal Düzenlemeler

Suçla sürüklenmiş çocuklarla ilgili uluslararası ve ulusal hukuksal düzenlemeler kronolojik sırayla aşağıda ele alınmıştır.

BM Çocuk Ceza Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar (Pekin Kuralları)

29 Kasım 1985'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Pekin Kurallarını kabul etmiştir. Suç kavramı ve çocuk kavramı ("suçlu çocuk-çocuk suçluluğu-suçla sürüklenen çocuk") bütüncül bir şekilde tanımlanmaktadır. Bu kurallarda çocukların fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimlerinin desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Çocukların barış, özgürlük, değerler ve güvenlik koşullarının kanunla korunması gerektiği de belirtildi. Bu bağlamda, BM üye devletlerinin mevcut yasalarını, yönetmeliklerini, politikalarını ve uygulamalarını gözden geçirmeleri gerekebileceğini kaydetti. Pekin-Pekin Kurallarının ülkelerin mevcut sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel ve yasal koşullarına uyum sağlaması zor olsa da her ülke bu kuralları asgari düzeyde uygulamayı hedeflemelidir.

Suç işleyen çocukların tutuklanmasından başlayarak, soruşturmaların, sorgulamaların, yargılamaların ve hüküm verme ve infazın başlama şekli için asgari standart kurallar oluşturulmuştur. Irk, renk, din, dil, cinsiyet, kültür farkı gözetmeksizin suç işleyen çocuklar için geçerli olan temel ilkeler oluşturulmuştur.

Belirlenen temel ilkeler şunlardır:

- Üye devletler, aileleri ve çocukları kendi temel çıkarlarına göre daha iyiye yönlendirmelidir.
- Üye devletler, korunma ihtiyacını dikkate alarak, gelişmemiş çocukları kötü yaşam koşullarından uzak tutmalıdır.
- Çocukların içinde yaşadıkları sosyal koşulların iyileştirilmesi için toplumlar, aileler ve gönüllüler düzenlenmeli ve onları teşvik etmenin yolları oluşturulmalıdır. Özellikle okullar ve resmi devlet kurumları bu tür çalışmaları yapacak şekilde organize edilmelidir. Bu şekilde çocuğun hukukla yüzleşme olasılığı azaltılmalı ve çocuğu iyileştirmek için rehabilitasyona başvurulmalıdır.
- Ülkelerin orta ve uzun vadeli kalkınma planlarında sosyal adalet sistemleri çerçevesinde uygulanan yargı sistemleri çocukları korumayı ve toplumsal barışı yaratmayı hedeflemelidir.
- Bu kuralların uygulanması ülkelere yükler getirecek olsa da ülkeler kendi ekonomik, sosyal ve kültürel koşulları ışığında bu yönde çalışmalıdır.

- Çocuk adalet sistemi Pekin kuralları ile düzenlenirken, yargı mekanizması personelinin eğitimine yönelik uygulamalar planlanmalı ve kamuoyuna açıklanmalıdır.
- Hızla kentleşen yüzyılımızda çocuklar suç kavramına daha fazla maruz kalmaktadır. Bu nedenle, daha iyi bir gelecek hayal eden her ülke için çocuk suçluluğunun önlenmesi, kontrolü ve önlenmesi çocuk suçluluğu konusunda araştırılmalıdır.

Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi

BM “Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi” (ÇHS) 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir. Çocukların cezai sorumluluğuna ve çocuklara verilebilecek cezai yaptırımlarla ilgili olarak ÇHS’nin 37. maddesinde “çocukların tutuklanmasının, özgürlüğünden alıkonulmasının ya da hürriyeti bağlayıcı bir cezaya çarptırılmasının ancak en son başvurulacak bir seçenek olarak düşünülmesi ve en kısa süre ile sınırlı tutulması” belirtmektedir. Ayrıca ÇHS’nin 40. maddesi “bir çocuk tarafından ceza kanunlarını ihlal edildiği takdirde sadece çocuklara özgü yargılama usullerinin ve tedbirlerin uygulanabilmesi için farklı yargılama makamlarının ve infaz kurumlarının oluşturulmasını” gerekli kılmaktadır. Bu maddeler uyarınca “çocuk ceza adalet sisteminin” düzenlenmesi büyük önem taşımaktadır. İdeal sistemde çocukların çıkarlarını ön planda tutarak çocukları zihinsel, bedensel ve psikolojik gelişimleri doğrultusunda kanunlarda suç sayılan eylemleri gerçekleştirmelerinin sorumlusu sayarak toplumsal düzeni koruyan ve çocukların toplumla tekrara bütünleşmesini sağlayan bir anlayışın hâkim olması gerekir. Bu amaçla yapılacak düzenlemelerin çocuklar tarafından işlendiği iddia edilen suçlara ilişkin; kovuşturma, soruşturma aşamalarında, tutuklama veya uygulanacak diğer emniyet tedbirlerinin tespitinde, yargılama sırasında, suçun sabit olması halinde verilecek cezanın tespitinde, cezanın infazı ve infazdan sonra denetimli serbestlik imkânlarından yararlanmaya ilişkin şartların tespitinde etkin bir biçimde uygulanması gerekmektedir (Doğan, 2010). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan hükümler, yargılama standartların yükseltilmesi uygulamalarında kendini göstermiş ve sonuçta iyileşmeler görülmüştür (Erükçü ve Akbaş, 2012).

Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin BM Kuralları (Havana Kuralları)

BM Genel Kurulu, taraf devletlerce gözetiminde tutulan veya tutulan çocuklara ilişkin kuralları içeren Havana Kuralları'nı 14 Aralık 1990'da kabul etmiştir.

Havana Kuralları uyarınca tutuklanan veya yargılanmak üzere (yargısız) tutuklu bulunan çocuklar masumdur ve buna göre muamele edilmelidir. Bu gibi durumlarda, istisnai durumlar dışında, çocukların gözetimine alınmasından mümkün olduğunca kaçınılmalıdır. Bu şekilde, alternatif önlemlerin uygulanmasına yönelik olarak tüm gayretler gösterilmektedir. Tutuklama emri olması durumunda, soruşturma makamlarıyla çocuk mahkemeleri, tutukluluk sürelerini en aza indirmek için yargılamaların hızlı yürütülmesine öncelik vermelidir. Göz önünde bulundurulması gereken bir diğer konu, tutuklu çocukların hüküm giymiş çocuklardan ayrılmasıdır.

Özgürlüklerinden ve fiziki kısıtlamayla güç kullanımından yoksun bırakılmış çocukların girişi, sınıflandırılması ve yerleştirilmesi sınırlar, disiplin prosedürleri, yeniden entegrasyon Havana Kuralları'nda yer alan diğer konulardır.

Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin BM Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri)

BM üye devletleri, çocuk suçluluğunu engellemek için 14 Aralık 1990'da Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da ulusal, bölgesel ve uluslararası sorunlara yönelik yöntem ve stratejiler belirlemiştir. Toplumların geleceği olan çocuklara, yaşadıkları veya yaşayabilecekleri sosyal risklere, suça yol açabilecek faktörlere, suçun önlenmesine yönelik düzenlenebilecek eğitim faaliyetlerine ve toplumun refahını artırıcı ilerici politikalara odaklanan üye devletler çocuk adalet sisteminin yasal hükümleri ve araştırmalarını belirler:

Birleşmiş Milletler' in tüm üye devletleri, ülkelerindeki tüm çocuk ve ergenlerin haklarını ve esenliğini koruyan ve geliştiren yasa ve yönetmelikleri çıkarmalı ve bunları ellerinden gelen en iyi şekilde uygulamalıdır. Mevcut veya çıkarılan yasalar çocukları suç, sömürü ve istismardan korumalıdır. Çocuklara evde, okulda ve başka yerlerde uygulanabilecek ıslahlar, ağır ve aşağılayıcı cezaları içermemelidir. Yetişkinler tarafından işlenen, suç veya suç teşkil etmeyen fiiller çocuklar tarafından işlense dahi, çocukların baskı ve mahkûmiyet hayatına hapsolmamaları için kanun hükümleri uygulanmalıdır. Çocukların ideal yaşamını denetlemek için bir denetim organı atanması planlanmaktadır. Bu denetim makamının çocukların statüsünün, haklarının ve yüksek yararlarının sorunsuz bir şekilde uygulanmasını izlemesi gerektiği belirtilmiştir. Tüm ülkeler, çocukları

ateşten ve tehlikeli silahlardan uzak tutmaya ve kontrol altına almaya yönelik yasal metinler benimseyerek bunları uygulamak için gerekli mevzuatı çıkarmalıdır. Pekin ve Riyad İlkeleri olan “Özgürlüğünden Yoksun Çocukların Korunmasına İlişkin uygulanmalar, ülkelerde kurulmuş bir aracı kurum veya kurulacak diğer organlar tarafından denetlenecektir. Kurulan aracı kurum, düzenli aralıklarla oluşturacağı asıl işlevi olan uygulamanın daha da geliştirilmesi için mücadele etmelidir. Ülkeler, çocukların uyuşturucu madde kullanmasını ve satmasını önlemek için mutlaka gerekli yasaları çıkarmalı ve uygulamalıdır. Yetkili kuruluşlar tarafından görevlendirilen veya görevlendirilen suçla mücadele personeli ile iletişim ve eğitimde, onların adli görev üstlenmelerini ve rehberlik faaliyetlerini yürütmelerini engellemek için ellerinden geleni yapmalıdırlar. Bu amaçla ilgili personele gerekli formasyon eğitimi yapılmalıdır.

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu

3 Temmuz 2005 senesinde yürürlüğe giren “5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun (ÇKK)” amacıysa birinci kısım madde 1’de “Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek” olarak belirtilmiştir. ÇKK’yle de çocuğun bir suça karıştığı olduğu değil, suça sürüklenmiş olduğu belirtilmiştir. Diğer bir deyişle suça bulaşan çocuk fail değil mağdurdur. Bu durumun tabii neticesi olarak da suça sürüklenmiş olan çocuğa ceza verilmesi değil; onun korunması esas alınmalıdır. Bu bağlamda suça sürüklenmiş çocuklar için alınan eğitim önlemleri çocuğun yaşamını düzenlemeye; çocuğa ve ailesine danışmanlık hizmeti vermeye ya da çocuğun aileden alınarak kuruma yerleştirilmesine yönelik olmaktadır (Akyüz, 1983).

Türk hukuk sisteminde “suçlu çocuk yoktur, suça sürüklenen çocuk vardır” ilkesi ile suça sürüklenen çocuk ifadesi 2005 yılında kabul edilen “5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu” 3. Maddesinde belirtilmiştir. Kanunda “suçlu çocuk, suç işlemiş çocuk” ifadeleri çocuk hukuku ilkeleriyle bağdaşmadığından kullanımı sakıncalı bulunmakta ve bu ifadelerden özellikle kaçınılmıştır (Aydemir, 2018). Buna bağlı olarak ÇKK ile çocuklara özel yargılama usullerini etkileyen önemli değişiklikler gözlendiği anlaşılmaktadır.

Amacı, “korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek olan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu”, korunma ihtiyacı olan mağdur veya suça sürüklenmiş çocukların haklarını korumak amacıyla uygulanmakta olan beş önemli tedbir aşağıda belirtilmiştir:

- Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik rehberlik tedbirleridir.
- Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; bu şekilde eğitim alması mümkün olmayan çocukların evde eğitim almalarına, özel eğitim almaları gereken çocukların eğitsel ihtiyaçları doğrultusunda ilgili eğitim kurumuna devamına, kendilerine, ailelerine, öğretmenlerine ve okul personeline; uzman personel, araç gereç sağlanmasına yönelik tedbirler ile çocuğun iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamu ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine yönelik tedbirlerdir.
- Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından çocuğun resmî veya özel bakım yurduna yerleştirilmesi ya da koruyucu aile hizmetlerinden veya Kurumun bu kapsamda yürüttüğü hizmet modellerinden yararlandırılmasına yönelik tedbirdir.
- Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonu ile madde bağımlısı olanların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbirdir.
- Barınma tedbiri, yaşamını devam ettirmek için yeterli ve sağlıklı bir barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlar ile bunların çocuklarına uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirlerdir (m.6)

ÇÇK'nin sunmuş olduğu beş önemli tedbir, yukarıda da belirtildiği gibi “danışmanlık”, “eğitim”, “sağlık”, “koruma” ve “barınma” tedbirleridir. Danışmanlık, eğitim ve sağlık tedbirleriyle çocuğun bir bütün olarak gelişimi desteklenir. Koruyucu ve destekleyici tedbirlerle de korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını amaçlayan tedbirlerdir. Çocuğun yüksek yararı gözetilerek gereken hallerde her türlü tedbirin alınması sağlanır. Sonuç olarak bu kanunun amacı suç işlemiş bir çocuğu cezalandırmak değil, güvenlik tedbiri uygulanmasına hükmetmektedir. Kanunun suç işlemiş çocuklara en son çare olarak hapis cezası vermeyi ilke edindiği düşünüldüğünde kapalı kurumlardan çok açık kurumlar eğitim, bakım, sağlık ve sosyal yardım hizmetleri vermeli, meslek kazandırılmalıdır (Attar, 2010). Çocuk mahkemesi de suçlu çocuğu koruma altına alınması, yeniden eğitilerek topluma kazandırılması amacıyla kurulan bir kurumdur.

Suçta sürüklenen çocuklar ile ilgili 7 Kasım 1979'da “2253 sayılı Çocuk Mahkemeleri Kuruluşu Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun” yürürlüğe girmiş ve bu kanunda belirtilen tüm illerle, asliye mahkemesinin bulunduğu ilçelerde birer çocuk mahkemesinin kurulması, gerekli durumlarda birden fazla çocuk mahkemesinin kurulabileceği hükme bağlanmıştır. Türkiye'deki “Çocuk Mahkemeleri Uygulamaları” “5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu”, “5237 sayılı Türk Ceza Kanunu”, “5271 sayılı

Ceza Mahkemeleri Kanunu”, “5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu” ve “Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”, “Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik” ve ilgili diğer yönetmelik ve kanunlar kapsamında yürütülür. “Çocuk mahkemeleri, esasen asliye ceza mahkemesi tarafından yargılanması gereken suçlar ile ilgili yaş küçüklüğü nedeniyle suça sürüklenen çocuklar hakkında açılan davalara bakmakla görevlidir” (m. 26/1). “Çocuk ağır ceza mahkemeleri” ise, çocukların karıştığı ve esasen ağır ceza mahkemesince yargılanmasını gerektiren suçlara ilişkin yaş itibarıyla çocuklar aleyhinde açılan davalara bakmakla görevlidir” (m. 26/2).

“Çocuk mahkemeleri”nin temel amacı; çocuğu “çocuğun yüksek yararı” ilkesi doğrultusunda yargılamak ve ifade süreçlerinde ve çocuğun ihtiyacı olan koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanmasıdır. Çocuk mahkemesinin ceza mahkemesinden farkı çocuğun yargılanmasına değil, haklarının gözetilmesini ve eğitici önlemler alınmasına öncelik tanınmasıdır (Attar, 2010). Önemli olan çocuğu suçlu statüsünde konumlandıran sebeplerin anlaşılması ve yapıcı önlemlerin alınmasıdır. Böylece suça sürüklenmiş çocuklara, yetişkin suçlulardan farklı yaklaşılması uygulanacak yaptırımları da farklılaştıracaktır (Onur, 1979). Sonuç olarak “çocuğun yüksek yararı” ilkesine uygun hareket edilmiş olacaktır.

Suçta Sürüklenmiş Çocukların Islahı

Eğitim, çocuğun kendini geliştirebileceğini, kendisiyle becerilerini öğrenebileceğini anlamasını sağlamalıdır. Çocukların bakımını, korunmasını ve yeteneklerini geliştirerek toplumla etkili ve başarılı bir uyum sağlamayı amaçlayan “zihni özgürleştirme” ve “kişiliği doğrulama” hedefiyle “tam ve sağlam” bir eğitim programı geliştirilmesi gerekir. Ayrıca çocuklara, ana insan haklarına saygı gösterirken, vatandaşlık eğitimi ve milli ve milletlerarası kültürler arasında bağlantılar kurma vb. etkili yardımcı işlevler sağlamalıdır. Dolayısıyla eğitim, sadece bilginin öğretilmesi değil, belirli plan ve programlar çerçevesinde bir etki alanı oluşturulmasıdır (Altunya, 2003). Temel eğitimin amacı insanları şimdiki ve gelecekteki hayata hazırlamaktır. Eğitimin temel amaçlarından biri birey olarak insan haklarını ve bilincini korumak, yaşamını belirli kurallar çerçevesinde düzenlemektir. Çocuk adalet sisteminin amacı çocuğa eğitimle sorumluluk duygusu kazandırmak ve onu bedeni, zihni ve sosyal becerileri bulunan birer

haline getirerek topluma yeniden kazandırmaktır. Çocukların işledikleri her suçu mümkün olduğunca yargıdan uzak tutmasının daha iyi olduğuna inanılmaktadır. Bu doğrultuda, çocuk suçlunun öngördüğü özgürlükleri kısıtlayacak bir cezanın verilmesi şeklinde basit bir yaklaşım seçilmiştir, ancak bu aynı zamanda sorunun genişletilmesi manasına da gelebilir. Yapılması gerekli olan çocuktan intikam almak değildir, yeniden suç işlemesini engellemektir (Bilgiç, 2013). Çocuk mahkemeleri ve çocuk adalet sistemi ön planda tutulduğu ve çeşitli eğitim ve öğretim olanakları yaratıldığı bir sistemin kurulması çocuk ceza hukukuna özel bir alan kazandıracaktır (Yalçın, 2016). Çocuğun özgürlüğünü kısıtlayacak herhangi bir mahkeme cezası yerine çocuğun eğitimi daha anlamlı ve sağlıklı olacaktır (Serozan, 2005). Böylece suça sürüklenmiş çocuklar için uygulanan doğru ve erişilebilir eğitim politikaları ülkenin kısa ve uzun vadede büyük yararına olacaktır.

Çocuklara özgü adalet sistemi, “Pekin asgari standart kurallar” çerçevesinde her ülkenin hukuk sisteminde farklı şekillerde düzenlenmiştir. Pekin Kuralları madde 13 kapsamında; “Tutuklu olarak yargılanmakta olan küçükler, yetişkin olan suçlulardan ayrı bir kurumda veya aynı kurum içinde ayrı bir bölümde tutulmalıdır.” Türkiye’de de uygulanan infaz sistemine göre çocuk kapalı ceza infaz kurumları ve çocuk eğitimevlerine gönderilen suça sürüklenmiş çocuklar hükümlülük, tutukluluk, yaş ve cinsiyet durumuna göre bir düzenleme ile yerleştirilir (Adalet Bakanlığı, 2019). Türkiye’de suça sürüklenmiş çocuklar için “kapalı ve açık ceza infaz kurumları” olmak üzere iki tür kurum bulunmaktadır. Kapalı kurumlar içinde çocuk kapalı cezaevleri ve açık kurumlar olarak da çocuk eğitimevleri sayılmaktadır. “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun”un 11. maddesinde; “Çocuk tutukluların barındırıldıkları kurumlar eğitim ve öğretime dayalı, iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan yerler olduğu” belirtilmiştir.

Suçta sürüklenen çocukların kaldığı infaz kurumları, yetişkin infaz kurumlarıyla karşılaştırıldığında yeniden eğitim yöntemiyle anti-sosyal davranışların sönmesini, çocuğun topluma kazandırılmasını sağlayan eğitim programlarının uygulanmasına imkân tanınmalıdır. Bu kurumlarda verilen eğitim hizmetleri, çocuğu düzeltmeye değil, onu yaşama hazırlamayı ve katmayı hedeflemelidir (Demir, 2019). Bu sayede de suça sürüklenmiş çocuğun topluma kazandırılması amacına daha çok yaklaşmış olur.

Aşağıda “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun”a göre “çocuk eğitimevleri” ile “çocuk kapalı ceza infaz kurumları” hakkında bilgi verilmiştir.

Eğitimevleri

Çocuk eğitim evleri, “5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun”un 15. maddesi, çocuk eğitimevlerini düzenlemektedir. Maddenin ilgili fıkralarında eğitimevlerinin tanımlanmış, kapsamı ve istisnai durumları belirtilmiştir:

- (1) Çocuk eğitimevleri; çocuk hükümlüler hakkında verilen cezaların, hükümlülerin eğitilmeleri, meslek edinmeleri ve yeniden toplumla bütünleştirilmeleri amaçları güdülerek yerine getirildiği tesislerdir. Bu kurumlarda firara karşı engel bulundurulmaz; kurum güvenliği iç güvenlik görevlilerinin gözetim ve sorumluluğunda sağlanır.
- (2) Kurum içinde veya dışında herhangi bir eğitim ve öğretim programına devam eden ve on sekiz yaşını dolduran çocukların, eğitim ve öğretimlerini tamamlayabilmeleri bakımından yirmi bir yaşını bitirinceye kadar bu tesislerde kalmalarına izin verilebilir.
- (3) Haklarında tutuklama kararı bulunanlar ile 11 inci madde kapsamına girenler hariç olmak üzere, bu tesislerde bulunan çocuk hükümlüler kapalı ceza infaz kurumlarına gönderilmezler.

Yukarıdaki ilgili maddelerden anlaşılacağı üzere eğitimevleri “firara karşı engeli olmayan; esneklik barındıran ve kurumların güvenliği “iç güvenlik görevlilerin” gözetim ve sorumluluğundadır. Kurum içinde veya dışında herhangi bir eğitim ve öğretim programına başlayıp 18 yaşını dolduran çocukların eğitim ve öğretimlerine devam etmeleri için yirmi bir yaşını dolduruncaya kadar bu kurumlarda tamamlayabilmelerine de imkân tanınmıştır. Bu kurumlar arasında, 150 ile 625 kişi kapasiteli Çocuk Eğitim Merkezi'nde ayrıca sinemalar, müzakere salonları, iş atölyeleri ve diğer alanlar da bulunmaktadır. Adalet Bakanlığı'na göre, şu anda Türkiye'de çocuklara yönelik dört eğitim merkezi bulunmaktadır: İstanbul, Ankara, İzmir (Urla) ve Elazığ (Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, 2019). “Çocuk Eğitim Merkezince” çocuk suçluların manevi kişilik kazanmaları için müzakereler, eğitici filmler ve spor etkinlikleri gibi etkinlikler düzenlenmektedir (Demirbaş, 2013).

Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Çocuk kapalı ceza infaz kurumlarına dair bilgiler ilgili kanunun 11. maddesi, çocuklar için ceza infaz kurumlarının düzenlenmesini öngörmektedir:

- (1) Çocuk tutukluların ya da çocuk eğitimevlerinden disiplin veya diğer nedenlerle kapalı ceza infaz kurumlarına nakillerine karar verilen çocukların

barındırıldıkları ve firara karşı engelleri olan iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan, eğitim ve öğretime dayalı kurumlardır.

(2) On iki-on sekiz yaş grubu çocuklar, cinsiyetleri ve fizikî gelişim durumları göz önüne alınarak bu kurumların ayrı ayrı bölümlerinde barındırılırlar.

(3) Bu hükümlüler, kendilerine özgü kurumun bulunmadığı hâllerde kapalı ceza infaz kurumlarının çocuklara ayrılan bölümlerine yerleştirilirler. Kurumlarda ayrı bölümlerin bulunmaması hâlinde, kız çocukları kadın kapalı ceza infaz kurumlarının bir bölümünde veya diğer kapalı ceza infaz kurumlarının kendilerine ayrılan bölümlerinde barındırılırlar.

(4) Bu kurumlarda çocuklara eğitim ve öğretim verilmesi ilkesine tam olarak uyulur (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, 2004).

Yukarıdaki kanun maddelerinde de belirtildiği gibi çocuk kapalı ceza infaz kurumları, eğitimevleri ile karşılaştırıldığında; esnek bir yapıda değildir. Belirli konularda kısıtlayıcı tedbirlerin uygulandığı anlaşılmaktadır (Demir, 2019)

Adalet Bakanlığı'na göre, Türkiye'nin şu anda İstanbul, Ankara, İzmir, Diyarbakır, Hatay, Kayseri ve Tarsus'ta çocuklar ve gençler için yedi kapalı cezaevi bulunmaktadır (Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, 2019).

Türkiye'deki Ceza İnfaz Kurumlarında Suça Sürüklenmiş Çocuklara Verilen Eğitim

Türkiye'de suça sürüklenmiş çocukların yeniden eğitimi ilk kez İstanbul'da 1932 yılında Muhittin Üstündağ'ın Vali olarak görev yaptığı ve Belediye Reisliği döneminde “Çocukları Kurtarma Yurdu” adında bir kurumun açılması ile gerçekleşmiştir (Yavuzer, 1998). İlk kurum müdürü olan Kazım Zafir 1933'te (akt. Yavuzer, 1998), bu yurdun kurulma amacının “cemiyet arasında ihmal edilmiş kendi hallerine bırakılmış ve bu yüzden yalnız faydasız değil, hatta tehlikeli bir unsur olan memleket yavrularını ellerinden tutup kurtarmak, onları cemiyetin arzu ettiği şekilde istihsalci bir vatandaş yapmak” olduğunu kurumun tanıtım kitapçığında yayınlanan yazısında dile getirmiştir. İlk kez 1938'de Edirne'de suç işlemiş 18 yaşından küçüklerin kapalı alan içinde cezalandırılması ve eğitilmesi amacıyla ıslahevi açılmıştır. Fakat cezalandırma ile sağaltmanın iç içe girdiği bu kurumlar çocuğa özgü bir adalet ve hukuk düzeninden uzaktı. Çünkü ıslah uygulamaları, suçluluğun hem bireysel hem toplumsal yanını göz ardı etmeyen bir kuramsal ve hukuksal temele dayanmalıydı (Uluğtekin, 1991). Attar'a göre (2010) ancak o zaman ıslah sisteminin amacı ceza ya da sağaltma değil, yeniden toplumsallaştırma (eğitim) olması mümkün olabilirdi.

Çocuk hükümlü ve tutuklu kategorisinde yer alan ve bir suçtan dolayı kontrol altına alınan çocuklar, kuruma kabul edildikten sonraki ilk üç gün kurum öğretmenince dinlenir. Bu çerçevede temel eğitimle çocuğun mesleksel gelişimine yönelik faaliyetler incelenir. Söz konusu ferdi toplantıda alınan kararlar UYAP'a (Ulusal Yargı Ağı Projesi) dahil edilmektedir. Küçükler için kapalı cezaevlerindeki çocuklar, yaygın eğitim modelini ancak tesiste kaldıkları süre boyunca kullanabilirler. Yaygın eğitim modeli; Örgün eğitim modelini hiç kullanmamış veya örgün eğitim sistemi düzeyinde olan veya örgün eğitimden ayrılan kişilerin yeteneklerine ve isteklerine göre hayatları boyunca devam ettikleri eğitim, öğretim ve danışmanlıktaki tüm çıraklık eğitimlerini kapsar. Öte yandan, kapalı cezaevlerinde değil, çocuk eğitim evlerinde bulunan çocuklar örgün veya yaygın eğitimlerine kaldıkları yerden devam edebilirler. Yine bu noktada bazı kültür ve eğitim kursları açılmakta ve hem kapalı cezaevlerinde hem de küçükler için bakım evlerinde eğitimler verilmektedir.

Bazı Ülkelerdeki Ceza İnfaz Kurumlarında Suça Sürüklenmiş Çocuklara Verilen Eğitim

Aşağıda Fransa, İtalya ve İspanya gibi Roma Hukukuna dayanan Kara Avrupası hukuk sisteminin uygulandığı ülkelerdeki ceza infaz kurumlarında suça sürüklenmiş çocuklara verilen eğitim açıklanmıştır.

Fransa'daki Ceza İnfaz Kurumlarında Verilen Eğitim

1791 tarihli Fransız Ceza Kanununda yargı sistemine dâhil olan yetişkin ve çocuklar konusunda ilk kez bir ayırım yapılmıştır. 1810 tarihli kanun düzenlemesinde ise cezai sorumluluk yaşı 16 olarak kabul edilmiş ve 20 yaşına basmamış olan kişilerde ayırt etme kabiliyetinin kontrolüne başvurularak, olmaması durumunda ise iyileştirme amaçlı eğitim tedbirine başvurulması gerektiği belirtilmiştir (Artuk, 1987). 1945 tarihli Fransız Emirnamesi suça sürüklenen çocukların ıslahı ve eğitimi için ayrı bir kurum olmasından veya devletin sosyal destek noktasında yardım etmesinden bahsedilmiştir (Şensoy, 2011).

1992 yılında 268 hâkime sahip olan “genç mahkemeleri” kurularak adliye binalarında “Gençlere Yardım Teşkilatı ve Genç Mahkemesine Yardımcı Teşkilatlar” oluşturuldu. Kurulan bu mahkemeler; suç işleyen çocukların yargılanma sürecinde rol

almanın yanı sıra, 18 yaşından küçüklere uygulanacak korunma tedbirleri ve eğitimlerini bitirebilmelerinden ve ayrıca çocuğa dair tüm hukuki süreçlerden sorumludur (Yıldız, 2018).

İspanya'daki Ceza İnfaz Kurumlarında Verilen Eğitim

İspanya'da reşit olmayanlar için cezai sorumluluk yaşı 14'tür. En fazla hapis cezası 10 senedir. Anketlerde yeniden suç oranı da %20'dir. İspanya'da, 1992 yılına ait “Çocuk Hukuku Reform Yasası” ve 2000 yılında çıkarılan “Çocuk Ceza Yasası”yla çocukların cezai sorumluluğuyla ilgili temel örgüt yasası, çocuk adalet sisteminde önemli bir yer tutmaktadır (Unicef, 2022).

Ülkede 17 özerk bölge bulunmaktadır ve çocuk hâkimlerin kararlarının nasıl uygulanacağı özerk bölgelere bağlıdır. Bu doğrultuda, bölgesel sosyal koşullar ve devletin kabul ettiği bütçelerdeki farklılıklar nedeniyle yargı sistemi farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Suç kurumları da bölgeye göre farklı idari şekiller öngörebilir. Doğrudan kamu tarafından yönetilen ceza infaz kurumlarının yanı sıra, kâr amacı gütmeyen STK'lar veya ortak hizmetlerde kamu-özel ortaklıkları tarafından da yönetilir. Çocuklarla ilgili kapalı sistem, kimi derslerin dışarıda yapıldığı yarı açık sistemle dışarıda eğitimlerini sürdürebilecekleri tek yer olan açık sistem tarzı cezaevleri vardır. Bu tesislere ek olarak, bazı eğitim kurumlarında hafta sonu hapisle özel destek almış oldukları tedavi merkezleri de bulunmaktadır. İspanya'da tekrardan sosyalleşme ve çocuk odaklı rehabilitasyon programları mühim bir yere sahiptir. 1979'dan beri yürürlükte olan İspanyol Ceza İnfaz Yasası'nın gerekçe metninde iyileştirme, “kişinin kişiliğini değiştirme çabası değil, özgürlüğünü etkin bir şekilde gerçekleştirmesine yardımcı olmak için zorlayıcı unsurların uygulanması” olarak tanımlanmaktadır (Pradel, 2010).

İtalya'daki Ceza İnfaz Kurumlarında Verilen Eğitim

İtalya'nın 1889 tarihli “Zanardelli Kanunu”nda, 9 yaşından küçük ciddi suçlar işlemiş çocuklar ile 9–14 yaş arası ayrımcılık yapma yeteneği gelişmemiş çocuklara karşı, sadece savcının talebi ve mahkeme hakimleri ihtiyati tedbir almaktadır.

Çocuklar yetişkinlerle aynı ceza adalet sisteminde yargılanmakta ve yargılamanın ardından çocuklar cezaevine gönderilmektedir. Çocuk suçluların polis yerine sosyal

yardım görevlileri tarafından mahkeme birimlerine sevk edildiği İtalyan çocuk ceza mevzuatı kapsamında, uygulamada çocuk psikolojisi ön plandadır (Aydın, 2009).

Küçükler için ıslah kurumları ıslah tesisleri olarak kurulmuştur. Suç riski altındaki çocuklar aktif olarak izlenir. Çocukların davaları çocuk mahkemesine gönderilmektedir. 14 yaşından küçük çocuklar, çocuk mahkemesinde cezai sorumluluk taşımamaktadır. Bu çocuklar için önleyici tedbirler alınmaktadır. Bu önlem çocuk 21 yaşına gelene kadar devam eder. Çocuğun ıslah edildiği sonucuna varıldığında, bir sosyal hizmet uzmanının gözetiminde 6 ay daha ihtiyati karar uygulanır ve ardından ihtiyati tedbir kaldırılır. Çocuğun yaşı 14 ile 18 arasında ise itiraz etme yetkisine sahip olduğuna dair adli rapor alınması zorunludur. Buna ek olarak, çocuk mahkemesi, raporun aksine, çocuğun itiraz etme yetkisine sahip olmadığı sonucuna da varabilir. Suçun sabit olduğu tespit edilse de ilk adli af ve erteleme gibi benzeri hafifletici uygulamaların çocuğa uygulanması beklenmektedir (Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2014).

Eğitim Hakkı Kavramı

Kişinin devletten kendisi için hizmet sunmasını isteyebildiği haklardan biri olması sebebiyle kamu hizmeti niteliği taşıyan eğitim hakkı, her insanın sahip olduğu sosyal bir haktır. Eğitim hakkı, 1948 yılında “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”nin kabulüyle evrensel boyutta bir insan hakkı statüsündedir. Bunun sebebi de eğitimin insanın karakterinin bütüncül olarak gelişmesinde mühim bir rol üstlenerek insanların kendilerini gerçekleştirerek özgürleşmeleri ile direkt bağlantılı olmasıdır. Toplumsal ve siyasal hayata etkin bir şekilde katılabilen, temel hak ve özgürlüklerini içselleştirmiş, başkalarının haklarına da kendi haklarına duyduğu saygıyı duyabilen bireylerin varlığı eğitimle gerçekleşir (Akyeşilmen, 2014). Altunya (2003) bir “hak” olan eğitimin, başka hak ve özgürlüklerden etkilendiği, başka hak ve özgürlükleri de etkileyebildiği görüşüne sahiptir. “Hem bireyin hem toplumun gelişmesi, kuşkusuz herkese ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim görme hakkının sağlanmasına bağlıdır” (Karaman-Kepenekçi, 2012). Bu açıdan bir hak olarak eğitim, “yaşama hakkı, düşünce ve ifade özgürlüğü, seçme ve seçilme hakkı” gibi kullanılmasında bir ön koşul vazifesi gördüğünden diğer hakların kavranmasını uygulanmasını sağlar ve bu hakların korunması açısından önemli bir görev üstlenir (Akyüz, 2012).

Eğitim hakkı birbiriyle ilişki ve bağımlılık içere üç boyut içermektedir (UNESCO, 2007):

1. *Eğitime erişim hakkı*: Her çocuğun, fırsat eşitliği zemininde ve herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan eğitim görme hakkını ifade eder. Bu hedefe ulaşmak için eğitim her çocuk için ulaşılabilir bir imkân olmalı ve bütün çocukları kapsamalıdır.
2. *Kaliteli eğitim hakkı*: Her çocuğun, kendi potansiyelini tam olarak gerçekleştirebileceği, istihdam ve yaşam becerilerini geliştirme olanağı bulabileceği kaliteli bir eğitim göre hakkını ifade eder. Bu hedefe ulaşmak için eğitimin çocuk merkezli, özel koşullara uygun ve kapsamlı bir müfredatı öngörmesi, gerekli kaynak ve izleme çalışmalarıyla beslenmesi gerekir.
3. *Öğrenme ortamlarında saygı görme hakkı*: Eğitim sistemi içinde her çocuğun kişisel onuruna ve evrensel haklarına saygı gösterilmesi hakkını ifade eder. Bu hedefe ulaşmak için her çocuğa eşit saygı, anlamlı katılım fırsatları, her tür şiddetten arınmışlık, dile, dine ve kültüre saygı dâhil, insan haklarıyla tutarlı bir biçim ve içerikte sağlanmalıdır.

Ulusal düzeyde eğitim hakkını düzenleyen yazılı hukuk metinleri arasında “Anayasa, kanun, tüzük, yönetmelik ve genelgeler” vardır. Uluslararası düzeyde eğitim hakkını ele alan belgeler ise “Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu “uluslararası sözleşme ve bildirgeler”dir. Bunlar arasından “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” ve “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesi” uluslararası metinler arasındadır. Aşağıda bu metinler kısaca ele alınmıştır.

10 Aralık 1948 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen 1 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”, tüm dünyada hak ve özgürlüklerle ilgili ilk metin olarak görülmektedir (Kabaoğlu, 2016). Türkiye de bu bildirgeyi kabul eden ilk ülkeler arasındadır. Bildirge tavsiye kararı niteliğinde olup taraf devletler için bağlayıcılığı olmamasına rağmen birçok devletin yargı kararlarında derin etkiler yarattığı bilinmektedir (Çallı, 2009). Ayrıca “eğitim hakkı”na yer verilen ilk uluslararası belgedir. Bildirgenin 26. maddesinde düzenlenen “eğitim hakkı” ile ilgili hükümler aşağıdaki gibidir:

Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleksi eğitim herkese açıktır. Yükseköğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.

Eğitim insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.

Çocuklara verilecek eğitimin türünü seçmek, öncelikle ana ve babanın hakkıdır.

1950 yılında Roma'da imzalanan 1953 yılında yürürlüğe konan “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”ni, Türkiye 10 Mart 1954 tarihinde onaylamıştır (Kapani, 1996; akt. Karaman-Kepeneci ve Taşkın, 2017). Eğitim hakkının düzenlendiği Sözleşme’nin “1 No’lu Ek Protokolü ise 19 Mart 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Kuru-Çetin, 2019). “AİHS'nin Ek 1 No’lu Protokol”ün 2. maddesinde “eğitim hakkı”ndan genel hatlarıyla bahsedilmiştir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nca 1989 tarihinde kabul edilen ve 1990 yılında yürürlüğe konan Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni Türkiye 9 Aralık 1994 tarihinde onaylanmıştır. Bu sözleşme çocuk haklarına yönelik en kapsamlı metindir (Aydemir, 2018). Esas olarak, Sözleşme’nin amacı, “çocukların yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının gerçekleşmesini sağlamak, çocuklarının korunması için evrensel ölçü ve ilkeleri belirlemek ve onları her türlü istismar, ihmal ve kötü muamelelere karşı korumak” olarak özetlenmiştir (Akyüz, 2012). “Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi”, temel insan haklarının çocuklar için de geçerli olduğunu öngörmekle birlikte, gelişmekte olan bireyler olmaları nedeniyle çocukların refahını ve gelişimini koruyan hakları düzenlemiştir. Sözleşmede, korumacı yaklaşım ile özgürlükçü yaklaşım birbirini tamamlayarak çocuk haklarının temini için hayat bulmuştur (Atılgan, 2009). Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin eğitim ile doğrudan ilgili hükümleri 28 ve 29. Maddelerde yer almaktadır. Sözleşme’nin 28. maddesi sözleşmeye taraf olan devletlere, çocuğun “eğitim hakkı”na sahip olduğunu kabul ederek bu hakkın “fırsat eşitliği ilkesi” gereği yerine getirmesi konusunda yükümlülük vermektedir. Sözleşme’de yer alan 28. Maddede, “ilköğretiminin zorunlu ve parasız hale getirilmesi, ortaöğretimin genel ve mesleki alanda tüm çocuklar için açık hale getirilmesi, yükseköğretimin yetenekleri doğrultusunda tüm çocuklara açık hale getirilmesi, eğitim ve meslek seçimi konusunda çocuklara rehberlik edilmesi, okula devam ve okul terki konularında önlemlerin alınması, okulda uygulanan disipli uygulamaları hakkında önlemler alınması ve en son olarak çağdaş eğitim uygulamalarının okullarda uygulanması konusunda teşvik edilmesi” olarak belirtilmiştir. Sözleşme’nin 29. maddesi ise devletlerden, “çocuğun karakterinin, zihinsel ve fiziksel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesini, temel hak ve özgürlüklere saygı çerçevesinde anlayış, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla yetiştirilmesini ve özgür bir toplumda aktif bir hayata sorumluluk alacak şekilde hazır olmasını” beklemektedir (Akyüz, 2000).

İlgili Araştırmalar

Suçta sürüklenmiş çocuklarla ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Kronolojik olarak bakılacak olursa bu konudaki en eski temel kaynaklardan biri Şensoy'un (1949) “Çocuk Suçluluğu, Küçüklük, Çocuk Mahkemeleri ve İnfaz Müesseseleri” adlı kitabıdır. Kitap iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Türkiye'deki ve diğer ülkelerdeki çocuk suçluluğunun durumu, çocuk suçluluğunun meydana geldiği yer, suçun işleniş biçimi ve çocuk suçluluğunun sebepleri açıklanmıştır. İkinci bölümde küçükler konusu ele alınmış ve Türk Ceza Kanunu'na (TCK) göre küçüklerin cezaya tesiri verilmiştir.

Gölcüklü'nün (1962) üç bölümden oluşan “Türkiye’de Çocuk Suçluluğu Hakkında bir Araştırma” adlı çalışması, çocuk suçluluğunun nedenleri, önlenmesi ve çocuk suçluluğuna karşı alınması gereken önlemleri içermektedir. Birinci bölümde Türkiye’de çocuk suçluluğu genel, en yaygın suç türü, şiddeti, yeri, suç biçimi, yaşla cinsiyet olarak altı temel başlığa ayrılmıştır. Çocuk suçluluğunun sebeplerini kişisel ve toplumsal nedenlere ayırır. Önleyici tedbirler bölümünde, kişisel ve toplumsal sebepleri ortadan kaldıracak uygulamalara atıfta bulunularak, suç öncesi suç önleme, suçların yetkili makamlarca kovuşturulması, uygulanacak tedbirlerin seçimi ve karşı alınan tedbirlere ilişkin yaptırım tedbirleri anlatılmaktadır.

Çataloluk (1983), bu konuya “Çocuk Suçluluğu” adlı makalesinde çocuk suçluluğunun tanımıyla başlamıştır. Dünyayla ülkemizde çocuk suçluluğunu anlatıyor. Türkiye’de en çok gençlerin işlediği suçların tek bir kişiye karşı işlenen cinayetten tokatlamaya kadar en uzun cezalarla işlenen suçlar olduğuna dikkat çekti. Malvarlığına karşı suçların genel özelliği, tek başına ve ekonomik nedenlerle işlenmeleridir. Okullar üzerindeki kontrolün artırılması, çocuk suçluluğu konusunda bilimsel araştırmalar, cezaevleri ve özellikle gençlere yönelik ceza infaz kurumlarının açılması, çocuk mahkemelerinde çalışanların uygun şekilde eğitilmesi ve üniversitenin acilen ihtiyaç duyulan önlemler olduğunu kaydetmiştir.

Attar (1992), “Suçlu Çocukları Yeniden Eğiten Kurumların Yönetimi” adlı doktora tezinde çocuk ceza infaz kurumlarının (ıslahevi ve cezaevleri) bugünkü amacı, yapı ve davranış boyutları üzerinde çalışmıştır. Araştırmasının sonunda çocuk ceza infaz kurumlarının oldukça merkezi bir yapılanmaya sahip oldukları ve toplumun diğer kurum ve kuruluşlarından soyutlanarak çok fazla ilişki içinde bulunmadıkları sonucuna varmıştır. Ayrıca ceza infaz kurumlarının kapalı olmalarının, görevli personelin genel olarak eğitim seviyesinin düşük olmasının, merkezi yönetimin her şeyden üstün tuttuğu

örgütsel amacının çocuk ceza infaz kurumlarının örgüt iklimi üzerinde olumsuz tesirleri olduğunu saptamıştır.

Yavuzer (2001) bu konuda çok çalışma yapan araştırmacılardan biridir. Çocuk suçluluğunun nedenleri daha çok “Çocuk ve Suç” kitabında tartışılmaktadır. Araştırmalar suçun genetik değil çevresel faktörlerden kaynaklandığını göstermektedir.

Arslan’ın (2004), “Keçiören İslahevinde Bulunan Çocukların Eğitimlerinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı yüksek lisans tezinde Ankara’nın Keçiören ilçesinde bulunan ıslahevindeki suça sürüklenmiş çocukların aldıkları eğitimi incelemiştir. Bu çalışmanın amacı örgün eğitim kapsamındaki suça sürüklenmiş çocukların ıslahevlerinde almış oldukları genel ve mesleki eğitim ile eğitsel faaliyetlerde yaşadıkları sorunları ve onların çözümüne dair görüşlerini bir anket aracılığıyla belirlemektir. Araştırmanın sonucunda elde edilen verilere göre suça sürüklenmiş çocukların birçoğunun merkezi yerlerde yaşadığı, ailelerinin düşük gelirlere sahip olduğu ayrıca kendilerinin ve ebeveynlerinin büyük bir kısmının eğitim düzeyleri düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Yılmaz (2011) “Silivri ve Maltepe Açık Ceza İnfaz Kurumlarında” yürüttüğü çalışmada hükümlü ve tutuklular için düzenlenen “genel eğitim”, “mesleki eğitim” ve “psikolojik destek” faaliyetlerinin tahliye olduktan sonraki sosyal yaşama katkıda bulunma noktasında yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Yıldız (2018), “Ceza İnfaz Kurumlarında Çocukların Eğitim Hakkı ve İslahı” üzerine “İstanbul Maltepe Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu”nda 187 erkek çocuğunun katıldığı çalışmada; ceza infaz kurumlarının cezalandırma yönünün yanı sıra zaman geçtikçe sağaltıcı işlevinin ortaya çıktığı ve iyileştirici ve ıslah edici yollar kullanıldığı tespit etmiştir. Ayrıca çalışmasının sonucunda suça sürüklenen çocukların genellikle ailelerinde maddi manevi sıkıntılar olduğunu belirtmiş; bu sebeple de risk altındaki çocuklarla önleyici müdahalelerde bulunularak danışmanlık tedbiri uygulanması önerisinde bulunmuştur.

Doğan’ın (2021) “Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmenlerin, Okul Yöneticilerinin Ve Uzmanların Görüşleri” adlı doktora tezinde suça sürüklenen çocukların korunması ile ilgili okullardaki idarecilerin rolüne ilişkin öğretmenlerin ve suça sürüklenen çocukların korunmasında yaşanan sorunlar ve bu sorunların çözümüyle ilgili okul yöneticilerinin ve uzmanların görüşlerini ve çocukların suça sürüklenmesine sebep olan faktörler belirlemek hedeflenmiştir. Araştırma sonunda okuldaki idarecilerin suça sürüklenen

Çocukların korunmasındaki rollerine ilişkin ğretmen görüşlerinin kısmen olumlu olduğu ve çocukların suça sürüklenme sebepleri ile ilgili olarak katılımcıların benzer sebepler ileri srdğu ifade edilmiştir. Bu ortak sebepler arasında koruyucu-önleyici eğitim politikalarının olmayışı, öğretmenlerin suça sürüklenmiş çocuklardan haberdar olmamaları ve aile faktörü olarak belirtilmiştir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Aşağıda araştırmanın modeline, verilerin kaynağına, verilerin toplanmasıyla çözümlenmesine dair bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma tarama modelindedir; çünkü Cumhuriyetten günümüze çocuk ceza infaz kurumlarında sunulan genel ve mesleki eğitimlerle diğer eğitsel faaliyetler kapsamındaki uygulamaları ele alan bu araştırmada mevcut durumun olduğu şekliyle betimlenmesi söz konusudur. Bu yöntem araştırmanın konusu olan durumun kendi şartları içerisinde ve olduğu şekilde tanımlanmaya çalışıldığı durumlarda kullanılmaktadır (Karasar, 2015). Bu araştırmada belirtilen konuyla ilgili uygulamaların yıllar içinde geçirmiş olduğu değişim betimlenmiş ve analiz edilmiştir.

Bu çalışma “tarihsel” bir nitel araştırma kapsamına girmektedir. Tarihsel araştırmalar, bugünkü eğitim uygulamalarını anlamaya yardımcı ve gelecek için öngörülen gelişmeleri izlemek için önemli bir kaynaktır (Ekiz, 2009). Bunun yanında araştırmaya kaynak oluşturan her türlü yazılı belgeler üzerinde yapılan sistematik incelemeler de tarihsel araştırmanın kapsamına girmektedir (Kamer, 2013). Bu çalışmada da alt amaçlar doğrultusunda ilgili mevzuat ve belgeler taranarak incelenmiştir.

Araştırmanın başında çalışmanın “Ankara Sincan Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumu”ndaki 12–18 yaş arası suça sürüklenmiş tutuklu-hükümlü çocukların, ceza infaz kurumlarında kendilerine verilen genel eğitim, mesleki eğitim ve diğer eğitsel etkinliklerde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunların çözümüne dair görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda “Ankara Sincan Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumu”nda bulunan ve araştırmaya katılmaya gönüllü 12–18 yaş arası suça sürüklenmiş tutuklu-hükümlü tüm çocuklara uygulanmak üzere araştırmacı tarafından “Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitime Erişim Hakkı Öğrenci Anketi” isimli anket (uzman görüşüne sunularak) geliştirilmiş ve “Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü”nden belirtilen anketi uygulamak üzere resmi izin istenmiştir. Ancak ilgili

kurumun Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitime Erişim Hakkı Öğrenci Anketi'nin uygulanmasına izin vermemesi (Ek 1) üzerine, araştırmanın amacı ve yöntemi değiştirilmiş ve bu bağlamda araştırmanın “derleme” yöntemiyle yapılmasına karar verilmiştir.

Araştırma sürecinde Ankara Üniversitesi Etik Kurulu'na da Etik Kurul onayı için başvurulmuş ve alınan “Muafiyet Yazısı” Ek 2’de sunulmuştur.

Verilerin Kaynağı

Bu araştırmanın veri kaynağını Cumhuriyetin ilanından bugüne kadar, Türkiye’deki Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında verilen genel ve mesleki eğitimler ile diğer eğitsel faaliyetler kapsamındaki uygulamaları düzenleyen mevzuat oluşturmaktadır.

Bu bağlamda 1926–2005 arası dönemdeki;

1. 1997 yılında kabul edilen “4301 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanun”,

2. “647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun hükümlerine uygun olarak 1967’de çıkarılan tarihli Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük”,

3. Adalet Bakanlığı’nın “28 Kasım 1997 tarihli ve 12/97062585 sayılı genelgesi ve 3 Ocak 1998 tarihli ve 12/2 sayılı genelgesi” ile;

2005–2022 arası dönemdeki;

1. 2004 tarihli kabul edilen “5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun”,

2. 2006 tarihli “5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında kanun hükümlerine uygun olarak çıkarılan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi Tüzüğü”,

3. 2020 tarihli “5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında kanun hükümlerine uygun olarak çıkarılan Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük”,

4. 2004 tarihli “Gözetim ve Sınıflandırma Merkezleri Yönetmeliği”,

5. 2007 tarihli “Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukluların Eğitim ve İyileştirilme İşlemleri ve Diğer Hükümleri içeren 46/1 sayılı Genelge”,

6. 2005 tarihli “Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesi” incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

Nitel çalışma yönteminin kullanıldığı bu araştırmada, veri elde etme süreçlerinden birisi olan “doküman/belge inceleme” yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesinin ana amacı, araştırılması amaçlanan bir vaka veya vakaya ilişkin bilgiler içeren yazılı materyali analiz etmektir. Doküman analizi, bilhassa direkt görüşmeyle gözlemlerin bulunmadığı hallerde bağımsız bir çalışma metodu olarak kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu doğrultuda 1926–2005 ve 2005-2022 yılları arasındaki dönemlerde Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında verilen genel ve mesleki eğitimler ile diğer eğitsel faaliyetler kapsamındaki uygulamalar hakkındaki mevzuat tarihsel bağlamda incelenerek değerlendirilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Bu çalışmada, araştırmanın sonuçlarını sistemli bir şekilde ve yorumlanmış halde okurun dikkatine sunmak amacıyla “betimsel analiz” tekniğinden yararlanılmıştır. Bu teknikte elde edilen veriler öncelikle sistemli ve anlaşılır bir şekilde betimlenmektedir. Ardından, söz konusu betimlemeler açıklanmakta, yorumlanmakta, sebep-sonuç ilişkisi irdelenmekte ve bazı neticelere ulaşılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çalışmada ulaşılan verilerin analiz edilmesinde öncelikle alt amaç sorularından faydalanarak veri analizi çerçevesi oluşturulmuş; Cumhuriyetten günümüze çocuk ceza infaz kurumlarında verilen genel ve mesleki eğitimler ile diğer eğitsel faaliyetler ilgili mevzuat açısından incelenmiş ve eğitim hakkı bağlamında dönemlere göre yaşanan değişimler betimlenmiştir.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın bulgularına ve bulguların yorumlarına yer verilmiştir. Bu kapsamda çocuk ceza infaz kurumlarındaki eğitim uygulamaları 1926–2005 ve 2005–2022 yılları arasında yürürlükte olan mevzuat ışığında değerlendirilmiştir.

1926–2005 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Gerçekleştirilen Eğitim Uygulamaları

Bu başlık altında 1926–2005 yılları arasında ceza infaz kurumlarında sunulan genel eğitim, mesleki eğitim ve diğer eğitsel faaliyetler ilgili mevzuat bağlamında verilerek değerlendirilmiştir.

1926–2005 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Genel Eğitim Kapsamındaki Uygulamalar

Ceza infaz kurumlarında eğitimle öğretim çalışmalarının temel amacı; hükümlülerle tutukluların potansiyelini fark etmek, bilgi ve becerilerini geliştirmek, toplumla uyum içinde yaşamalarına yardımcı olmak ve tekrar suç işlemelerini önlemektir.

1967 tarihli Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük madde 110’da 1926–2005 yılları arasında gerçekleştirilen iyileştirme ve eğitim uygulamalarının kapsamı şu şekilde belirtilmiştir:

İyileştirme ve eğitim çalışmaları (tretman) hükümlüde, yasalara saygılı olarak yaşama düşünce ve duygusunun yerleşmesi, ailesine ve topluma karşı kişisel ve toplumsal sorumluluk duygusunun gelişmesi, normal yaşama uyması, geçimini sağlayabilmesi için uygulanan rejim, önlem ve yöntemlerin tümünü içerir.”

Bu kanun kapsamında “yapılacak öğretim, eğitim, meslek, sanat ve atölye çalışmalarının amacı” aynı maddede belirtilmiştir:

Hükümlüleri Atatürk devrimleri ve ilkeleri doğrultusunda ve Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen koruyan ve geliştiren, ailesini, vatanını, milletini seven, Türkiye Cumhuriyeti’ne, vatan ve milletin bölünmezliğine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getiren, beden, zihin, ahlak ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı biçimde gelişmiş bir yapıya, hür ve bilimsel düşünceye, geniş bir dünya görüşüne sahip,

insan haklarına ve onuruna saygılı, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek (md.110).

Aynı tüzüğün 115. maddesinde “çocuklara uygulanacak tretmanda, yukarıda belirtilen hükümlerden başka aşağıdaki hususlar da nazara alınacağı” söylenmektedir:

- a) Çocukların, kendilerine güven, büyüklerine saygı ve küçüklerine sevgi hislerini kuvvetlendirmek,
- b) Ulusun ve ailenin bir ferdi olması bakımından kendisinde sorumluluk ve vakar hissini uyandırmak,
- c) Kurumda bulunduğu sırada ve normal hayata dönüşte her türlü ihtiyaçlarını temin bakımından mesleki yetiştirmelerini sağlamak, gerekli eğitim ve öğretimi yapmak suretiyle kabiliyetlerini geliştirmek,
- d) Ailesiyle ve toplumla ilişkilerini kolaylaştırmak,
- e) Çocuk üzerinde kötü etki yapan etkenleri ve olumsuz hareketleri gidermek,
- f) Çocuğun olumlu hareketlerini geliştirmek ve kendisini iyi yola yöneltmek.

Cezaevlerinde yürütülen zorunlu olarak yürütülen genel eğitim faaliyetleri Adalet Bakanlığının 28 Kasım 1997 tarihli ve 12/97062585 sayılı ve 3 Ocak 1998 tarihli ve 12/2 sayılı genelgeleriyle ayrıca ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu genelgelere göre yürütülen zorunlu eğitim faaliyetleri olarak aşağıdaki uygulamalardan bahsedilmiştir:

Okuma yazma ve ilkokul bitirme kursları kapsamında okuma yazma bilmeyenler ve ilköğretim diploması olmayanlar için düzenlenen bu kurslar sonucunda başarılı olanlara Millî Eğitim Bakanlığı ile yapılan protokol kapsamında ilköğretim diploması verilmektedir. Bu genelgeler kapsamında mevcut olan ıslahevlerinde ve kapalı ceza infaz kurumundaki suça sürüklenmiş çocuklar yaş ve eğitim durumları itibarıyla kendilerine uygun eğitime yönlendirilmektedir. Açık ve yarı açık ceza infaz kurumunda bulunanlardan örgün eğitim çağında olan suça sürüklenmiş çocuklar ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretime devam etmektedir (Arslan, 2004).

Uygulanması zorunlu olmayan diğer genel eğitim etkinlikleri de 1967 tarihli “Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük” ile düzenlenmiştir. Bunlar arasında açık öğretim lisesi, öğrenci seçme ve yerleştirme sınavları ve yükseköğretim çalışmaları yer alır.

Açık öğretim liselerine lise öğrenimini yapmamış olan tutuklu veya hükümlü öğrenciler yararlanabilmektedir. Dersler öğrencilere ceza infaz kurumlarının imkânları ölçüsünde açık öğretim lisesi radyo televizyon programlarından takip ettirilir. Sınavlar ise il merkezlerindeki kapalı ceza infaz kurumlarına görevlendirilen öğretmenler gözetiminde gerçekleştirilir. Sınava katılacaklar CTE Genel Müdürlüğüne bildirilmesi gereklidir. Ayrıca tutuklu veya hükümlü öğrenciler ÖSYM sınavlarına da katılabilirler.

Sınava gireceklerin kimlik bilgileri önceden CTE Genel Müdürlüğüne bildirilir ve sınavlar kuruma görevlendirilen eğitmenler gözetiminde gerçekleştirilir.

Aktif olarak üniversite eğitimi görmekte iken tutuklanan ya da hüküm giyen öğrenciler ve cezaevindeyken herhangi bir yükseköğretim kurumunu kazanan öğrenciler okullarının kabul etmesi durumunda vize, final ve bütünleme sınavlarına güvenlik güçleri eşliğinde katılmalarına izin verilir.

1926-2005 yılları arasındaki mevzuata bakıldığında; 1967 tarihli Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük’e kadar suça sürüklenmiş çocukların eğitim hakkına erişimleri ve uygulanan genel eğitim kapsamındaki faaliyetlere ilişkin somut bir veriye rastlanmadığı görülmektedir. Bu tüzükte yer alan genel eğitim uygulamalarından yalnızca genel hatlarıyla bahsedilmesi, uygulama noktasında eksiklikler olduğunu düşündürmektedir. Zaten ceza infaz kurumlarının amaçları arasında yer alan cezalandırıcı boyutla ilgili dönüşüm ancak 2000’li yıllardan sonra iyileştirici, sağaltıcı bir boyut kazanmıştır (Uluğtekin, 1991). Bununla birlikte Türk hukuk sistemindeki 2005 yılına kadar yürürlükte olan çocuk suçluluğuna ilişkin hükümlerin, yeniden eğitim amacı değil, cezalandırma amacı taşıdığı belirtilmiştir (Onur, 1979).

1926–2005 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Mesleki Eğitim Kapsamındaki Uygulamalar

Ülkelerin kalkınmasında sanayileşmenin bir parçası olan nitelikli işgücünün yetiştirilmesi gerekmektedir. Ceza infaz kurumlarında çalışma ve mesleki eğitimin yönü budur. Mesleki eğitimin iki amacı vardır: biri gençlerin başarılı bir şekilde pratik yapmalarını sağlamaktır. İkincisi, kalifiye personel için eğitim sağlar. “Cezaevinde mesleki hazırlık ve çalışmaya teşvikin temeli, kişiye eğitim, mesleki terfi, rehabilitasyon sağlamak ve çalışma alışkanlığı” kazandırmaktır (Savcı, 2010). Bu sebeple de çocukların cezaevi ortamı dışında da toplumla bütünleşmelerini sağlamak için mümkün olan her yerde mesleki eğitim verilmesi gerekir.

1967 tarihli “Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük”ün 110. maddesinde belirtilen “iyileştirme ve eğitim” uygulamaları kapsamında tutuklu ve hükümlülere verilen meslek eğitiminin amacına dair şöyle bir ibare bulunmaktadır: “Bilgi, yetenek, beceri ve davranışlarını geliştirmek, birlikte çalışma

ve iş görme alışkanlığı kazandırarak yaşama hazırlamak ve kendilerini, geçim ve mutluluklarını sağlayacak bir meslek sahibi yapmaktır.”

1995 yılında Ankara Çocuk Islah Kurumu çocuklara yönelik atölyeler açılmıştır. 15 yaşını doldurmuş olup örgün eğitime devam edemeyen çocuklar kendi şartlarına uygun mesleklere yönlendirilecektir. MEB’e bağlı “Mesleki Eğitim Merkezi”nde eğitimlerini sürdürebileceklerdir.

Türkiye’de, ceza infaz kurumlarında iş öğretmek ve meslek edindirmek ya da mesleki eğitimlerinin devamını sağlamak amacıyla 1997 yılında “4301 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanun” kapsamında aşağıdaki hüküm gereği İş Yurtları Kurumu Başkanlığı kurulmuştur:

Hükümlü ve tutukluların meslek ve sanatlarının korunup geliştirilmesi veya bir meslek ve sanat öğrenmeleri amacına yönelik olarak çalışmalarını sağlamak üzere; İşyurtları açmak ve bunların bütün malî ve idarî işleri bir merkezden düzenlemek ve yönetmek amacıyla Adalet Bakanlığına bağlı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu kurulmuştur (m.1)

Bu kanuna göre “Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu”nun amacı, tutuklu ve hükümlülerin mesleklerinin, eğitimlerinin ve sanatkârlıklarının devamını ve gelişimini sağlamalarına ve yeni bir meslek edinmelerine yardımcı olarak sonucunda ortaya çıkan ürünleri pazarlamak ve bunların satışını yapmaktır. (Yayak ve Birlik, 2020). Bu ürünlerin satışı için “Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü” bünyesinde, satış mağazaları ve benzeri yerler faaliyete geçirilmiştir.

Adalet Bakanlığının 28 Kasım 1997 tarihli ve 12/97062585 sayılı ve 3 Ocak 1998 tarihli ve 12/2 sayılı genelgeleri kapsamında ceza infaz kurumlarında yürütülen zorunlu olarak yürütülen bir diğer zorunlu eğitim faaliyetleri meslek eğitimidir. Hükümlü ve tutukluların üretken ve topluma yararlı hale gelebilmeleri amacıyla kurumlarda kurumun imkân ve şartları doğrultusunda; daktilo, bilgisayar, muhasebe, biçki-dikiş, nakış, el sanatları ve çiçek, hayvan besiciliği, ev ekonomisi ve beslenme, torna-tesviye, kuaförlük, motorculuk, sebze meyve yetiştiriciliği, ayakkabı tamirciliği gibi tahliye oldukları zaman kendilerine maddi kazanç sağlayabilme imkânlarını taşıyan kurslardan uygun olanları açılabilir.

1926-2005 yılları arasında ceza infaz kurumlarında uygulanan mesleki eğitim uygulamalarının, genel eğitim uygulamalarına nazaran ön planda olduğu ilgili mevzuatın teoride kalmaması, detaylandırılması ve bu konuyla ilgili kurumların varlığından anlaşılmaktadır. Geçmişten günümüze yetişkin veya çocuk ceza infaz kurumlarında eğitim dendiğinde akla ilk olarak mesleki eğitim faaliyetleri gelmektedir (Karafazlı ve

Tuna, 2020). Bunun sebebi olarak da ceza infaz kurumlarında uygulanan mesleki eğitimin amaçlarının ceza evlerinin amaçları ile örtüşmesi gösterilebilir (Üzümcü, 2016). Bu amaçlar; ülkenin iş piyasalarındaki mesleki ihtiyaçları dikkate alınarak hükümlülere meslek edindirerek kazanç sağlamalarına ve disipline olmalarına yardımcı olmaktır. Bu durum hükümlüler açısından ıslah edilmeleri, iyileştirilmeleri ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları noktasında; ceza infaz kurumu açısından bakıldığında ise hükümlülerin disipline edilmeleri, kurum personeli ile diyaloglarının gelişmesi ve ekonomik getirisi olması açısından önemlidir (Üzümcü, 2016). Ayrıca 1926–2005 yılları arasında çocuk ceza infaz kurumlarındaki mesleki eğitim uygulamalarıyla ilgili diğer bakanlıklarla yeterli ölçüde iş birliği yapılmadığı ve bu konuda yalnızca Adalet Bakanlığı’nın bünyesinde adımlar atıldığı görülmektedir.

1926–2005 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Diğer Eğitsel Faaliyetler Kapsamındaki Uygulamalar

Cezaevi kurumları düzenli olarak sosyo-kültürel faaliyetler yürütür. Cezaevlerinde münazara, tiyatro, konferans, seminer, konser gibi çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. 1926–2005 yılları arasında ceza infaz kurumlarında gerçekleştirilen sosyal etkinlikler zorunlu olmayan eğitim uygulamaları arasında yer almaktadır.

1967 tarihli “Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük”ün 110. maddesinde belirtilen “iyileştirme ve eğitim” uygulamaları kapsamında eğitsel etkinliklerle ilgili şu ibare yer almaktadır: “Açık ve yarı açık ceza infaz kurumlarıyla çocuk ıslah evlerinde ve çocuk cezaevlerinde bulunan hükümlüler, Bakanlığın onayıyla kurum dışındaki spor, eğitim, tiyatro vb. çalışmalara katılabilirler.”

1967 tarihli “Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük”ün 189. maddesinde kütüphane-kitaplık çalışmaları ile ilgili şu ifadeye yer verilmektedir:

Her kurumda, hükümlülerin ıslahını sağlayacak genel ve mesleki bilgilerini artıracak, kendilerine insan, yurt ve millet sevgisi aşılayacak Atatürk devrimlerini ve ilkelerini, Türk tarihini, kültür ve edebiyatını tanıtacak ve manevi kalkınmalarını sağlayacak kitapları bulunan bir kütüphane kurulur.

1967 tarihli “Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük”ün 194. maddesinde kurs, seminer, konferans, münazara çalışmaları ile ilgili şu ifadeye yer verilmektedir:

Kurumlarda hükümlü ve tutukluların, ahlaki, fikri, mesleki ve kültürel gelişmelerini sağlayacak, onlara yurt ve ulus sevgisini aşılayacak, aile bağlılığını sağlamlaştıracak ve Türk Devletinin kuruluş şeklini ve Türk tarihini öğretecek nitelikte konferanslar düzenlenir.

Ayrıca halk oyunları çalışmaları, tiyatro, konser gibi sosyal kültürel etkinlikler de kurum izni dahilinde belirlenen alanlarda gerçekleştirilebilir (Arslan, 2004).

Cezaevleri spor faaliyetleri kapsamında futbol, basketbol, voleybol, masa tenisi, badminton ve diğer spor aktiviteleri de düzenlemektedir. Bu tür etkinlikler cezaevi kurumlarının konferans salonlarında ve spor amaçlı uygun ortamlarda yapılmaktadır. Ayrıca açık cezaevi kurumlarında düzenlenen spor müsabakaları çeşitli kurum ve kuruluşlarla rekabet etme imkânına sahiptir. Bu kapsamda çeşitli kurum ve kuruluşlarla spor faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik iş birlikleri yürütülmüştür. “Gençlik ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı Arasında Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevlerinde Spor ve Diğer Serbest Zaman Etkinliklerine Yönelik İş birliği Protokolü” ile Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri ile iş birliği 11 Aralık 2001 tarihinde imzalanmıştır. Ayrıca tebliğ kapsamında ceza infaz kurumlarında sportif faaliyetlerin yürütülme şekli ve araçları da belirtilmiştir.

1926-2005 yılları arasında mevzuat incelendiğinde diğer eğitsel etkinliklerle ilgili olarak yine 2000’li yıllara kadar genel hatlardan bahsedilmesi ve ilgili bakanlıklarla iş birliği noktasında eksiklikler olmasından yola çıkarak bu alanda da kısıtlılık ve eksiklik mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Diğer alanlar kadar önemli bir eğitim alanı olan eğitsel etkinlikler, suça sürüklenmiş çocuklar için sosyalleşmelerinde ve boş zamanları değerlendirmeleriyle ilgili ruhsal durumlarını iyileştirmektedir. Çünkü bu tarz faaliyetlerin çocukların motivasyonlarını olumlu yönde etkileyerek cezaevi disiplini sağlamada önemli bir rol üstlenmektedir (Savcı, 2004).

2005–2022 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Gerçekleştirilen Eğitim Uygulamaları

Bu başlık altında 2005–2022 yılları arasında ceza infaz kurumlarında sunulan genel eğitim, mesleki eğitim ve diğer eğitsel faaliyetler ilgili mevzuat bağlamında verilerek değerlendirilmiştir.

2005–2022 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Genel Eğitim Kapsamındaki Uygulamalar

Türkiye’de ceza infaz kurumlarında devam ettirilen eğitimle öğretim çalışmaları, “5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun kapsamında düzenlenmiştir. Nitekim ceza infaz kurumlarında verilen eğitim, 2005 yılından itibaren ağırlıklı olarak bu kanuna dayanmaktadır. İlgili kanunun 73. ve 75. maddelerinde şu ifadeler yer almaktadır:

Hükümlünün geçmişi, suçluluk nedenleri, suç sicili, fizik yeteneği ve ruhsal yapısı, kişisel doğası, arz edebileceği tehlike hâlleri, hapis cezasının süresi, salıverildikten sonraki beklentisi dikkate alınarak, toplumun hukuka uygun hareket eden ve üretken bir üyesi olarak yaşamını sürdürmesini sağlayacak ve bireysel ihtiyaçlarına uygun bir biçimde iyileştirme programları uygulanır. Bu programların hazırlanması ve uygulanması amacıyla ceza infaz kurumlarında eğitim ve psiko-sosyal hizmet servisleri oluşturulur (m. 73).

Ceza infaz kurumlarında bulunduğu süre içinde hükümlüye, kişiliğini geliştirecek, eğitimini güçlendirecek, yeni beceriler elde etmesini, suç işleme eğilimini yok etmeyi sağlayacak ve salıverilme sonrasına hazırlayacak programlar uygulanır. Hükümlünün yaş, ceza süresi ve yeteneklerine öncelik verilerek ekonomik ve kültür durumuna uygun biçimde düzenlenen eğitim programları; temel eğitim, orta ve yükseköğretim, meslek eğitimi, din eğitimi, beden eğitimi, kütüphane ve psiko-sosyal hizmet konularını kapsar (m. 75).

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun Madde 75 kapsamında ceza infaz kurumlarında eğitim – öğretim faaliyetlerinin amacı; hükümlünün kişiliğini geliştirmek, eğitimini güçlendirmek, yeni beceriler elde etmesini ve suç işleme eğilimini yok etmeyi sağlamak olarak ifade edilmektedir” (Gökdoğan, 2011). Bu Kanun kapsamında, “hükümlülerin beden ve ruh bütünlüğünü korumaya yönelik her türlü koruyucu tedbirleri sağlarken, hükümlülerin katılım oranını artırmaya yönelik eğitim programlarının uygulanmasını” öngörmektedir.

6 Nisan 2006 tarihinde yürürlüğe giren “Gözetim ve Sınıflandırma Merkezleri Yönetmeliği” başlığında, “Genel eğitim, öğretim ve destek programları bölümünde de cezaevinde bulunan kişilerin maddi ve manevi bütünlüğünü koruyarak cezaevi ve cezaevi sonrası sosyal hayata uyum sağlanması” amaçlanmaktadır. Eğitim hakkı açısından, madde 29 kapsamlı bir düzenleme içerir:

Yaygın eğitim: Hükümlülerden okuma-yazmayı bilmeyenler, okuma yazma; ilköğretim okulunun üç, dört ve beşinci sınıflarından ayrılanlar ise ikinci kademe eğitimi başarı kurslarına katılmak zorundadır.

1. İlköğretimin ara sınıflarından ayrılmış olanlar ile yetişkinlerden, ikinci kademe eğitimi başarı kurslarını tamamlayanların açık ilköğretim okuluna kaydı yapılır ve devamları sağlanır.
 2. Hükümlüler, açık öğretim lisesi kurslarına devam ederek, Millî Eğitim Bakanlığı il müdürlüğünce ceza infaz kurumlarına gönderilen komisyonlar aracılığı ile sınavlara katılabilir.
 3. Hükümlüler, üniversiteye giriş sınavları ile açık öğretim fakültesi sınavlarına kurumlara gönderilen komisyonlar aracılığı ile katılabilir.
- Örgün eğitim: Yükseköğretim kurumuna devam eden öğrencinin çeşitli nedenlerle tutuklanması ya da hüküm giymesi veya ceza infaz kurumunda kalmaktayken üniversiteyi kazanması durumunda, okul idarelerinin kabul etmesi koşuluyla, gerekli güvenlik önlemleri altında sınavlara katılması sağlanır. Çeşitli nedenlerle ceza infaz kurumlarında, okullarına devam edemeyen öğrencilerin müracaat etmeleri hâlinde, öğrenim haklarının saklı tutulması için yükseköğretim kurumları nezdinde girişimlerde bulunulur.

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, 2007 yılında ceza infaz kurumlarında çocuk ve yetişkin hükümlü ve tutuklulara yönelik “eğitim ve iyileştirme” faaliyetleri alanında kanun hükümlerine uygun olarak çıkarılan “46/1 sayılı Genelge” yayımlamıştır. “5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun”a göre ceza infaz kurumlarında hükümlülerle hükümlülere yönelik eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine ilişkin bu genelge ile düzenlenmiştir. Ceza infaz kurumları tarafından yürütülen eğitim ve öğretim faaliyetleri de “Genelge 46/1”e dayanmaktadır. Bu bağlamda “46/1 No’lu Genelge” bir tebliğ, uygulayıcılar için bir rehber ve başvuru belgesidir.

Genelge, cezaevi tesisinde yapılması planlanan eğitim faaliyetlerinin ayrıntılarını ve uygulanacak eğitim programlarının türlerini içerir. İlgili genelgeye temel oluşturan mevzuat genelgenin ilk bölümünde belirtilmiştir:

1. Anayasa’nın 42’nci maddesine göre “Kimse, eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.” Bu Anayasal hak hiç şüphe yok ki kurum yaşantısının gerektirdiği doğal sınırlamalar dışında tutuklu ve hükümlüler için de geçerlidir.
2. 13.12.2004 tarih ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 3, 6, 7, 26, 60, 61, 62, 65, 73, 75, 76, 77, 87, 88 ve 89. maddelerinde hükümlü ve tutukluların eğitim ve iyileştirme faaliyetleri düzenlenmiştir.
3. Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri Yönetmeliğinde hükümlülere uygulanacak eğitim ve iyileştirme programları hakkında düzenlemeler yapılmıştır.

46/1 sayılı Genelgenin İkinci Bölümünde Eğitim İlkeleri başlığı altında aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

1. Hükümlü ve tutukluların maddî ve manevî kalkınmaları için eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerekliliği ve yararı bütün dünyaca kabul edilmiştir. Bu faaliyetler,

en etkili iyileştirme aracı olduğu kadar, kurum rejiminin gerektirdiği disiplin ve düzene en iyi uyan yaşayış sistemidir.

2. Eğitime yönelik çalışmalardan beklenen; hükümlü ve tutukluların doğru davranış, tutum ve alışkanlıkları benimseyerek, yeniden suç işlemelerini önleyecek ahlâkî değerler kazanmalarını sağlamak, kurum hayatını normal hayata yakınlaştırarak, bu kişilerin salıverilmelerinden sonra topluma uyumlarını kolaylaştırmak ve dış olaylara, tahriklere karşı sabırlı, dayanıklı ve soğukkanlı hâle getirmektir.

Eğitim İlkeleri bölümünde, “hükümlü ve hükümlülerin maddi ve manevi gelişimleri için eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerekliliğini ve yararlarını bilerek eğitimin en etkili iyileştirme aracı olduğu” belirtilmektedir. Eğitim ile kişilerin bir daha suç işleyemeyecekleri ve hapis yattıktan sonra gerçek hayata uyumlarının daha kolay olması istenilmektedir (Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü, 2016).

“Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü” tarafından “Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukluların Eğitim ve İyileştirilme İşlemleri ve Diğer Hükümleri” içeren bu genelgede (2007) genel eğitime yönelik “hükümlü ve tutukluların; okuma ve yazma, açık öğretim ortaokulu, açık öğretim lisesi ve açıktan üniversite veya örgün olarak lisans eğitimlerini sürdürmelerine” imkân tanınmakta olduğu açıklanmıştır.

Türkiye'deki cezaevlerinde I ve II. Kademe eğitimde “başarı kursları, açık ilköğretim okulu, açık öğretim lisesi, açık öğretim alanı, mesleki faaliyetler, sosyo-kültürel faaliyetler, kütüphane ve kütüphane faaliyetleri, dini amaçlı eğitim faaliyetleri” bulunmaktadır. Söz konusu aşağıda izah edilmiştir:

“I ve II. Kademe Eğitimi Başarı Kursları” kapsamındaki “Birinci Düzey Eğitim”; okuma yazmayı öğrenmekle alakalıdır. Hükümlü ve tutuklu okuma yazma bilmeyenlerin katılımının zorunlu olduğu 90 saatlik eğitimlerdir. Bu seviyedeki kursiyerler için kayıt ücreti, yenileme ücreti vb. yoktur. Aynı zamanda tüm eğitim araçları ücretsiz olarak sunulmaktadır (Ekinci ve Eren, 2015). “İkinci Düzey Eğitimi”; 65 yaşını doldurmamış, sağlık durumu iyi, lisans diplomasına sahip veya ilkokul diploması bulunmayan hükümlülerle tutukluların dâhil olabileceği 180 saatlik bir eğitim kursudur. Sınav, 1. ve 2. derece çalışmaların sonunda gerçekleşir (Şen, 2016).

Cezaevi idaresi; hükümlü ve okuma yazma bilmeyenler için- birinci derece eğitim kursu; ikinci kademe bir okulda başarı belgesi bulunmayan minimum beş tutukluyla hükümlü varsa, ikinci kademe pedagoji kursu açmak zorundadırlar. Varsa Cezaevinin kadrolu öğretmeni tarafından aksi durumlarda da il ya da ilçe halk eğitim müdürlüklerince görevlendirilen öğretmenlerce açılır ve okutulur (Ekinci ve Eren, 2015).

Tutuklu ve suçlular “Açık İlköğretim Okulu”na (AİÖ) devam edebilirler. “II. Kademe eğitimi sertifikasına” sahip olan, ilkokuldan mezun olan, okulu bırakan, sınava girmeden takımdan ayrılan veya zorunlu eğitim çağına gelmemiş tutuklu ve suçlular, “Açık Ortaöğretime” kayıt yaptırma hakkına sahiptir (Selamet, 2015). Eğitim yılda üç sınav olmak üzere bir yıl sürer (Balaban ve Özen, 2015).

Tutuklanan veya hüküm giyen öğrencilerin ortaöğretim kurumlarında okurken nerede sınava gireceğine cezaevi yönetimi karar verir. Genelde teorik sınavlar cezaevlerinde, uygulamalı sınavlarsa eğitim kurumlarında yapılır (Ekinci ve Eren, 2015). Bir orta öğretim kurumuna devam ederken tutuklanan ya da hüküm alan bir öğrenci, hapis cezasına çarptırıldığına dair belgeyi tahliye tarihinden itibaren yedi iş günü içinde ibraz ederse “özürlü devamsızlık” sayılır (Ekinci ve Eren, 2015).

İlköğretimden mezun olan veya herhangi bir lise programından ayrılan tutuklu ve hükümlüler “Açıköğretim Lisesi”ne (AÖL) başvurma hakkına sahiptir. Eğitim dört yıl sürer ve sınavlar yılda iki kez yapılır. Açık öğretim liselerinde diploma harcı haricinde herhangi bir ücret bedeli alınmamaktadır (Balaban ve Özen, 2015). AÖL’ye kabul için cezaevinin yer aldığı il veya ilçe halk eğitim müdürlüğüne başvurmak gerekir. Bu işlemler tutuklu ve hükümlülerin yakınlarından biri tarafından yapılabilir. Ancak herhangi birinin bunu yapamaması durumunda cezaevi idaresi tarafından görevlendirilen personel, tutuklularla hükümlüler için başvuru yapmak ile yükümlüdür (Ekinci ve Eren, 2015).

Hükümlülerle tutukluların yükseköğretime giriş sınavları ile “Açıköğretim Fakültesi” (AÖF) sınavlarına katılma hakları bulunmaktadır. Sınavlara üniversite öğrencisi olmaktan hüküm giyen veya üniversite sınavını cezaevinde geçenler de katılabilir. Dış güvenlik görevlileri eşliğinde kapalı cezaevinde bulunan kişiler; Açık ceza infaz kurumlarında kalanlar, iç güvenlik görevlileri eşliğinde yarıyıl, yıllık, bütünlemeyle bütünleme sınavlarına da girebilirler (Ekinci ve Eren, 2015).

Bu kapsamda aynı genelge ile tutuklu ve hükümlülerin “Eğitimde Teknolojik İmkânlardan Yararlanılması” durumu da düzenlenmiştir:

1. Eğitimde teknolojik imkânların kullanılması amacıyla kurumun uygun bir bölümü televizyon, projeksiyon cihazı, VCD ve öğrenci sırası gibi eğitim araçlarıyla donatılıp, hazırlanacak programlarla, hükümlü ve tutukluların belirli saatlerde bu sınıflardan yararlanmaları sağlanacaktır. Söz konusu sınıflarda kullanılmak üzere, gerekli olan araçların öncelikle yerel olanaklarla karşılanmasına çalışılacaktır. Bu amaçla Açık İlköğretim Okulu, Açık Öğretim Lisesi, Açık Öğretim Fakültesi ve üniversiteye giriş sınavlarına hazırlanmaya yönelik dersler için, il millî eğitim müdürlükleri ve il veya ilçe halk eğitim müdürlükleri, Açık Öğretim Fakültesi İrtibat Büroları ve özel dershanelerle iş birliği yapılacaktır. Hükümlü ve tutuklular tarafından sağlanan ve kurum

idarelerince denetimleri yapılan bilgisayar, kasetçalar, cd çalar, kaset, cd gibi eğitim amaçlı kullanılacak ders araçlarının oda veya koğuşlara götürülmesine izin verilmeyecek, bu sınıflarda eğitim ve öğretim servisi tarafından hazırlanacak programlar çerçevesinde kullanılmasına müsaade edilecektir. Merkezî yayın sisteminden de aynı amaç doğrultusunda yararlanılacaktır.

2. Eğitim ve öğretim servisi ile psiko-sosyal yardım servisi personelinin kurumda bulunan elektronik ortamdan yararlanması sağlanacak, ilgili mevzuat ve bu Genelge uyarınca yapmış oldukları çalışmalar ile düzenlemiş oldukları çizelgeler, elektronik ortamda saklanacaktır. Eğitim ve öğretim servisi ile psiko-sosyal yardım servisinde internet bağlantısı olan en az bir bilgisayar olacaktır.

Örgün eğitime devam eden açık ceza infaz kurumlarındaki öğrenciler için de uzaktan eğitimden yararlanma hususu “46/1 sayılı Genelge” ile “uzaktan eğitime katılacak öğrencilerin, personel nezaretinde internetten yararlandırılacakları” belirtilerek düzenlenmiştir. Eğitimevlerinde Açık Öğretim Ortaokulu, Açık Öğretim Lisesi ile farklı Açık Öğretim Fakültelerine devam eden öğrenciler ile örgün üniversiteye devam eden öğrenciler bazı derslerini uzaktan eğitim modeliyle sürdürebildiği bilinmektedir (Ankara Çocuk Eğitimevi, t.y.).

Sınavlara hazırlık kurslarına imkân tanınmış, düzenlemesi 46/1 sayılı Genelge ‘de yer almaktadır:

Hükümlü veya tutuklu öğrencileri AİÖ, AÖL, AÖF gibi sınavlara hazırlamak, başarı oranlarını artırmak ve bu tür sınavlarda gerekli olan bilgiyi ve motivasyonu sağlamak için hazırlık kursları açılacak, halk eğitim müdürlüğü ile iş birliği yapılarak temin edilen öğretmenler ile gerekli yeterliliğe sahip kurum personeli ek ders ücreti karşılığı çalıştırılacaktır.

2005 yılında eğitim iyileştirme faaliyetlerinin sistemli bir şekilde yürütülebilmesi için ceza infaz kurumlarındaki eğitim çalışmaları “hayat boyu öğrenme anlayışı” kapsamında ilgili Genel Müdürlük tarafından oluşturulan “Standartlar Sistemi” çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Standartlar Sisteminde, Ceza infaz kurumlarındaki “eğitim ve iyileştirme faaliyetleri” kurumlara nitelik ve sayısal olarak belirlenen temel esaslar doğrultusunda sürdürülmesi gerektiği ve bu faaliyetlerin de verimlilik esasına göre not verilerek takibinin yapılacağı belirtilmiştir (Bobat, 2018). Ceza infaz kurumlarındaki eğitim faaliyetleri de Adalet Bakanlığı Ceza ve Ceza İnfaz Kurumları Genel Müdürlüğü tarafından “Yaşam Boyu Öğrenme” önerisiyle hazırlanan bu “Standartlar Sistemi” ile düzenlenmektedir. Standartlar Sistemi ile ilgili 46/1 sayılı Genelge’nin “Eğitim-Öğretim Çalışmaları, Sosyal-Kültürel ve Sportif Faaliyetler” bölümünde “Genel Esaslar” olarak aşağıdaki ifadelerle yer verilmiştir:

Standartlar sistemi; ceza infaz kurumlarındaki eğitim ve iyileştirme çalışmalarının her kurum için nitelik ve sayısal olarak belirlenen esaslar

çerçevesinde yapılmasını ve verimlilik esasına göre not verilerek takibini ifade eder. Eğitim-öğretim çalışmaları ile sosyal kültürel ve sportif faaliyetler Standartlar Sistemi çerçevesinde Genel Müdürlük tarafından hazırlanarak kurumlara gönderilen “eğitim haritası” kapsamında yürütülecektir. Bu hizmet, eğitim ve öğretim servisi personeli ile bu konuda eğitime katılan personel tarafından verilecektir.

Bu sistem kapsamında bir kişinin cezaevine nakli ile eğitim ve öğretim durumu ve planlaması yapılır. Bir kurumun eğitim hizmeti, bir kişinin kendisini eğitmek için bir kursu veya mesleki kursu tamamlamasına yardımcı olur. “Millî Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı gibi bazı kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları” ile uygulama için üniversitelerle de iş birliği yapılmıştır (Şen, 2016).

2006 yılında çıkarılan “Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük”ün 26. maddesinde eğitim öğretim faaliyetlerinden sorumlu birim olan “Eğitim ve öğretim servisi” tanımlanmakta ve bu serviste görevli olan kişileri ve sorumluluklarını da aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

Kurumdaki eğitim ve öğretim hizmetleri ile kültürel etkinlikler ve kütüphane çalışmalarının yürütüldüğü servistir. Kurumların eğitim ve öğretim servislerinde öğretmen ve kütüphaneci görev yapar.

2020 yılında çıkarılan “Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük”ün 14. maddesinde de Ceza İnfaz Kurumlarındaki “Eğitim ve öğretim servisi” aynı şekilde tanımlanmış; fakat tanıma manevi rehberlik hizmetleri ile görevlilere eğitim uzmanı eklenmek suretiyle aşağıdaki değişiklik yapılmıştır:

Eğitim ve öğretim servisi; kurumdaki eğitim ve öğretim hizmetleri, kültürel etkinlikler, kütüphane çalışmaları ve manevi rehberlik hizmetlerinin yürütüldüğü servistir. Eğitim ve öğretim servisinde; öğretmen, eğitim uzmanı ve kütüphaneci görev yapar.

Ceza infaz kurumlarında yürütülen eğitimle öğretim faaliyetleri “Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimiyle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik”le (2020) uyumludur. İlgili yönetmeliğin 88. maddesi şu şekildedir:

1. Kurumlarda eğitim ve öğretim; hükümlüye yeni ve olumlu davranışlar kazandırmayı hedefleyen ve bu amacı gerçekleştirmek üzere beden, zihin, ahlâk ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı bir biçimde gelişmiş bir yapıya, özgür ve bilimsel düşünceye, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan hakları ve onuruna saygılı, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek, bilgi, yetenek, beceri ve davranışlarını geliştirmek, birlikte çalışma ve iş görme alışkanlığı kazandırarak

yaşama hazırlamak, kendilerinin geçim ve mutluluklarını sağlayacak faaliyetleri içeren hizmetlerin bütünüdür.

2. Hükümlüye, kurumda bulunduğu süre içinde, kişiliğini geliştirecek, eğitimini güçlendirecek, yeni beceriler elde etmesini, suç işleme eğilimini yok etmeyi sağlayacak ve salıverilme sonrasına hazırlayacak eğitim programları uygulanır.

3. Eğitim programları; temel eğitim, orta ve yükseköğretim, meslek eğitimi, din eğitimi, beden eğitimi, kütüphane ve psiko-sosyal hizmet konularını kapsar.

4. Eğitim programları, hükümlünün, yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, ceza süresi, yetenekleri ve kültür durumuna uygun olarak hazırlanır.

Ayrıca “Grup liderliği” uygulaması tüzükte veya kanunda henüz yeri olmayan yalnızca çocuk ceza infaz kurumlarında eğitimin bir parçası olarak uygulanan bir sistemdir. 2014 yılında Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Türkiye Adalet Akademisi’nin ortak yürüttüğü proje kapsamında başlayan BİSİS (Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi) çerçevesinde yürütülür. Bu sistem Adalet Bakanlığı personeli ile ülke ve kurum koşullarına uygun olarak geliştirilmiş kendine özgü bir sistemdir (Ögel, 2014). BİSİS; her çocuğa özgü bir durum tespiti yapıldıktan sonra izlenmesi gereken iyileştirme sürecinin planlanıp uygulandığı, çocuğa özel bir plan programın uygulanması için gereken ortamın sağlandığı, devamlı ölçme ve değerlendirme yapılarak kendi kendinin denetimi yapan, kapsamlı bir modeldir (Üzümlü, 2016).

BİSİS kapsamında uygulanan grup liderliği, eğitim almış İnfaz Koruma Memurları arasından seçilen her personelin çalışma saatleri içerisinde zamanının tümünü sorumlu olduğu çocuklarla birlikte geçirmesidir. Söz konusu memur, sorumlusu olduğu çocuklara gündelik yaşam becerileri kazandırma, eğitim, spor, sosyal kültürel faaliyetlere, bireysel ve grup psiko-sosyal destek programlara katılımını sağlamak gibi eğitim ve iyileştirme görevlerinin yanı sıra akran zorbalığı gibi çocuklar arasında meydana gelebilecek istismar davranışlarının önlenmesi görevlerini de yerine getirmektedir. Süreç içerisindeki gözlem, bilgi ve tecrübelerini psiko-sosyal servis, sorumlu başmemur ve idari birimlere aktararak, kurum yönetim ve kurullarına bilgi paylaşımında bulunurlar (Ankara Çocuk Eğitimevi, t.y.)

BİSİS kapsamında uygulanan grup liderliği; suça sürüklenmiş çocuğun katılmış olduğu her türlü eğitim faaliyetlerinin, -genel eğitim dâhil- izlenmesini, takip edilmesini ve çocuğun yönlendirilmesini kapsamaktadır. Bu sistemin suça sürükleniş çocukların ıslahı noktasında önemli bir rolü olduğu ve koruyucu-önleyici bir görev üstlendiği belirtilmektedir (Üzümlü, 2016).

2005 yılından sonraki mevzuat değerlendirildiğinde; suça sürüklenmiş çocukların genel eğitim uygulamaları kapsamında büyük gelişme kaydedildiği anlaşılmaktadır. Artık suç işleyen çocuğun yeniden eğitilerek topluma kazandırılmasının önemi tartışmasız

olarak kabul edilmektedir. Bu noktada suça sürüklenen çocuğa yaptırım uygulamanın amacı ceza değil, yeniden eğiterek topluma kazandırmak olduğu söylenebilir. Eğitim teknolojilerindeki hızla değişen gelişmelerle internet erişimli sanal sınıf uygulamaları kapsamında, bir bölümü yaygın öğretim, bir bölümü ise örgün öğretim hizmetleri olan uzaktan eğitimden, kurum imkânları dâhilinde, hükümlü ve tutukluların yararlanmaları sağlanmaktadır (Şen, 2016). Ayrıca, kanunda yer almasa da proje kapsamında bireyselleştirilmiş programların uygulanması, yürürlükteki mevzuatta eğitim öğretimden sorumlu olan kişilerin görev tanımlarının net bir şekilde belirtilmesi ve Adalet Bakanlığı’nın diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla daha çok iş birliği içinde olması büyük bir gelişme olduğunun göstergesidir. Suça sürüklenen çocuklarla ilgili mevcut hukuksal düzenlemeler onlara uygulanacak yaptırımların ya da önlemlerin özel önleme işlevini yerine getirebilmesi için, bireyin özelliklerini ve içinde bulunduğu koşulları esas alan kıstaslara ihtiyaç duyulmuş, bunların öneminin anlaşılmasıyla da bu kıstaslar ceza hukukuna bağlı olarak gelişmiş ve değişmiştir (Attar, 2010).

2005–2022 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Mesleki Eğitim Kapsamındaki Uygulamalar

6 Nisan 2006 tarihinde yürürlüğe giren “Gözetim ve Sınıflandırma Merkezleri Yönetmeliği”nde yer alan İş ve Meslek Eğitimi başlığı altında hükümlü ve hükümlülere iş sağlanmasının önemine değinilmekte ve kurumlarda sürekli olarak mesleki eğitimin devam ettirilmesi gerektiği aşağıdaki şekilde vurgulanmaktadır:

İş ve meslek eğitimi ile beceri kursları: Kurum tarafından, hükümlülerin salıverilme sonrası yaşamlarını sürdürecektir bir meslek edinmeleri ve boş zamanlarını değerlendirmeleri için iş ve meslek eğitimi ile beceri kursları düzenlenir. Meslek eğitiminin, sadece ceza infaz kurumu imkânlarıyla değil, ilgili kurum ve kuruluşların katılımı ile sağlanmasına, kurum dışında uygulanan eğitim ile ceza infaz kurumunda uygulanan eğitim arasında önemli bir fark yaratılmamasına özen gösterilir.

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından “Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukluların Eğitim ve İyileştirilme İşlemleri ve Diğer Hükümleri” içeren bu genelgede (2007) tutuklu ve hükümlülerin “iş yurdu atölyelerinde meslek kazanmalarına” fırsat tanınacağı belirtilmiştir. Ayrıca genelgede mesleki eğitim çalışmalarının bir bölümünün kurslar şeklinde olduğu ve bu kursların, Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve kurumlara yollanan “Mesleki Eğitim Programı”na

dayanmakta olduğu ifade edilmiştir. Kursların farklı kurumlarla ve kuruluşlar ile iş birliği içinde açıldığı ve açılabilmesi için de yerel özellikler, işten çıkarılma sonrası istihdam, özel işyeri açma ve profesyonel kredi alma gibi durumların dikkate alındığı bilinmektedir (Saldırım, 2004).

“5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirleri Kanunu”nun 29. maddesinde de aşağıdaki ibare yer almaktadır:

Kurum hekimi tarafından ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı olduğu belirlenen meslek sahibi olmayan hükümlüler ile meslek sahibi olan istekliler, kurum imkânları ölçüsünde belirlenen ücret karşılığında atölye veya iş yurtlarında çalıştırılabilirler.

“5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirleri Kanunu”nun yine aynı maddesinde şöyle devam etmektedir:

Çocuk hükümlülerin çalıştırılması yalnızca meslek eğitime yönelik olur. Öğretim kurumlarına veya örgün eğitime devam eden çocuk ile genç hükümlüler, öğretim yılı içinde atölye ve işyerlerinde çalıştırılmazlar (m. 29/3).

“Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 12 Temmuz 2003 tarihli Adli Olayların Yayınlanmasına İlişkin Hukuki Kuralların Düzenlenmesine İlişkin Bildirisinde” “küçüklere zarar verilmesine karşı hassasiyet” tavsiyesinde bulunmuştur. Komisyon, “Cezaevlerinde Eğitim” konulu tavsiyesinde, mahkûmların eğitime ilişkin düzenlemeler öngörmektedir (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza İnfaz Alanındaki Tavsiye Kararları, 2016). “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 12 sayılı Tavsiye Kararı’nın 8.bendinde” tavsiye edildiği gibi, cezaevlerinde “özel güçlükleri olan, özellikle okuma yazma sorunları olan tutuklular ve suçluların bakımı için” ücretsiz kursların düzenlenmesi söylenmektedir. Bu kapsamda Adalet Bakanlığıyla Millî Eğitim Bakanlığı arasında 21 Şubat 2000 tarihli bir anlaşmaya göre tutuklu ve hükümlülere ücretsiz eğitim ve diploma verilmektedir. Ayrıca “12 Sayılı Tavsiye Kararı”nın 14. maddesi çerçevesinde, mevzuat “mümkünse tutukluların cezaevi dışı eğitime katılmalarına izin verilmesi” ve “suçlu ve tutukluların eğitimlerinin yaşlıları ile aynı olması” hükümlerine uygundur. Eğitim kurumlarındaki çocuklar yaşlarına ve öğrenim durumları çerçevesinde örgün eğitim kurumlarına alınmaktadır. Yine bu kapsamda MEB’le 21 Şubat 2000 tarihinde imzalanan sözleşmeye göre Halk Eğitim Merkezi iş birliğiyle mesleki kurslar yapılmaktadır. Kursu tamamlayan suçlular ve tutuklular "Bitirme Sertifikası" alırlar. Kursu tamamlamadan serbest bırakılanlara “Kurs Katılım Belgesi” verilir (Kamer, 2012). Bu uygulama tüm ıslah kurumlarını kapsayacak şekilde

genişletilmekte olsa bile kurumlardaki çocukların yaşlıları gibi mesleki eğitimlerine kurum dışında devam etmeleri gerektiğine dair görüşler de vardır (Saldırım, 2004).

Mesleki çalıştaylar için ihtiyaç duyulan araç ve gereçlerin diğer kurum ve kamu kuruluşları ve STK'lar ile de iş birliği içerisinde sağlanması için gerekli girişimlerde bulunmaktadır. Mart 2020'de Adalet Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında cezaevlerinde “lise ve mesleki eğitim merkezleri” açılmasına olanak tanıyan “Eğitim ve Öğretim İş Birliği Protokolü”nü imzalanmıştır. Söz konusu eğitim-öğretim hakkı hem suça sürüklenmiş çocuklar için hem diğer tutuklu ve hükümlüler için hiçbir engele takılmaması gereken kaynağını Anayasa'dan alan “temel bir hak” olarak yer almıştır. Bunun sonucunda Cumhuriyet tarihinde ilk kez bir mesleki eğitim okulu açılacak ve böylece hükümlülerle tutukluların “mesleki eğitim merkezlerine” kayıtlarının yapılıp “kalfalık, ustalık, usta öğreticilik belgesi ve diploma” almaları sağlanacaktır. Millî Eğitim Bakanlığı'na (2020) göre bu kurumlarda verilecek eğitimle ilgili şöyle bir düzenleme yapılmıştır:

Tüm bu faaliyetlerin düzenlenmesinde görevlendirilecek öğretmenlere, Ceza Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu personeline ve diğer personele de hizmet içi eğitimler düzenlenmesi planlanmaktadır. Ayrıca bu protokole göre çocuk ve genç hükümlü ve tutukluların kaldığı ceza infaz kurumlarında ortaöğrenime devam edemeyenlerin örgün lise eğitimine devam edebilmelerini mümkün kılan Ceza İnfaz Kurumları içerisinde müstakil okullar veya uygun görülen bir okula bağlı şubeler de oluşturulabilecektir. Ceza infaz kurumlarındaki aralarında çocuk ve gençlerin de bulunduğu tutuklu ya da hükümlülerin 2023 yılına kadar 60 bini mesleki eğitim merkezlerinde, 40 bini de diğer öğretim programlarında aktif olarak öğrenci olacakları tahmin edilmektedir.

Ceza infaz kurumlarında hükümlü ve tutuklulara zamanlarını kaliteli ve verimli geçirmeleri için meslek kursları açılmaktadır. Ceza infaz kurumlarında çok sayıda kurs açılmasına rağmen, hükümlü ve tutukluların istek ve talepleri dikkate alınarak berberlik, bilgisayar, klavye, resim, el sanatları, dikiş, tel kırma gibi kurslar kurumun onayı ile açılabilmektedir. Kurumlardaki eğitimle öğretim çalışmalarının devamında; Millî Eğitim Bakanlığı”, “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı”yla iş birliği yapmaktadır. Ayrıca “Diyadin İşleri Başkanlığı”, “Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı”, çeşitli üniversitelerle STK'larıyla iş birliği yapmaktadır. Ceza infaz kurumlarında iş ve mesleki eğitim; Milli Eğitim Müdürlükleri ve Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) Müdürlükleriyle iş birliği içerisinde uygulanmaktadır.

2005 yılından önce de ceza infaz kurumlarının gözde eğitim alanlarından olan mesleki eğitim uygulamalarının gelişimi 2005 yılından sonra da devam etmiştir. Bu

uygulamalar diğerk bakanlık, kurum ve kuruluşlarla yapılan iş birlikleri çerçevesinde daha da genişletilmiş ve imzalanan protokollerle çok ciddi adımlar atılmıştır. Eğitimler; halk eğitim müdürlükleri, mesleki eğitim merkezi müdürlükleri, üniversiteler, belediyeler, ticaret ve sanayi odaları, meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ile günümüz koşullarına uygun olarak iş birliği halinde açılmaktaydı (Antalyacık,2015). Ayrıca Cumhuriyet tarihinde ilk kez ceza infaz kurumu bünyesinde açılacak meslek liselerinin kurulacak olması; ceza infaz kurumları arası farklılıkların giderilmesinde ve suça sürüklenmiş çocukların da örgün eğitime devam eden çocuklarla aynı eğitimi almasında büyük önem teşkil edecektir. Dolayısıyla da bu durumun suça sürüklenmiş çocukların mesleki eğitim hakkına erişimlerinde çok büyük bir gelişme olacağının göstergesidir. Tüm yaşanan bu gelişmeler ışığında, mesleki eğitim uygulamalarının suça sürüklenmiş çocukların topluma kazandırılmasında, yeniden suç işlemekten hayatlarına devam etmelerinde yardımcı olacağı düşünülmektedir. Çünkü mesleki eğitim, suça sürüklenmiş çocukların ekonomik durumlarını iyileştirilmesinin yanında onların sosyalleşmesine ve topluma karışmasında önemli bir etken olduğu bilinmektedir (Üzümlü, 2016)

2005–2022 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Diğer Eğitsel Faaliyetler Kapsamındaki Uygulamalar

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 13’üncü ve 89’uncu maddelerine dayanılarak hazırlanan Gözetim ve Sınıflandırma Merkezleri Yönetmeliği’nde yer alan “Sosyal Kültürel Faaliyetler” başlığı altında, “Konferans ve Seminerler, Spor Çalışmaları, Diğer Sosyal ve Kültürel Çalışmalar (tiyatro, konser, sinema gösterimi, resim, karikatür, halk oyunları vb. ile belirli gün ve hafta kutlamaları)” şeklinde alt başlıkları düzenlemektedir.

Sosyal ve kültürel etkinlikler: Ceza infaz kurumlarındaki hükümlülerin maddî ve manevî bütünlüklerinin korunup geliştirilebilmesi için, tiyatro, müzik, resim, folklor, el becerileri, spor karşılaşmaları, satranç ve lisan kursları, konferans, konser gibi çeşitli sosyal kültürel çalışmalar düzenlenir. Hükümlüler, bu çalışmalara dinleyici ya da izleyici olarak katılabilecekleri gibi, aktif görevler de alabilir ve her ceza infaz kurumunda yeterli miktarda bulunan kitle iletişim araçlarından yararlanabilir.

“5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin Uygulanmasına Dair Kanun” uyarınca, ceza infaz kurumlarında “iyileştirme faaliyetleri” kapsamında tesiste kültürel ve sanatsal programlar düzenleyerek hükümlülerin bilgiyle kültür düzeylerini

yükseltmeyi ve ifade becerilerini geliştirmeyi amaçlar (m. 60). Bu kanuna bağılı olarak yayınlanan “46/1 sayılı Genelge”, mesleki eğitim ve hükümlü ve tutuklular tarafından hedeflenen bilgi, beceri ve davranışların kazanılmasına temel oluşturan eğitim faaliyetlerinin yanı sıra sosyo-kültürel faaliyetleri de detaylandırmaktadır. Buna göre tutuklu ve hükümlülerin aşağıdaki imkânlarına sahip oldukları anlaşılmaktadır:

Tutuklu ve hükümlülerin; kütüphaneyi kullanmalarına, açık ile kapalı spor salonlarında futbol, voleybol, basketbol, masa tenisi, badminton gibi sporları yapmalarına; serbest zamanlarında da kendi becerileri ölçüsünde çeşitli faaliyetlerde bulunmalarına ve çok amaçlı salonlarda sosyal ve kültürel çalışmalarda bulunmalarına fırsat ve imkân tanınmaktadır.

Yine aynı genelge kapsamında sosyal kültürel faaliyetler noktasında sorumlu olan personel belirtilmiştir:

Eğitim kurulunun belirlediğı esaslar çerçevesinde, sosyal ve kültürel faaliyetler, kurum öğretmeni ve sosyal hizmet uzmanı tarafından birlikte yürütülecektir. Öğretmen veya sosyal hizmet uzmanının bulunmaması hâlinde psikolog, eğitimden sorumlu II. müdür veya idare memuru, bunların da olmaması durumunda bu faaliyetler, infaz ve koruma baş memuru veya infaz ve koruma memuru tarafından yapılacaktır.

Kütüphane ve kitaplık çalışmaları kapsamında 46/1 sayılı Genelge’de faaliyetlerin “Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesi”ne göre yürütüleceğı” ifade edilmektedir. Bu yönergenin 5. maddesinde de aşağıdaki ifadeler yer verilmektedir:

Hükümlü ve tutukluların boş zamanlarını okuyarak değerlendirmek, eğitim ve iyileştirme çalışmaları ile ulaşılması hedeflenen amaçların gerçekleştirilmesini kolaylaştırmak ve pekiştirmek, ceza infaz kurumunda görevli personel için gerekli eğitim ve iyileştirme çalışmalarında, ihtiyaç duyulan kaynakları hazır halde bulundurmak maksadı ile müdürü bulunan ceza infaz kurumlarında birer kütüphane, diğ er ceza infaz kurumlarında ise birer kitaplık kurulur.

Kurumda kalan çocukların diledikleri zaman gelebildiğı hem kitap okuyup, hem de ödünç alarak odasına götürebildiğı, okuma alışkanlığı kazanması için her türlü kolaylık ve teşvikin yapıldığı ortamlardır. Ayrıca, Kütüphane Otomasyon Sistemi (KOHA) sayesinde Kültür Bakanlığınca eşleştirilen İlçe Halk Kütüphanesinden belirli aralıklarla her çocuk kitap temini yapabilmektedir (Ankara Çocuk Eğitimevi, t.y.).

Konferans ve seminerlerin düzenlenmesi ile ilgili 2007 tarihli “46/1 sayılı Genelge”de aşağıdaki ifadelere yer verilmiştir:

1. Hükümlülerin ve tutukluların, kişisel, sosyal, kültürel, meslekî, ahlâkî ve sağıık yönünden gelişmelerini sağıılayacak, insan haklarına saygıyı, yurt ve ulus sevgisini geliştirecek, aile bağlarını güçlendirecek nitelikte konferans veya seminerler düzenlenecektir. Konuşmacılar, dışarıdan temin edilecektir.

2. Eğitim kurulunun görüşü alınmak suretiyle mümkün olduğunca çok sayıda hükümlü ve tutuklunun katılabilmesi için gerektiğinde konferanslar gruplar hâlinde tekrar edilerek düzenlenecektir. Kurumun fizikî yapısı, kapasitesi ve güvenliği gibi kıstaslar değerlendirilerek kurumun en üst amirince katılımcıların ve oluşturulacak grupların sayısı belirlenecektir.

3. Konferans metinlerinin birer nüshası, konuşmacının konferans metnini vermemesi hâlinde ise eğitim kurulu üyelerinden birinin konferansa ait genel bilgilere ve içeriğine ilişkin düzenlediği rapor klasörde muhafaza edilecektir. Bu klasör, adalet müfettişlerinin ve Genel Müdürlük kontrolörlerinin denetimine hazır hâlde bulundurulacaktır. Önceden hazırlanıp, hükümlü ve tutuklulara verilmiş konferans metinleri, eğitim kurulunun kararıyla yetkin bir personel tarafından tekrarlanabilecektir.

Bunların dışında Genelge kapsamında “Tiyatro, konser, sinema gösterimi, resim, karikatür, halk oyunları, müzik, el sanatları, sergi, bilgi yarışmaları, münazara, satranç-dama vb. çalışmalar yapılacak ve önemli gün ve haftaların kutlanması sağlanacağı” da bildirilmektedir. Konferanslarla seminerler, film gösterimleri ve spor bu kurumların mühim faaliyetlerindendir. Ayda minimum 1 defa farklı kurumlarla kuruluşlardan “bilim insanı, mühendis, polis, öğretmen, din görevlisi vb.” katıldığı konferans ve seminerler düzenlenir (Saldırım, 2004). Ayda minimum bir film gösterin ve önemli günlerle haftalarda uygun programlama ve kutlamalar düzenleyin. Ceza kurumlarında suçlular ve tutuklular, yaşamlarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri için kurumsal imkânlar çerçevesinde egzersiz yaparlar (Kırklareli, 2020).

Spor aktivitelerinin düzenlenmesi ile ilgili “46/1 sayılı Genelge”de “müdürlük teşkilâtı olan ceza infaz kurumlarında, sportif faaliyetler, ilgili federasyonlar başta olmak üzere, sivil toplum örgütleri ile kamu kurum ve kuruluşlarının iş birliğiyle geliştirileceği” belirtilmektedir. Ayrıca Genelge’de sportif çalışmaların ne şekilde düzenleneceğine dair ayrıntılara da yer verilmektedir:

11 Aralık 2001’de imzalanan “Gençlik ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı Arasında Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevlerinde Spor ve Diğer Serbest Zaman Etkinliklerine Yönelik İş birliği Protokol”ü gereğince, Gençlik ve Spor İl Müdürlükleriyle iş birliği yapılarak kurumlara antrenör, hakem, uzman, spor malzemesi, spor programları temin edilecektir. Bu şekilde çözüm üretilmediği takdirde, il veya ilçe millî eğitim müdürlükleriyle temasa geçilerek ek ders ücreti karşılığında beden eğitimi öğretmeni veya kurum personelinin görevlendirilmesi sağlanacaktır. Bunun da mümkün olmaması hâlinde emekli beden eğitimi öğretmeni, beden eğitimi öğretmeni yetiştiren okullardan mezun olmuş öğretmen adayları veya bu niteliklere sahip kişiler aracılığıyla hükümlü ve tutuklulara spor yaptırılacak ve kurum içi turnuvalar düzenlenecektir. Kurumların ihtiyaç duyduğu malzemelerin listesi, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü aracılığıyla temin edilebilmesi için her yıl Kasım ayı sonuna kadar Genel Müdürlüğe gönderilecektir.

Kurum dışında gerçekleştirilecek faaliyetlerle ilgili izin konusu 46/1 sayılı Genelge’de aşağıdaki biçimde düzenlenmektedir:

Açık ceza infaz kurumu hükümlülerinin sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlere katılmak için kurum dışına çıkarılabilmeleri, etkinlik belediye ve büyükşehir belediyesi sınırları içinde ise idare ve gözlem kurulunun bu konuda karar vermesi, belediye ve büyükşehir belediyesi sınırları dışında ise Cumhuriyet başsavcılığının uygun görüşü ile Bakanlıktan izin alınması suretiyle gerçekleştirilecektir.

Cezaevleri adından da anlaşılabacağı gibi cezanın verildiği yerlerdir. Bu sebeple ceza infaz kurumlarının suçlularla tutuklular üstünde olumsuz fiziki ve ruhsal tesirleri olabilir. Söz konusu negatif etkileri gidermek üzere farklı toplumsal ve kültürel faaliyetler tanzim edilmektedir. Bunlara “tiyatro, müzik, resim, folklor, el sanatları ve spor yarışmaları” dâhildir. Hüküm giymiş olanlarla tutuklular söz konusu faaliyetlere dinleyici veya seyirci şeklinde katılabilirler. Bunun yanı sıra bu çalışmalara etkin görevler de dâhil edilebilir (Burdurecik, 2020).

Cezaevi kurumlarının çocukların rehabilitasyonu faaliyetleri kapsamında sunduğu kursların artması ve çeşitliliği, çocuklar üzerinde olumlu ve olumlu etkileri olan düzenli raporlarla gösterilmektedir. Çocukların psikolojisini olumlu yönde etkilediği ve aralarındaki sorunların azaldığı tespit edilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi, Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Eğitim Evleri İnceleme Raporu, 2009).

2005 yılından sonra eğitsel etkinliklerle ilgili mevzuat incelendiğinde uygulamaların detaylandırılması, koşulları, kurallar vs. ayrıntılı bir şekilde verildiği görülmektedir. Tüm bu gelişmeler ışığında çocuk ceza infaz kurumlarında gerçekleştirilen sosyal, sanatsal, sportif ve kültürel faaliyetlerde hayat boyu öğrenme anlayışının hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Ceza infaz kurumu gibi topluma kapalı bir kuruluşun içinde barındırdığı kişilerin psikolojik, sosyal, kültürel, ahlaki ve eğitim durumları şüphesiz hayat boyu öğrenmenin alanı kapsamındadır. Yaşam boyu öğrenme hükümlü ve tutukluların toplumdan kopmamaları, bulundukları ceza infaz kurumlarında yaşam kalitelerini yükseltmeleri, cezaevi sonrası yaşamı iyileştirecek mesleki bilgi, beceri, anlayış, sosyal tutum, kendini kontrol etme gibi beceriler kazandırması açısından önemlidir (Şen, 2016).

1926–2005 ve 2005–2022 Arasındaki Dönemlerde
Suçta Sürüklenmiş Çocuklara Ceza İnfaz Kurumlarında Gerçekleştirilen
Eğitim Uygulamalarının Karşılaştırılması

2000’li yıllardan önce ıslah kurumlarının amaçları arasında sağaltmak, öğrenimlerini sürdürmelerini sağlamak, bir meslek kazandırmak ve toplumsallaştırmak yer almaktaydı. Aynı zamanda bu kurumların anlaşılan açık ve gizli amaçları ise hükümlü çocukları kontrol altına almak, iş eğitimi yaptırmak, resmî kurumların demirbaş ihtiyaçlarını karşılamak ve cezalandırmaktı (Uluğtekin, 1991). Çocuk hukukunun önemi ve eğitim amacı göz önüne alındığında, 5275 Sayılı Kanun ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun 1 Nisan 2005 tarihinde yürürlüğe girerek” yeni bir devir başlatmıştır. Söz konusu kanunla ceza infaz kurumlarında eğitime verilen önemi artmıştır. Bu doğrultuda da eğitimin amacının çocukları yeniden eğiterek topluma kazandırmak olduğu anlaşılmaktadır. Ceza infaz kurumlarında 2005 yılından önce verilen eğitimin öncelikli rolü rolü çocukları çalıştırarak mesleki eğitim vermektir (Attar, 2010). Adalet Bakanlığı’nın yalnızca mesleki eğitim faaliyetlerine ilişkin protokol ve iş birlikleri bu durumun bir göstergesidir. Fakat bugün Türkiye’de ceza infaz kurumlarının bir okul, eğitim veya rehabilitasyon merkezi, dolayısıyla suçta sürüklenmiş bireyleri topluma kazandırma merkezi olarak çalışması ve bu kurumlarda eğitim-öğretimin uluslararası standartlara göre yürütülmesi amacıyla bir çok kurum ve kuruluşlarla (Millî Eğitim Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, üniversiteler ve sivil toplum örgütleri vb.) iş birliği halinde çalışmaktadır (Şen, 2016). Bu iş birlikleri ve protokollerin sürekliliği ve uygulanabilirliği sayesinde cezaevlerindeki çocukların eğitim hakkına erişimleri ve eğitim uygulamalarının niteliği hususunda gelişmeler kaydedildiği düşünülmektedir.

Türkiye’de çocuk kapalı cezaevlerinde “açık ilköğretim okulu, açık öğretim lisesi, açık öğretim fakültesi, mesleki eğitim çalışmaları, sosyal-kültürel faaliyetler, kütüphane ve kitaplık faaliyetleri ile dinî ihtiyaçları”nın karşılanması için değişik kademelerle türlerde eğitim çalışmaları yürütüldüğü görülmektedir (Karafazlı ve Tuna, 2020). Yürütülen bu genel eğitim faaliyetleri 2005 yılından belirgin bir farklılık göstermemektedir. 2005 yılından itibaren bireyselleştirilmiş eğitim, psikososyal faaliyetler, teknolojiye yararlanma ve uzaktan eğitime erişim konularında yapılan düzenlemelerle eğitimin; hem hayata hazırlık olarak hem hayatın kendisi olarak değerlendirildiği görülmektedir (Gökdoğan, 2011). Bu çerçevede, “hükümlü ve

tutukluların; okuma ve yazma, açık öğretim ortaokulu, açık öğretim lisesi ve açıktan üniversite veya örgün olarak üniversite eğitimlerine devam etmelerine; kütüphane ve hazırlık kurslarına katılmalarına; açık futbol sahası ile kapalı spor salonlarında futbol, voleybol, basketbol, masa tenisi, badminton gibi sportif faaliyetlerde bulunmalarına; iş yurdu atölyelerinde meslek kazandırma faaliyetlerine katılmalarına; serbest zamanlarında kendi kabiliyetlerine göre el işi faaliyetlerinde bulunmalarına ve çok amaçlı salonlarda sosyal ve kültürel etkinliklere katılmalarına” olanak verilmektedir (Balaban, Ö. ve Özen, S. (2015). Eğitimde teknolojiden yararlanma durumu, koşulları yine 2005 sonrası mevzuatta ter alırken öncesinde bu konuyla ilgili televizyon haricinde bir araç gereçten bahsedilmemektedir. Bunun yanı sıra ceza infaz kurumlarında eğitimden sorumlu birimlerin ve kişilerin görev alanlarının net olarak tanımlanması ve bu detayların mevzuata dayandırılarak güvence altına alınması da önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. İncelenen bu iki dönem arasındaki en önemli farklılık ise uluslararası mevzuat konusundadır. 1926–2005 yılları arasında uluslararası mevzuatta çocuğa özgü adalet sisteminden uzakken, 2005–2022 yılları arasında mevzuat bu konuda önemli bir aşama kaydetmiştir. Türkiye’deki çocuk ceza infaz kurumlarında ulusal uluslararası mevzuatlardaki hükümler 2005 sonrasında itibaren devamlı iyileştirilmiş ve bugün eğitim hukuku açısından da yeterli görünmektedir. Fakat hukukun aksine eğitimde dinamiklik ilkesi doğrultusunda bu alandaki çalışmaların her an geliştirilmesi ve gelecek durumları da öngörerek sürekli devam etmesi gerekir. Türkiye’de cezaevlerindeki eğitimin standartlarını belirleyen uluslararası belgelere daha sonraki tarihlerde katılmış olsa da mevzuatın gerektirdiği standartları sağlama noktasında gereken değişiklik ve düzenlemeleri yaparak eğitim hukukunun geliştirilmesi için gönüllülük göstermektedir. Fakat ulusal mevzuatta eğitimle ilgili çocuklara yönelik ayrı ve özel hükümler bulunmasına rağmen, eğitimevleri sayısının azlığından ve her ilde çocuklara özgü ayrı bir kapalı ceza infaz kurumu bulunmadığından, bahsi geçen hükümlerin uygulanması noktasında aksamalar yaşanma ihtimali bulunmaktadır.

Bu konuda atılan adımlara rağmen çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılması çocuk hakları kapsamında büyük bir ihlaldir. Çocuk adalet sistemi çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılmasına her zaman son çare olarak başvurulmasını güvence altına almak ve güvence altında tutmak zorundadır. İşlenen suçun karşılığı olarak bir “ceza” söz konusu olduğunda da suça sürüklenmiş çocukların kapalı ceza infaz kurumu yerine eğitimevlerine gönderilmeleri çocukların ıslah edilmesi amacına daha uygun bir uygulama olarak görülmektedir (Üzümlü,2016). Fakat bu doğrultuda çocuğun toplum

içinde gerçek ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir hayat hakkı elde etmesine kapalı ceza infaz kurumlarından çok daha elverişli olan eğitimevlerinin sayısının az oluşu, eğitim faaliyetlerinde aksaklıklara sebep olacağı gibi işlevsel hale getirilmesine engel olabilmektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularından yararlanılarak ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Aşağıda araştırmanın bulgularına göre ortaya çıkan sonuçlar verilmiştir.

1926–2005 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Genel Eğitim Kapsamındaki Uygulamalar ile İlgili Sonuçlar

1. Bireysel farklılıklar genel eğitim uygulamalarına yansıtılma noktasında yetersiz kalmıştır.
2. Mevzuatta yer alan hükümler çok soyut kalmış, uygulamaya yansıtılma noktasında eksiklikler tespit edilmiştir.
3. Genel eğitim faaliyetleri yürütülürken ilgili teknolojiden yararlanma noktasında eksiklikler saptanmış; dolayısıyla tutuklu ve hükümlülerin genel eğitim faaliyetlerine erişiminde sıkıntılar yaşanma ihtimali doğmuştur.
4. Kapalı ceza infaz kurumları ile eğitimevleri arasında uygulama farklılıklarının olması fırsat ve imkân eşitliğine aykırıdır ve herkes için eğitim hakkı ilkesiyle ters düşmektedir.
5. “Yeniden eğitim” yerine “cezalandırma” anlayışı hâkimdir.
6. İzleme ve denetim çalışmaları noktasında eksiklikler mevcuttur.
7. Başka kurum ve kuruluşlarla iş birliği azdır.
8. Sistemli ve planlı bir eğitim programından söz edilememektedir.

1926–2005 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Mesleki Eğitim Kapsamındaki Uygulamalar ile İlgili Sonuçlar

1. Mesleki eğitim uygulamaları diğer eğitim faaliyetlerine oranla daha açık, somut ve pratiğe dökülür niteliktedir.
2. Tutuklu ve hükümlerin mesleki eğitime erişimi daha kolaydır.
3. Mesleki eğitim faaliyetlerine ilişkin çeşitlilik sınırlıdır.
4. Eğitimde teknolojiden faydalanma açısından eksiklikler mevcuttur.
5. Kapalı ceza infaz kurumları ile eğitimevleri arasında uygulamada farklılıkları mesleki eğitimde de sıkıntı yaratabilecek niteliktedir.
6. İzleme ve denetim çalışmaları noktasında eksiklikler mevcuttur.
7. Kurum personelinin hizmet içi eğitim çalışmaları konusunda yetersizlik mevcuttur.
8. Başka kurum ve kuruluşlarla iş birliği yok denecek kadar azdır.

1926–2005 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Diğer Eğitsel Faaliyetler Kapsamındaki Uygulamalar ile İlgili Sonuçlar

1. Bireysel farklılıkların dikkate alınmadan daha çok kurum şartları ve imkânları doğrultusunda gerçekleştirilmektedir.
2. Kapalı ceza infaz kurumlarındaki eğitsel faaliyetler eğitimevlerine göre çok yetersiz kaldığından, kapalı ceza infaz kurumlarındaki suça sürüklenmiş çocuklar daha dezavantajlıdır.
3. Aynı tür kurumlar arasında dahi fiziksel imkânlar noktasında eşitsizliğin olması nedeniyle bazı kurumlarda eğitsel faaliyetlere erişim daha sınırlıdır.
4. Kurum personelinin hizmet içi eğitim çalışmaları konusunda yetersizlik mevcuttur.

2005–2022 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Genel Eğitim Kapsamındaki Uygulamalar ile İlgili Sonuçlar

1. Genel eğitim uygulamalarına erişim daha şeffaf hale gelmiştir.
2. Psiko-sosyal değerlendirmelerin yaygınlaşmasıyla bireysellik ön plana çıkmış ve bireyselleştirilmiştir programlar uygulamaya geçmiştir.

3. Yeniden eğitim anlayışı hâkim olmasına rağmen kurumlar arası farklılıklardan dolayı eğitime erişimde sorunlar yaşanması muhtemeldir.
4. İzleme ve denetim çalışmaları iyileştirilmiştir.
5. Kurumda görevli personelin hizmet içi eğitim çalışmalarına önem verilmeye başlanmıştır.
6. Çocuğa özgü bir adalet sistemi konusunda gelişme kaydedilmiştir.
7. Başka kurum ve kuruluşlarla iş birliği konusunda gelişme kaydedilmiştir.
8. Kuralların, koşulların, izlenmesi gereken yol ve yöntemlerin net olması genel eğitim hakkının uygulanmasına olumlu yansımıştır.
9. Tutuklu ve hükümlü çocuklar, Millî Eğitim Bakanlığı ile imzalanan protokol sayesinde ilk kez kapalı ceza infaz kurumlarında da örgün olarak lise eğitimine devam etme hakkına sahip olmuştur.
10. Eğitimde teknolojiden yararlanma ve uzaktan eğitim çalışmaları eğitime erişimi kolaylaştırmıştır.
11. Eğitim programlı, sistemli ve planlı hale gelmiştir.
12. Kurumların eğitim uygulamalarında görevli kişilerin uzmanlığı konusunda hassasiyet geliştirilmiştir.

2005–2022 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Mesleki Eğitim Kapsamındaki Uygulamalar ile İlgili Sonuçlar

1. Bireysel farklılıklara önem verilmesi sebebiyle mesleki eğitim faaliyetlerinin çeşitliliği artmıştır, bireyselleştirilmiştir programlar uygulamaya geçmiştir.
2. Başka kurum ve kuruluşlarla daha fazla işbirliği ön plana çıkmıştır.
3. Yeniden eğitim anlayışı hâkim olmasına rağmen kurumlar arası uygulamalardan doğan farklılıkların eğitime erişimde sorunlar ortaya çıkarması mümkündür.
4. Tutuklu ya da hükümlü çocukları çalıştırmaktan ziyade meslek edindirerek onları tahliye sonrası hayata hazırlamak amacı belirgindir.
5. Fırsat ve imkân eşitliği, eğitime erişim hakkı konusunda yaşanan gelişmeler mesleki eğitimin uygulanması açısından olumludur.

2005–2022 Yılları Arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitsel Faaliyetler Kapsamındaki Uygulamalar ile İlgili Sonuçlar

1. Bireysel farklılıklar daha önemli hale gelmiş ve buna göre eğitsel faaliyet sayısı çeşitlendirilmiş ve bireyselleştirilmiştir programlar uygulamaya geçmiştir.
2. Sosyal, sanatsal, sportif ve kültürel faaliyetlere verilen önem artmıştır.
3. Kurumlar arası farklılıklardan kaynaklı eğitsel etkinliklere erişimde sorunlar çıkması muhtemeldir.
4. Kurum personelinin hizmet içi eğitim çalışmaları konusunda gelişmeler kaydedilmiştir.
5. Etkinliklerin planlı ve programlı uygulanması sağlanmıştır.

1926–2005 ve 2005–2022 Arasındaki Dönemlerde Suça Sürüklenmiş Çocuklara Ceza İnfaz Kurumlarında Gerçekleştirilen Eğitim Uygulamalarının Karşılaştırılmasına ile İlgili Sonuçlar

1. 2005'ten sonra çocuk ceza infaz kurumlarındaki eğitim uygulamaları daha birey odaklıdır ve eğitim hakkı konusunda daha duyarlıdır.
2. 2005 sonrasında çocuk ceza infaz kurumlarında eğitim uygulamaları konusunda uluslararası standartlara uyma konusunda gelişme kaydedildiği görülmektedir.
3. 2005 sonrasında çocuk ceza infaz kurumlarında eğitim uygulamaları alanında daha fazla kurum, kuruluş ve STK'lerle işbirliği içerisine girilmiştir.
4. 2005 sonrası mevzuatın çocuk ceza infaz kurumlarında eğitim uygulamaları alanında daha net, belirgin ve somut olduğu görülmektedir. Ayrıca eğitim planı, programı ve işleyişi ile ilgili de sistemli hale gelmiştir.
5. 2005 sonrasında çocuk ceza infaz kurumlarında çalışan personelin hizmet içi eğitimi ile ilgili önemli gelişmeler kaydedilmiştir.
6. 2005 sonrası mevzuatın çocuk ceza infaz kurumlarında fırsat ve imkân eşitliği, eğitime erişim hakkı konusunda ilerleme kaydettiği anlaşılmaktadır.
7. 2005 sonrası çocuk ceza infaz kurumlarındaki eğitimde teknolojiden yararlanma ve uzaktan eğitim ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır.
8. 2005'ten çocuğa özgü adalet sistemi konusunda büyük adımlar atılmıştır.
9. 2005'ten sonra çocuk ceza infaz kurumlarının yeniden eğitim kurumları olması için çalışılmış, çocukların topluma kazandırılması amaç haline gelmiştir.

10. 2005 öncesi çocuk ceza infaz kurumlarında eğitim ile ilgili mevzuattaki izleme ve denetim çalışmalarıyla ilgili eksiklik giderilmeye çalışılmıştır.

Öneriler

Aşağıda araştırmanın sonuçlarına göre geliştirilen önerilen sunulmuştur:

- 1.** Suça sürüklenmiş çocukların eğitimi ilgili mevzuat çocuğun yaşına, yeteneğine ve ilgi alanlarına göre düzenlenmelidir.
- 2.** Eğitim uygulamalarının daha işlevsel hale getirilmesi için çocuk ceza infaz kurumlarındaki çocuklarla ilgili her birimin iş birliği yapması teşvik edilmelidir.
- 3.** Eğitim faaliyetleri planlanırken çocukların psikolojik sağlamlıklarının geliştirilmesine özen gösterilmelidir.
- 4.** Çocuk ceza infaz kurumlarındaki eğitimlerin sürekli denetimi sağlanmalıdır.
- 5.** Çocuk ceza infaz kurumlarının çalışanlarının eğitime ve denetimine önem verilmelidir.
- 6.** Sanatsal ve fiziksel yetenek gerektiren eğitsel faaliyetlere daha fazla yer verilmelidir.
- 7.** Suça karışan çocukların eğitim hakkı konusunda bilinçlenmeleri sağlanmalıdır.
- 8.** Çocuk kapalı ceza infaz kurumlarındaki çocukların eğitiminin yaşlılarıyla denk hale getirilmesine dönük mevzuat çalışmaları süreklilik arz etmelidir.
- 9.** Çocuk kapalı ceza infaz kurumlarındaki çocukların tahliye olduklarında kazanç elde edecekleri bir meslek edinmelerini sağlayacak mesleki eğitim uygulamalarına öncelik verilmelidir.
- 10.** Çocuk kapalı cezaevlerinde yapılan eğitim uygulamaları sunulurken Adalet Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı'nın sürekli iş birliği yapması sağlanmalıdır.
- 11.** Sayıca az olan eğitimevlerinin sayısı artırılarak, iyi bir şekilde işletilmesi sağlanmalıdır.
- 12.** Suça sürüklenmiş çocuklar için tahliye sonrası izleme çalışmalarına önem verilmeli ve bu sonuçlar eğitim uzmanlarınca değerlendirilerek, öneriler mevcut eğitim uygulamalarına yansıtılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Adalet Bakanlığı. (2019). 29 Mayıs 2020 tarihinde <http://www.cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/egitim-servisi-faaliyetleri> adresinden erişilmiştir.
- Akarca, M. (2012). *Çocukların Ceza Hukukundaki Yeri ve Çocukların Korunması*. Ankara: Adalet Bakanlığı.
- Akbaş, E. (2009). Modern Çocukluk Paradigmasının Oluşumu-Eleştirel Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 101-102.
- Akyeşilmen, N. (2014). Uluslararası İnsan Hakları Düzenlemeleri ve Eğitim: Eğitime Hak Temelli Bir Bakış. *Milli Eğitim Dergisi*(201), 5-16.
- Akyüz E. (2011). *Suçta Sürüklenen Çocukların Hakları*. In: Suçta sürüklenen ve mağdur çocuklar. Eds: Hançerli S, Sevinç B., SABEV Yayınları, Ankara.
- Akyüz E. (2013). *Çocuk Hukuku: Çocukların Hakları Ve Korunması*. 3. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Akyüz, E. (1983). Çocuk Mahkemeleri Kanunun Çocuğun Güvenliği Açısından Değerlendirilmesi. E. Onur (Dü.), *Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu* içinde (s. 101-110). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Akyüz, E. (2000). Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması. E. Akyüz ve M. E. Dizisi (Dü.) içinde, *Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması* (s. 1). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Altunbaş, U. (2005, Eylül). Çocukların Suçta Sürüklenmesinde Fiziksel Ve Sosyo-Mekânsal Faktörlerin Etkisi. İstanbul: *İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı Şehir ve Bölge Planlama Doktora Programı*.
- Altınköprü, T. (2008). *Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Altunya, N. (2003). *Anayasa Hukuku Açısından Türkiye’de Eğitim ve Öğrenim Hakkı*. MEB Yayınları, İstanbul.
- Ankay, A. (1999). *Çocuk Hukuku*. Turhan Kitapevi, Ankara.
- Ankara Çocuk Eğitimevi (t.y.) *Diğer Eğitim Faaliyetleri*. Erişim adresi: <https://ankarace.adalet.gov.tr/diger-egitim-faaliyetleri>.
- Antalyacik, (t.y.). *Eğitim Servisi*. Erişim Adresi: <http://www.antalyalcik.adalet.gov.tr/egitim.html>

- Arısoy, F. (2009). *Durkheim'in Suç Teorisine Eleştirel Bir Bakış ve Psikanaliz*. Isparta: TC. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.
- Arslan, P. (2004). *Keçiören İslahevinde Bulunan Çocukların Eğitimlerinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Artuk M. E., Gökçen A. ve Yenidünya, A. C. (2013). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 7. Baskı, Ankara.
- Artuk, M. E. (1987). *Mukayeseli Çocuk Muhakemesi Hukuku*. Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul.
- Ata, Z. (2018). Suça Sürüklenmiş Çocuklarda Aile Faktörünün Etkisi. (s.13). İstanbul: T.C. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Atılğan, A. (2009). *Çocuk Hakları Paradigması Ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hâkim Olan İlkeler Açısından Türkiye'deki Düzenleme ve Uygulamaların Değerlendirilmesi*. Ankara: İnsan Hakları Ortak Platformu için Kapasite Geliştirme Derneği.
- Attar, H. (1992). *Suçlu Çocukları Yeniden Eğiten Kurumların Yönetimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Attar, H. (2010). *Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi*. Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- Avcı, M. (2008). Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma: Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler ve Çözüm Önerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 49–73.
- Ayanoğlu, H. (2002, Kasım). Çocuk Suçluluğu ve Nedenleri ile Uluslararası ve Ulusal Hukukta Çocuğun Hakları. Eskişehir: *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.
- Aydemir, H. (2018). *Mahkum Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları*. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, M. (2009). *Suç Sürüklenen Çocuklara Yönelik Alternatif Yaptırımlar*. (Ed: Şener Uludağ, Cemil Doğutaş, Osman Dolu, Hasan Büker), Kanunla İhtilaf Halinde Çocuklar, TBMM Basımevi, Ankara.
- Balaban, Ö. ve Özen, S. (2015). Ceza İnfaz Kurumlarındaki Tutuklu ve Hükümlülerin Eğitim Faaliyetlerine İlişkin Algıları: T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 6 (1), 37–52.
- Balo, S. Y. (2005). *Çocuk Ceza Hukuku*. Adalet Yayınları, Ankara.
- Baykara-Acar Y, 2015. *Adli Sosyal Hizmet Ve Türkiye'de Çocuk Adalet Sisteminin Tarihi*. In: *Türkiye'de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet*. Eds: İçağasıoğlu-Çoban A, Attepe-Özden S., Başkent Üniversitesi, Ankara.

- Bilgiç, Ş. (2013). 'Yeniden Suç İşleme', *Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi* (Ed. Güncel Önkol, Özgür Sarı), Nobel Yayınları, Ankara.
- BMÇHS. (1991, 12 12). *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. Aralık 14, 2018 tarihinde TBMM: <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d19/c073/tbmm19073049ss0017.pdf>.
- Bobat, A. (2018). Hükümlü Öğrencilerin Öğrenim Hakkı. A. Bobat, N. Ş. Pınarcıoğlu, ve A. Kanbak (Dü) içinde, *Current Debates in Social Science: Proceedings of CUDES 2018 September* (s. 89-99). London, United Kingdom: IJOPEC Publication.
- Burdurecik, (2020). *Burdur E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Eğitim Birimi*. 11 Mayıs 2022 tarihinde <http://www.burdurecik.adalet.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Burt, C. (1950). *The Backward Child*. London: University of London Press.
- Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanun, (1997). Resmi Gazete (9.8.1997). Sayı: 23075 12.06.2021 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23075.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesi (2005). Bakanlık Oluru (12.07.2005). 12 Mayıs 2021 tarihinde [https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/1982019144231kitap_kutuphane%20\(1\).pdf](https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/1982019144231kitap_kutuphane%20(1).pdf) adresinden erişilmiştir.
- Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesi, (2005). 10 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.adalet.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük, (1967). 15 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12662.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük, (2006). 15 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=200610218&MevzuatTur=2&MevzuatTertip=5> adresinden erişilmiştir.
- Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük, (2020). 15 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.2324.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik (2020). Resmî Gazete (29.03.2020). Sayı: 31083.
- Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü (2004). *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun*. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5275&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>. adresinden 8 Mayıs 2022 tarihinde erişilmiştir.

- Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazına Hakkında Kanun (2004). Resmî Gazete (29.12.2004). Sayı: 25685.
- Çakır, M. (2013). *Suça Sürüklenen Çocukların Korunmasına Yönelik Politikalar ve Kocaeli ili Verilerinin Değerlendirilmesi*. Yalova: T.C. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.
- Çallı, Y. (2009). *Türk Anayasa Hukukunda Eğitim Hakkı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (Anayasa Hukuku) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- ÇKK. (2005, 7 3). *Çocuk Koruma Kanunu*. 12 Haziran 2022 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları). (1985, 11 29). 12 Haziran 2022 tarihinde http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uakararlar/cocukadaletsi_stemininuygulanmasi.pdf.
- Çocuk Koruma Kanunu 5395 SY, 3.7. (2005) *Resmî Gazete*. Sayı: 25876, 15.7.2005. 29 Mayıs 2020 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun. (2005, 7 3). 8 Haziran 2022 tarihinde TBMM: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc063/kanuntbmmc063/kanuntbmmc06302253.pdf. adresinden erişilmiştir.
- Demir, C. S. (2019, Nisan). Çocuk Ceza Adaletinde İnfaz Sorunları. *Suç ve Ceza* (1), 45-70. 15 Mayıs 2022 tarihinde <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/487.pdf>. adresinden erişilmiştir.
- Demirbaş, T. (2016). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Demirbaş, T. (2020). *İnfaz Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Dinç, A. (2020). Türkiye’de Çocuk Mahkemelerinin Çocuk Adalet Sistemindeki Yeri. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi* (5), 62–79.
- Doğan, R. (2010, Haziran). *Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Suretiyle “Polise taş atan çocuklar” Hakkında Yapılması Düşünülen İyileştirmelere İlişkin Değerlendirme*. TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı).
- Doğan, S. (2021). *Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmenlerin, Okul Yöneticilerinin ve Uzmanların Görüşleri*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Teftişi Programı, Ankara.
- Dolu, O. (2010). *Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji* (2 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Dönmezer, O. S. (2018, Aralık 13). *Kriminolojide Suç ve Suçun Niteliği*. www.kriminoloji.com:https://www.kriminoloji.com/Krminolojide_Suc_ve_Sucu_n_Niteliği-Sulhi_Donmezer.htm.
- Ekici, B. (2016). *Suça İtilmiş Çocuklar*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Ders Notları.
- Ekinci, B. ve Eren, M. (2015). *Mahpus Hakları El Kitabı* (1. Baskı). İstanbul: TCPS.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (Genişletilmiş 2. Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ellwood, C. A. (1912). Lombroso's Theory of Crime. *Journal of the American Institute of Criminal Law and Criminology*(5), 716-723.
- Erdoğan, O. (2012). *Çocuk Ceza Hukuku*. Bilge Yayınevi, Ankara.
- Erkut, Z., Balcı, S. ve Yıldız, S. (2017). Tarihsel Süreç İçinde Çocuk. *Çocuk ve Medeniyet*.
- Erükçü, G., ve Akbaş, E. (2012). Türkiye’de Çocuk Mahkemeleri Uygulamalarına Eleştirel Bir Bakış. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 135-153.
- Gökdoğan, Ö. (2011). *Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gölcüklü, F. (1962). *Türkiye’de Çocuk Suçluluğu Hakkında Bir Araştırma*. Ankara.
- Göver, İ. H. Ve Şenol, D., akt. Henry, S., & Lanier, M. (2017). Crime as a Social Fact: A Sociological Analysis. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 191.
- Güdek, K., ve Erdoğan, O. (2016). *Suçluluk ve Suç Davranışı "Adli Sosyal Çalışma"*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Güngör, M. (2013). Eğitim Hakkı Ve Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklar: Mersin İli Örneği. *Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, s: 5, İstanbul.
- Hagan, F. E. (2011). *Introduction to Criminology: Theories, Methods, and Criminal Behavior*. California, United States of America: Sage Publications.
- Hakeri, H. (2013). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 15. Baskı, Ankara.
- İrtiş, V. (2015). Çocuk ve Genç Ceza Adaleti Politikaları: Muğlâklaşan Sınırlar, Yetişkinleştirilen Çocuk ve Gençler. *Amme İdaresi Dergisi*, 48(1), 89-110.
- Kabaoğlu, İ. Ö. (2016). *Anayasa Hukuku Dersleri*. Ankara: Legal Yayıncılık.
- Kahraman, M. E. (2012). Sokak Çocukları Rehabilitasyonu Sürecinde Uygulanabilecek Yeni Yöntem ve Yaklaşımlar. *Uluslararası Çocuklar için Adalet Sempozyumu*, (s. 5-7). Ankara.
- Kamer, V. K. (2012). Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitim Çalışmaları. *Adalet Dergisi*, 44, 14-26.

- Kamer, S.T. (2013). *Türk Eğitim Sisteminde Karma Eğitime İlişkin Fikirler, Uygulamalar ve Tartışmalar (1908–1950)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Karafazlı, H. ve Tuna, C. (2020). Türkiye'de Cezaevlerinde Uygulanan Eğitim Politikaları. *Eğitim Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 1(2), 42–53. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eypd/issue/60141/741555>.
- Karaman Kepenekçi, Y. ve Taşkın, P. (2017). *Eğitim Hukuku*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar İlkeler ve Teknikler* (28 b.). Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.
- Karataş, Z., Mavili, A. (2019). Çocuk Adalet Sisteminde Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Uygulamalarda Karşılaşılan Sorunlar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(45), 1013–1044.
- Keklikıran, M. (1999). *Türkiye’de Çocuk Suçluluğu*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul
- Kırklareli. (2020), *Kırklareli E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Eğitim Birimi*, 10 Mayıs 2022 tarihinde <http://www.kirklarelicik.adalet.gov.tr/egtm.htm> adresinden alındı.
- Koca, M. ve Üzülmöz, İ. (2017). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 10. Baskı, Seçkin, Ankara.
- Kulaksız, Y. (2014). Yoksulluk Bağlamında Çocuk İşgücü. *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, 97.
- Kunt, V. (2003). Çocuk ve Suç. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Antropoloji ABD.
- Onur, E. (1979). *Çocuk Suçlulara Uygulanan Yaptırımlar*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Doçentlik Tezi.
- Özkök, P. (1996). *Çocuk Suçluluğunun Nedenleri ve Alınması Gereken Tedbirler*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara.
- Özservet, Y. D. (2014). *Osmanlı Şehrinde Çocuk Olmak*. İstanbul.
- Polat, H. (2010). Türk hukukunda Çocukların Cezai Sorumluluğu ve Yargılanmalarındaki Özellikler Üzerine Bir İnceleme. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* (90), 64–101. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2010-90-638> adresinden erişilmiştir.
- Pradel, J. (2000). *Çağdaş Sistemlerde Karşılaştırmalı Ceza Usulü*, İSİSC Kolokyumlarının Sentez Raporu, (Çev: Sulhi Dönmezer), İstanbul.
- Sağlam, M., ve Aral, N. (2016). Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 1(2).

- Saldırım, M. (2002). Suça İtilmiş Çocukların Yeniden Sosyalleşme Projesi. *I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu (29-30 Mart 2001)* (s. 279). Ankara: AÜ ATAUM ve UNICEF.
- Saldırım, M. (2004). Uluslararası Hukuk Açısından Türkiye'deki Tutuklu ve Hükümlülerin Eğitim Hakkı. 8 Mayıs 2022 tarihinde <http://saldirim.com/yeni/?p=199> adresinden alındı.
- Saldırım, M. (2013). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Açısından Suça İtilmiş Çocuğun Haklarına Bir Bakış ve Bir Öneri. *Adalet Dergisi*.
- Savcı, İ. (2004). *Cezaevi İş Yurtlarında Çalışan Hükümlüler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi
- Savcı, İ. (2010). *Cezaevi İşyurtları*. (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı, İstanbul Kitabevi.
- Serozan, R. (2005). *Çocuk Hukuku*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Söyüt, H. E. (2017). Çocuk Suçluluğu Karşısında Belediyelerin Rolü: Ankara Büyükşehir Belediyesi Üzerinden Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.
- Sürücü, A. ve Arslan, C. (2008). Suça İtilmiş Çocuklar ve Psikolojisi. A. Sürücü, C. Arslan ve A. M. Sümbül (Dü.) içinde, *Eğitime Yeni Bakışlar 2* (s. 335-336). Konya: Eğitim Kitabevi.
- Şen, Ş. (2016). *Ceza İnfaz Kurumlarında Verilen Eğitim Faaliyetlerinin Yaşam Boyu Öğrenme Açısından Değerlendirilmesi (Zonguldak İli Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Şensoy, N. (2011). Çocuk Suçluluğu Küçüklük Çocuk Mahkemeleri ve İnfaz Müesseseleri. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 15 (2-3), 569-633. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9132/11438> adresinden alınmıştır.
- TCK. (2004, 9 26). *Resmî Gazete*. Erişim Tarihi: 8 11, 2018. Türk Ceza Kanunu: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041012.htm>.
- TDK. (2018, 8 3). *T.C. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu*. Erişim Tarihi: Aralık 11, 2018. Türk Dil Kurumu: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=%C3%87OCUK.
- Tekin, U. (2005). *Çocuk Yargılamasında Avrupa'daki Yeni Uygulamalar*. In: Çocuklar ve suç-ceza, Eds: Ünver Y., Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Türkeri, S. (1995). *Çocuk İslahevleri ve Çocuk Cezaevindeki Çocukların Suç İşleme Nedenleri Açısından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Planlaması, Ankara.
- Uğurlu, Z. ve Aksoy Gülsen, İ. (2014, Haziran-Temmuz). Çocuk Hakları ve Hukuki Bağlamda Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunması. *(IJOSES) Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1).

- Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*. Ankara: Bizim Büro.
- Uluğtekin, S. (1994). *Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara.
- Uluğtekin S. (2012). *Denetimli Serbestlik Altındaki Gençler ve Ailelerine İlişkin Araştırma: İhtiyaçlar ve Beklentiler*, ÖZGEDER, Ankara.
- Unicef (2022). 22.05.2021 tarihinde http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/1.%20KO%C5%9EULLU%20SALIVERME%20S%C4%B0STEMLER%C4%B0_CONDITIONAL%20RELEASE.pdf adresinden erişilmiştir.
- Uyar, M. H. (2009). *Kelepçeli özgürlük*. Adana: Dost Basım.
- Üzümcü, A. F. (2016). *Çıraklık Eğitiminin Suça Sürüklenmiş Çocukların Topluma Kazandırılmasındaki Rolü: Ankara Çocuk Eğitimevi Örneği*. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Yalçın, A. (2016). *Türkiye’de Çocuk Mahpus Olmak*. İncekara, İstanbul.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk ve Suç* (7b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yayak, A. ve Birlik M. (2020) Cezaevlerinde Yapılan Eğitim İşyurdu Faaliyetlerinin Mahkûm Rehabilitasyonundaki Etkileri ve Yapılan İyileştirme Çalışmaları. *Güncel Psikoloji Araştırmaları* (s. 145-160). İçinde 22.05.2021 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/347520726_Bolum_8_CEZAEVLERI_NDE_YAPILAN_EGITIM_ISYURDU_FAALİYETLERININ_MAHKUM_REHABILITASYONUNDAKI_ETKILERI_VE_YAPILAN_IYILESTIRME_CALISMALARI adresinden erişilmiştir.
- Yıldız, Ö. (2018). *Ceza İnfaz Kurumlarında Çocukların Eğitim Hakkı ve Islahı: Maltepe Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu Örneği*. İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Yılmaz, V. (2011). *Açık Ceza İnfaz Kurumlarının Hükümlüleri Toplumsal Yaşama Hazırlama Çalışmalarının Silivri ve Maltepe Açık Ceza İnfaz Kurumları Örneğinde İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.) Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü/İnsan Hakları Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2015). *Türkiye’de Tüm Çocuklarımızı İyi Yetiştirebilmek*. İstanbul: Nar Yayınevi.

EKLER

EK 1. İzin Reddi Yazısı

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : E-31738214-204.04-288/51926
Konu : Hanife KURT'un Uygulama İzni Hk.

13.04.2022

ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 17.02.2022 tarihli ve bilâ sayılı yazı.

Üniversitenizin Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yüksek lisans öğrencisi olan Hanife KURT'un "Sincan Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumundaki Çocukların Eğitim Hakkına Erişimlerinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri" konulu tezini Sincan Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda yapma talebini içerir ilgi yazı incelendi.

Ceza infaz kurumlarının hassas yapısı, işleyişindeki risk ve güvenlik uygulamaları, salgın tedbirleri ile araştırma soruları birlikte değerlendirildiğinde söz konusu talep uygun görülmemiştir.

Gereği ile ilgiliye bu doğrultuda bilgi verilmesini arz ederim.

Dr. Hüseyin ŞİK
Bakan a.
Hâkim
Daire Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://vatandas.uyap.gov.tr>

Hacı Bayram Mahallesi Ağah Efendi Caddesi 70/1 Altındağ/ANKARA
Telefon No : (0 312) 507 04 00 Faks No: (0312) 223 60 07
e-Posta : cte.pis@adalet.gov.tr İnternet Adresi : www.cte.adalet.gov.tr
Kop Adresi : adalet@bakanligi@hs01.kep.tr

Bilgi için : Hassas Gruplar Birimi

Telefon No : (0312) 507 05 09

UYAP Bilgi Sistemindeki bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden CYNXXFD - RUY/tjG - IPPKmt0 - brG8Tk= ile erişebilirsiniz.

EK 2. Etik Kurul Kararı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 27/06/2022

Toplantı Sayısı : 13

Karar Sayısı : 176

176-Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencilerinden **Hanife Kurt**'un "Suça Sürüklenmiş Çocuklara Yönelik Ceza İnfaz Kurumlarındaki Eğitim Uygulamalarının Tarihsel Bağlamda Değerlendirilmesi" başlıklı tezi ile ilgili "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencilerinden **Hanife Kurt**'un "Suça Sürüklenmiş Çocuklara Yönelik Ceza İnfaz Kurumlarındaki Eğitim Uygulamalarının Tarihsel Bağlamda Değerlendirilmesi" başlıklı tezinin insan üzerinde yapılan bir çalışma olmaması nedeniyle etik kurul onayına ihtiyaç duymadığına oy birliği ile karar verildi.

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“Suça Sürüklenmiş Çocuklara Yönelik Ceza İnfaz Kurumlarındaki Eğitim Uygulamalarının Tarihsel Bağlamda Değerlendirilmesi” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihal Tespit Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Yedi sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan alıntılar” ve (4) “Lisansüstü tezim ile ilgili yapmış olduğum kendi yayınlarım ve yararlandığım mevzuat metinleri gibi kaynaklar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 29.09.2022
Gönderim Numarası	:1876109206
Sayfa Sayısı	: 95
Sözcük Sayısı	: 18691
Karakter Sayısı	:134937
Benzerlik Oranı	:%4
Savunma Tarihi	: 29.08.2022

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihal Tespit Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin, tek bir kaynakla eşleşme oranının ise %2’den fazla olduğunun belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı: Hanife Kurt

Tarih: 29.09.2022

İmza:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Hanife Kurt

E-Posta Adresi :

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Öğretmen	Kars Akyaka Boyuntaş İlköğretim Okulu	2011–2014
Müdür Vekili	Kars Akyaka Boyuntaş Ortaokulu	2012–2013
Öğretmen	Ankara Keçiören 23 Nisan Ortaokulu	2014–2022

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	İngilizce Öğretmenliği	ÇOMÜ	2011